SOME PAGES IN THE ORIGINAL CONTAIN FLAWS AND OTHER DEFECTS WHICH APPEAR ON THE FILM

Appa Row, G. V

The annals of handeh

Anantapuram

Madras, 1920

Record no. 424

Bibliographic Record Target

Appa Row, G. V.

The annals of handeh Anantapuram / edited by G. V. Appa Row.- Madras : V. Ramaswamy Sastrulu and Sons, 1920.

128 p. ;16 cm.

Record no. 424

2618

2618

PUBLICATIONS OF THE TELUGU LITERARY SOCIETY

VIZIANAGARAM.

LEAVES FROM THE LOCAL RECORDS

No I.

THE ANNALS OF

HANDEH ANANTAPURAM

EDITED BY

G. V. APPA ROW, B.A., F.M.U

SONS

292, ESPLANADE

1920

Rs. 0-12-0

PUBLICATIONS OF THE TELUGU LITERARY SOCIETY

VIZIANAGARAM

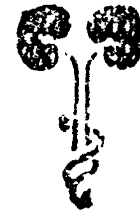
LEAVES FROM THE LOCAL RECORDS

No. I.

THE ANNALS OF
HANDEH ANANTAPURAM

EDITED BY

G. V. APPA ROW, B.A., F.M.U.

V. RAMASWAMY SASTRULU & SONS

292, Esplanade

MADRAS.

1920

[Rs. 0—12.

Printed by

V. RAMASWAMY SASTRULU & SONS

at the "VAVILLA" PRESS,

MADRAS.—1920.

విద్యానగరచరిత్ర

TELUGU
HISTORIES AND TALES.

THE ANNALS OF HANDEH ANANTAPURAM.

CHAPTER FIRST.

1. పంపా తీరమందు, విద్యానగరమును బుక్కరాయలవారు యేలుచున్నుండగా, అతని ప్రధానియైన చిక్కప్పవొడయరు శాలివాహన శకం ౧౨౮౬ అగునేటి క్రోధి సంవత్సరమందు ఆ విద్యానగరమునకు దక్షిణ ప్రాంతమందు, నందేలతాలూకాలో దేవరకొండ దగ్గిర కంబుగిరి స్వామికొండలో పుట్టి వస్తూ వుండిన పాందు నదిని చూచి, దాన్ని దేవరకొండకు అడ్డము కట్టి, వొక తటాక నిర్మాణము చేసి, ఆ తటాకపు రెండు మరవల రెండు గ్రామములు కట్టించి, తూర్పు మరవను వున్న గ్రామమునకు బుక్కరాయ సముద్రమని తమ దొరవారి పేరున్ను, పడమటి మరవను వున్న గ్రామమునకు అనంతసాగరమని తమ దొరసాని పేరున్ను పెట్టెను. ఈ బుక్కరాయ సముద్రమునకు దక్షిణం ౧౬ కోసులమీద యలమంచినాడు తాలూకాలో వరగిరి వెంకటేశ్వరుని కొండలో పుట్టి ప్రవహిస్తూ వున్న చిత్రావతి నదిని చూచి, అచ్చటనున్ను మునుపటివలెనే వొక తటాకమును నిర్మాణము చేయించి, దానికి వుభయ పార్శ్వముల రెండు గ్రా

మములు కట్టించి, తూర్పు మరవను వున్న గ్రామమునకు బుక్కపట్నమనిన్ని పడమటి మరవను వున్న గ్రామమునకు అనంతసాగరమనిన్ని పేర్లు బెట్టి, ఆ స్థలమందే అదృశ్యమై పోయెను.

2. మరి కొన్నాళ్లకు, బుక్కరాయసముద్రపు చెరువు అధికముగా నిండి, రెండు మరవలు పట్టక పూర్ణముగా పారుతూ వుండెను. అది ఆయగాండ్లున్ను పురజనులున్ను వచ్చి చూస్తూ వుండగా, వారిలో వొక స్త్రీకి ఆవేశము వచ్చి, "నేను గంగా భవానిని నాకు ఆహారము నరబలి యిస్తే,యిక్కడ నిలుస్తున్నాను; లేనట్టాయెనా, నిలవ"నని చెప్పెను.అంతట,అక్కడవున్న గ్రామస్థులు పెద్దమనుష్యులు బలి నిమిత్తమై యోచన చేస్తూ వున్నంతలో, బుక్కరాయ సముద్రములోవున్న బసిరెడ్డికి కడగొట్టు యేడో కోడలు యీడేరని ముసలమ్మ అనే చిన్నదాన్ని గంగాదేవిపూని, నీవు బలి రావలెనని చెప్పెను. ఆమె అదేప్రకారము బలికి సిద్ధమై, పసుపు కుంకుమ పెట్టుకొని, వుతికిన చీర కట్టుకొని, నిమ్మపండ్లు చేత పట్టుకొని, యిల్లు బయలుదేరి, కట్ట మీదికి వచ్చి, మామయైన బసిరెడ్డి కాళ్ళకు మొక్కి, పురజనులకు నమస్కారము చేసి, నాకు గంగాభవాని సెలవు అయినది; నేను బలియై పోతానని చెప్పి, రాయభారం తూముకు ముప్పది అడుగులమీద గుమ్మడ(a)పడి, ఆగుమ్మడ లోనికిన్ని కట్టలోనికిన్ని నెరివిడిచివుండగా, ఆనెరిగుండా లోనికి పోయి నిలిచెను.ఆ కట్టపైన మన్ను రాయి వేసిరి. గనుక, అంతట ఆ కట్ట నిలిచెను.

a. గుమ్మడ అనగా, గండి, a chasm.

3. ఆ మరునాడు, యీ బలియై పోయిన ముసలమ్మ ఆ గ్రామములో స్త్రీజనం మీద ఆవేశము వచ్చి, శిలారూపముగా తన ప్రతిమను చేసి చెట్టు కింద పెట్టి కొలవండి అని చెప్పినందున, ఆప్రకారమే పెట్టి కొలుస్తూ వున్నారు.గాని, దేవాలయము లేదు. మరిన్ని, ఆ గుమ్మడ దగ్గిర వచ్చేపొయ్యే జనులు ముసలమ్మా అని పిలిస్తే, ఆమె ఓ అని పలుకుతూ వుండెను. ఇట్లా వుండగా,ఒకనాడు రాత్రి గడ్డికి పొయ్యేవారు అదేప్రకారము పిలిస్తే, పలికెను. అదివిని, చచ్చినా నీ కొవరము విడువక పోతివి అని వారు చెప్పినందున, ఆ దినమునుంచి పలికేది లేదు. ఆ ముసలమ్మకు అది మొదలుకొని పూజ నడుస్తూవున్నది. యీ బుక్కరాయ సముద్ర అనంతపురములనంటి గొప్ప గ్రామములున్ను యీ చెరువులవంటి గొప్ప చెరువులున్ను యితరస్థలములలో యెక్కడా లేవు.

4. తర్వాత, ఆ విద్యానగరమును బుక్కరాయుల వంశస్థుడైన కృష్ణరాయులు రాజ్యము చేస్తూవుండి, శాలివాహన శకం ౧౪౫౨ అగు నేటి క్రోధన సంవత్సర జ్యేష్ఠ శు ౬ భానువారమున చనిపోయెను. ఇతని భార్యలు చిన్నాదేవి తిరుమలదేవి అనే వారు యిద్దరు. వీరికి ఆడుబిడ్డలుమాత్రము కలిగి వున్నందున, తిరుమలదేవి కొమార్తెను రామరాయులవారున్ను, చిన్నాదేవి కుమార్తెను అతని తమ్ముడైన తిరుమలరాయులున్ను, వివాహము చేసుకొనిరి.పిమ్మట ఆ దొరసానులు యిద్దరున్ను ఆ రామరాయుల వారికి అళియపట్టము కట్టవలెనని సంకల్పించి వుండిరి.

5. ఇంతలో, లోగడ సంస్థానములో వున్న బొక్కసం గొల్ల సలకంతిమ్మయ్య అనేవాడు, రాజ్యము అరాజకమై బొక్కసం తన స్వాధీనములోవున్నందున, చతురంగ బలాన్ని పదిల పరచుకొని, అల్లుండ్లైన రామరాయ తిరుమలరాయులను పట్టి, చెరవుంచవలెనని యోచించెను. ఈవర్తమానమును వారు విని, ఆదేశమును విడిచి పారిపోయి, పెనుగొండసంస్థానములో సంచరించుచు, కొంత సైన్యమును కూర్చుకొని, ఆ దవానిచేరి, అక్కడ నాలుగు నెలలు నివాసము చేసి, కందనూలు గద్వాల ఆప్రాంతముల యందు మరి కొంత సైన్యమును కూర్చుకొని, సకల సేనాసమేతులై, విద్యానగరమునకు దండెత్తి వచ్చిరి. ఈవర్తమానమును చారులవల్ల ఆ సలకం తిమ్మయ్య విని, తనకు సహాయంనిమిత్తము కుతుబ్షహా-౧ *a* పరీదుషహా-౧-నిజాంషహా-౧-అల్లి అదల్షహా-౧-వీరు మొదలైన వారికి, మీరు చతురంగ బలసమేతులై వస్తే యీ రాజ్యము యావత్తు మీ స్వాధీనము చేస్తానని, జాబులు వ్రాయించి పంపించెను.

6. వారు చూచుకొని, ఆ ప్రకారమే సకల సేనాసమేతులై వచ్చి, విద్యా నగరమునకు వొక కోసు దూరమున దిగిరి. ఆరామరాయ తిరుమలరాయులు యీ సమాచారము తెలుసుకొని సొన్నలాపురమందు వున్న హండే హనుమప్పనాయుడు బహుశూరుడు అనేటట్టుగా విని, అతణ్ని సైన్యయుక్తముగా పిలిపించి కొలువు పెట్టుకొని, విద్యానగరానకు రెండు పరుగుల మీద తుంగభద్రా నదీ తీరమందు పోయి దిగిరి. ఆ పాదుష

a. Where several names come one after another, the numera 1 is placed after each name.

హాల సైన్యమునకు యీ స్థలం కొత్త గనుక, వారు సలకం తిమ్మయ్యగారి సైన్యమును ముందు వుంచుకొని, యుద్ధమునకు ప్రయత్న పడిరి.

7. ఈ సంగతి ఆ రామరాయ, తిరుమలరాయుల వారు విని పట్టపగలు రణభేరి వేయించి, యెదుట వున్న సలకం తిమ్మయ్య సేనమీద పడి యుద్ధముచేయగా, ఆ సలకం తిమ్మయ్య సేన "వీడు గొల్ల; ధనవంతుడై సంస్థానమును ఆక్రమించవలెనని, ప్రయత్నము చేసినాడు; వీనికి సహాయముచేస్తే, మనకు దైవసహాయము కానేర" దని తలంచి, యుద్ధభూమిని తొలగి పోయినందున, సలకం తిమ్మయ్య ఆ జగడములో చిక్కి, ప్రాణము విడిచెను.

8. ఈ వర్తమానము దొరసానులు విని, ప్రధానులను పిలిపించి రామరాయ తిరుమలరాయులను పిలుచుక వచ్చి పట్టణము వారి స్వాధీనముచేయమని సెలవు యిచ్చినందున, ప్రధానులు ఆ ప్రకారమే ఎదుర్కొనిపోయి, వారిని తోడుకొని వచ్చి పట్నము వారి స్వాధీనముచేసిరి.

9. తర్వాత, ఆ రామరాయ తిరుమలరాయులు పాదుషహాల మీదికి యుద్ధమునకు పోవలెనని యోచించి, స్థలములో వున్న సైన్యం తమ దగ్గర వున్న సైన్యం యీ రెంటిని మూడు భాగములు చేసి, సొన్నలాపురం హండే హనుమప్పనాయుణ్ని పిలిపించి, నీవు బహు శూరుడవు; నీకుకొంత సైన్యమును యిస్తున్నాము; నీదగ్గెర వున్న సైన్యమున్ను సన్నాహము చేసుకొని, నిజాంషహా మీదికి పోయి, యుద్ధము జరిగించి, జయించి వస్తే నీ మనస్సు ప్రకారము యియ్యనయ్యాని అని చెప్పి,

కొంత సైన్యమును యిచ్చి పంపించిరి. రామరాయులవారు కొంత సైన్యముతో కుతుబుషహామీదికిన్ని, తిరుమలరాయులవారు కొంత సైన్యముతో పరీదుషహా మీదికిన్ని పోయి, అఘోరయుద్ధముచేయగా, పాదుషహాలు యుద్ధరంగమందు నిలువలేక పలాయితులై పోయిరి.

10. ఈహండే హనుమప్పనాయుడు నిజాంవారిని పట్టుకవచ్చి, రామరాయ తిరుమల రాయులవారికి కానుక యిచ్చెను. అందుమీదట, వారికి బహు దయవచ్చి, మెచ్చి నీ మనస్సులో యేమి వున్నదో అడుగుమని హండే హనుమప్పనాయడితో సెలవు యివ్వగా, అతడు తమరు దయచేసి యేమి యిచ్చినా, సకల బహుమానములు యిచ్చినట్టే అని మనవిచేసెను. అప్పుడు, తూర్పు దిక్కునవున్న నందేల ౧-బుక్కరాయ సముద్రం ౧-ధర్మవరం ౧-కణేకల్లు ౧-పడమర వుండే బళ్లారి కారుగోడు ౧-యీ గ్రామములున్ను బిరుదులున్ను యివ్వగా, ఈ హండే హనుమప్పనాయుడు రాయులవారి వద్ద సెలవు తీసుకొని, శాలివాహన శకం ౧౪౯౧ అగు నేటి శుక్లనామ సంవత్సర మార్గశిరమాసమందు నందేలకు వచ్చి చేరి, ఆ తాలూకా విచారించకొని, అచ్చటనుంచి బుక్కరాయ సముద్రమునకు వచ్చి, అక్కడితటాకమును చూచి దొడ్డదని తెలుసుకొని, యీ గ్రామములోనికోట ముందర నగరు కట్టించి, చుట్టూ వెలపటి కోట నిర్మాణము చేసుకొని, రాజ్యమును, విచారిస్తూ వుండి, శాలివాహనశకం ౧౫౦౫ అగు నేటిచిత్రభాను సంవత్సరములో కాలము చేసెను.

11. పిమ్మట, యితని కుమారుడు యిమ్మడి హంపానాయుడు రాజ్యాభిషిక్తుడై, శాలివాహన శకం ౧౫౦౬ అగు నేటిస్వభాను సంవత్సరం మొదలు, శాలివాహన శకం ౧౫౧౭ అగు నేటి మన్మథనామ సంవత్సర పర్యంతం, రాజ్యమును పాలించి, యీ బుక్కరాయ సముద్రము లోనే గతించెను.

12. ఇతని కుమారుడు మలకప్పనాయుడు రాజ్యము చేయుచున్న సమయమందు, విద్యానగరమును పాలించే తిరుమల రాయుని కుమారుడు శ్రీరంగ రాయులవారు, చంద్రగిరి తట్టు రాజ్యము విచారించేటందుకు పోయి వుండగా, వుత్తరాననుంచి పాదుషహాల వారి సైన్యము తిరుగా విద్యానగరమును తీసుకోవలెనని వచ్చి, కల్యాణ కల్బురిగి ప్రాంత్యమందు దిగెను. ఈ వర్తమానము శ్రీరంగరాయులు విని, తాను శీఘ్రముగా విద్యానగరము చేరి, అక్కడినుంచి సైన్య సహితముగా కల్యాణకల్బురిగి ప్రాంత్యానకు వచ్చి, యీ బుక్కరాయ సముద్రములోవున్న మలకప్పనాయుణ్ని సైన్య సమేతముగా పిలుపించుకొనిపోయి, యుద్ధముచేసి వారిని పరాజితులను చేసెను.

13. తర్వాత, ఆమలకప్పనాయుడు రాయులవారి వద్ద సెలవు తీసుకొని వచ్చి, బుక్కరాయ సముద్రములో నూతనముగా పేట కట్టించి, వికారిసంవత్సర పర్యంతము రాజ్యము చేస్తూవుండగా, విద్యానగరానకు తిరుగా ఆ పాదుషహాలు సైన్యముతో వచ్చి యుద్ధము చేసిరి. ఆ యుద్ధములో శ్రీరంగ రాయులు నిర్వాహకము చేయలేక, వారి చేతికి చిక్కినందున, పాదుషహాలు పెనుగొండ మొదలుకొని సర్వ రాజ్యము తమ

స్వాధీన పరుచుకొని, రాజ్యము చేస్తూవుండిరి. అంతట, యీ మలకప్పనాయుడు శ్రీరంగరాయులవారి సమాచారమును విని, "తురకలు ప్రబలులు అయినారు, యికమీదు రాచకార్యము చేస్తే, బాగు లే" దని తలంచి, ఆపాదుషహాలను అనుసరించి, వారి నవుకరీలో చక్కగా నడుచు కొంటూవచ్చెను. గనక, యీ మలకప్పనాయుడి మీద వారికి మిక్కిలి దయవచ్చి, పూర్వము రాయులవారు యిచ్చినరాజ్యమున్ను యలమంచినాడుకు చెల్లే బుక్కపట్నం ౧ అనంత సాగరము ౧ యీ రెండుగ్రామములున్ను వీటికిచెల్లే వుపగ్రామములున్ను పాదుషహావజీరా అనే బిరుదున్ను దయచేసిరి.

14. ఆవల, యీ మలకప్పనాయుడు బుక్కరాయ సముద్రము చేరి, యీ స్థలమందు వుంటే తనకు పుత్రసంతానము లేద నే చింత చేత, వొకదినము పడమట వున్న అనంతసాగరము తట్టు స్వారి వచ్చి, యీ గ్రామములో వున్న చిన్నపరెడ్డి వంశస్థుడైన ఎల్లారెడ్డి వారిని చూడగా, వారు "ధణీలువచ్చినారు; మాయింటికి వచ్చి తాంబూలము తీసుక పో" మ్మని మనవి చేసిరి. ఆప్రకారమే వారి యింటికి పోయి, ఆయిల్లు సంతానవృద్ధి కరముగా వుండడమును చూచి, యిచట నగరు కట్టుకొని వుంటే, తనకున్ను సంతానవృద్ధి అయ్యీని అని, మనస్సులోతలంచి, ఆవేళ వారిచేత తాంబూలము తీసుకొని, బుక్కరాయ సముద్రము వచ్చి చేరి, యీ వర్తమానము తన భార్యలకు చెప్పెను. మరునాడు ఎల్లారెడ్డినిపిలుపించి, "మీరు వుండే స్థలము మాకు కావలసి వున్నది; యియ్యవలె" నని అడుగగా, మీ స్థలము మీకు యిచ్చేదానికి చింతయేమి, దయచేయండి అని చెప్పిరి.

15. అంతట, అతనికి వస్త్రతాంబూల బహుమానములను యిచ్చి అంపించి, మరి పది దినములు పోయిన తర్వాత, యీ ఎల్లారెడ్డిగారి యింటిపట్టున నగరు కట్టించి, యిక్కడనే నిలిచిరి. అది మొదలు యీ గ్రామమునకు హండే అనంతపురమనే నామధేయము కలిగెను. ఈ ఎల్లారెడ్డి మొదలయిన వారు కోటవెలపట కాలు గడియ దూరములో వున్న మరవ తీసి, ముందు కాలుగడియ దూరమునకు సాగించి చెరువు కట్ట కట్టించి, మునుపటి మరవన యిల్లు పేట కట్టించుకొని వుండిరి.

16. ఈలాగున కొన్నాళ్లు జరిగిన మీదట, యీ మలకప్పనాయుని పట్టపుభార్య సిద్దరామమ్మగారికి, దేవప్పనాయుడు, చిన్న రామప్పనాయుడు, నిచ్చమద లింగప్పనాయుడు, హంపానాయుడు, అని నలుగురు కుమాళ్లు కలిగిరి. వీరిలో జ్యేష్ఠపుత్రుడుఅయిన దేవప్పనాయునికి, తూర్పు దిక్కున నందేలసీమ, రెండవకుమారుడైన చిన్న రామప్పనాయునికి బళ్లారి కురుగోడుసీమ, మూడవ కుమారుడైన నిచ్చమద లింగప్పనాయునికి కందుప్పకణికల్లుసీమ, నాలవ కుమారుడైన హంపానాయునికి అనంతపురం, బుక్కసాగరం, బుక్కపట్నం, ధర్మవరంసీమ, యీప్రకారంగా యీ హండే మలకప్పనాయుడు పంచి యిచ్చెను. వారివారి స్థలాలు వారు వారు యేలుచుండగా, మరి కొన్నాళ్లకు శాలివాహన శకం ౧౫౪౧ అగు నేటి సిద్ధార్థి నామ సంవత్సరమందు, ఆయన కాలము చేసెను.

17. తర్వాత, నాల్గవ కుమారుడైన హంపానాయుడు రాజ్యముచేస్తూ, యీ అనంతపురం మొదలయిన స్థళాలలో వుండి, శాలివాహన శకం ౧౫౫౪ అగు నేటి ప్రజోత్పత్తి

నామసంవత్సరమందు కాలంచేసెను. ఇతని కుమారుడు ప్రసన్న సిద్ధప్పనాయుడు ఆంగీరస నామసంవత్సరం పట్టాభిషేకము చేసుకొని, రాజ్యము చేసి, శాలివాహన శకం ౧౫౮౧ అగునేటి వికారినామసంవత్సరమందు కాలంచేసెను. ఇతని కుమారుడు పవాడప్పనాయుడు తండ్రి మర్యాద ప్రకారమే రాజ్యము చేసి, శాలివాహన శకం ౧౫౯౩ అగునేటి విరోధికృతు సంవత్సరమందు కాలముచేసెను.

18. ఆసమయమందు రాయదుర్గం పెద్ద తిమ్మప్పనాయుడు ధర్మవరం ఠాణా వేసుకొని, అచ్చటనే వుండెను. ఈపవాడప్పనాయుని కుమారుడు సిద్ధప్పనాయుడు నాలుగు సంవత్సరముల చిన్నవాడు. గనుక, యితని తల్లి సిద్ధరామమ్మ యీ సిద్ధప్పనాయుణ్ని ముందర వుంచుకొని, రాజ్యము చేస్తూ వుండగా, శాలివాహన శకం ౧౫౯౪ అగునేటి పరీధావినామ సంవత్సరము నుంచి నాలుగు సంవత్సరముల ఖండిణి పయికం రావలెనని, కడప నబాబు మయాణా వారు సకల సేనాసమేతులై వచ్చి, పయికం యిచ్చినాసరే, లేక రాజ్యము యిచ్చినాసరేనని, అనంతపురం గ్రామానకు సమీపం కోసుమీద దిగి, తమ వకీలును అంపించిరి. అతను వచ్చి యీ వర్తమానము చెప్పగా, ఆ సిద్ధరామమ్మగారు విని, తన కుమారుడైన యీ సిద్ధప్పనాయునివెంటబెట్టుక పోయి, మయాణా నబాబువారి దర్శనము చేసి, ఖండిణి తప్పించుకొని, అప్పణ తీసుకొని, హండే అనంతపురము చేరెను. తర్వాత, యీ సిద్ధప్పనాయుడు రాజ్యముచేసి, శాలివాహన శకం ౧౬౧౮ అగునేటి ధాతునామ సంవత్సరమందు అనంతపురములోనే కాలముచేసెను.

19. ఇతని కుమాళ్లు ప్రసన్నప్పనాయుడు-౧-పవాడప్పనాయుడు ౧. వీరిద్దరిలో పెద్ద కుమారుడైన ప్రసన్నప్పనాయుడు శాలివాహన శకం ౧౬౧౯ అగునేటి ఈశ్వరనామ సంవత్సరం పట్టాభిషిక్తుడై, రాజ్యము చేస్తూవుండగా, శాలివాహన శకం ౧౬౩౭ అగునేటి మన్మథనామ సంవత్సరమందు, కడప నబాబు మయాణా మోచేమియ్యా అనే సుబేదారుడు, రాయదుర్గానకు పోతూ, ఆ దుర్గం తాలూకాలో బూదిగుమ్మ అనేగ్రామానకు ముట్టడివేసి, యీ ప్రసన్నప్పనాయుని వారిని సేనాసమేతముగా రమ్మని వుత్తరము పంపించెను. అది చూస్తూనే దండుకుపోవలెనని తలంచి, యీ అనంతపురం విచారణకు శిరియప్ప అనే బలిజవాణ్ని నిష్కర్ష చేసి, ఆ శిరియప్పతో "రాజ్యము మీద వొక కన్నున్ను చెరువుమీద వొకకన్నున్నువుంచుము; యీచెరువు నిండి వున్నందున, తలిపెర కాలువలుత్రవ్వి, వుదకం చెరువులో నల్ల నేలకు పెట్టి, వరిమడి గోచులమీద సాగించినాము. గనక, ఫలానకు వచ్చినది. జాగ్రతగావుండవలసిన"దని ఆనతిచ్చి, సైన్య సమేతముగా తర్లి పోయెను. ఈశిరియప్ప ప్రసన్నప్పనాయుని అజ్ఞాప్రకారమే, వ్యవహారము చేస్తూవుండగా, శాలివాహన శకం ౧౬౪౧ అగునేటి వికారినామ సంవత్సర చైత్ర బ ౫ లు అకాలవర్షం వర్షించి, చెరువు కొంత నిండెను.

20. తర్వాత, యీ సంవత్సర వైశాఖ బ ౭ నాడు తిరుగా వర్షించి, అద్భుత ప్రవాహము వచ్చి, రెండు మరవలు నిండి, ప్రవహించి, తూర్పుదిక్కున వొక గండిన్ని పడమట్టి

దిక్కున వొక గండిన్ని పడెను. శిరియప్ప యీ వర్తమానము తమ ప్రసన్నప్పనాయుని వారికి వుత్తరం వ్రాసి పంపించగా, అదిచూచుకొని, ప్రసన్నప్పనాయునివారు నబాబువారికి తెలియచేసి, కొంత సైన్యముతో కూడ హాలినాయకుడు అనే సేనాధిపతిని అచ్చట వుంచి, తాను శీఘ్రముగా తర్లివచ్చి, కూడేరు చేరెను. ఈ వర్తమానము శిరియప్ప విని, దొరగారు యేమిశిక్షింతురో అని భీతిచేత, తెగిన రెండు గండ్లదగ్గర పందిలివేయించి, యీరెండు గ్రామములలో వున్న రెడ్లకరణాల ప్రజలను పిలిపించి, రాత్రిపగళ్లు గండ్లకు గడ్డి మన్ను రాయి వేసి, చెరువు కట్ట కట్టిస్తూ వుండెను. రెండవదినము ప్రసన్నప్పనాయుడు కూడేరునుంచి రాచానపల్లెకు వచ్చి, యికను నాల్గు గడియలకు వస్తున్నానని వర్తమానము ముందుగా పంపించి, అదేప్రకారము చెరువు కట్టమీద వస్తూ, శిరియప్ప క్షేమముగా వున్నాడా అని విచారిస్తూ, ఆ గండ్ల సమీపానకు రాగా, ఈ శిరియప్ప అధైర్యపడి, నిలిచిన నిలువుననే నేలపడి తన్నుకొని చచ్చిపోయెను. ఈసమాచారము ప్రసన్నప్పనాయుడు విని, కొంత ధనము యిచ్చి వాణ్ని సంస్కారము చేయించి, తాను అనంతపురములోకి రాక, ఆసమీపమందు డేరా వేసుకొని, రాత్రిపగళ్లు అక్కడనే వుండి, ఆరెండు గండ్లు ముగియ కట్టించి, శాంతి చేయించి, యికను గ్రామములోకి పోదామని తలంచి వుండెను.

CHAPTER SECOND.

1. ఇంతలో యీయన భార్య సిద్దమ్మగారికి రామప్పనాయుడు జన్మించి, నాలుగు సంవత్సరముల చిన్నవాడై వుండగా, తాడిమర్రినుంచి వసంతమ్మ లచ్చమ్మ అనే పరకాంతలు యిద్దరు అనంతపురానికి వచ్చి, తమ కాయ కష్టం చేసుకొని వుంటూ వుండిరి. ఆ గ్రామములో వున్న జనము నగరిలోకి శిశువులకు పాలు మజ్జిగ నిమిత్తం పోతూవుండగా, వారితో కూడా యీ వసంతమ్మ మజ్జిగ నిమిత్తంపోయెను. ప్రసన్నప్పనాయునివారు యీమె రూప రేఖా సౌందర్యములను చూచి మోహించి, నీవు యెవ్వరి దానవు అని అడిగితే, భోగస్త్రీని అని తనవృత్తాంతముయావత్తున్ను విశదముగా చెప్పుకొనెను. అందుపైని ప్రసన్నప్పనాయునివారు నీవు యిచ్చట మాదగ్గరనే వుండమని, ప్రత్యేకముగానగరి అంచున యిల్లు యిప్పించి, అన్నవస్త్రాలకు నడిపిస్తూ, నిమిషమైనా ఆ వసంతమ్మను యెడబాయలేక, బుక్కరాయసముద్రానకు సవారిపొయ్యే వేళలలోనున్ను వెంబడి పిలుచుకపోతూ వస్తూ చెరువుకట్ట మీదనే వుండెను. ఈప్రకారంవుండగా, యీ వసంతమ్మ అక్క అయిన లచ్చమ్మ తన చెల్లెలిని దొరవారు దివాణములో వుంచుకొన్నది చూచి, తనకు యేమి వుపద్రవం వచ్చునో అని తలంచి, ప్రయాణమై తాడిమర్రికి పోయి, అచట వున్న దొర పెద్ద తిరుమలనాయుని దగ్గరచేరి,

2. తన చెల్లెలైన వసంతమ్మకు చెప్పి అంపించినది యేమంటే; "నీవు యిట్లా పరాధీనంగా వుండేది మంచిది కాదు, నావద్దికి వచ్చినట్టు అయితే; స్వతంత్రముగా వుండవచ్చును. నీవు వున్నచోట ద్రవ్యమును సంగ్రహించుకొని, యేలాగైనా చెర తప్పించుకొని వెళ్లిర"మ్మని లోగాలోగా కుట్ర నడిపిస్తూ వుండగా, యీ వసంతమ్మ తన అక్కకు చెప్పి అంపించిన యోచన యేమంటే. "నీవు కొంత సైన్యముతో అనంతపురం దేవరకొండ వెంకటేశ్వరుని దర్శన నిమిత్తమై వచ్చినట్టైతే, నీ యిష్టప్రకారమే నేనున్ను మాదొరవారివద్ద సెలవుతీసుకొని అచ్చటికి వస్తున్నాను" అని మారుత్తరం పంపించెను. మీదట, ఆలచ్చమ్మ ఆలాగుననే సైన్యసమేతముగా వచ్చి, యీ దేవరకొండకు పరువు దూరమున వున్న తాడిమర్రి తాలూకు పసులూరు అనేగ్రామము దగ్గిర కొంత జనాన్ని అనుపు వుంచి, మితజనముతో దేవరకొండ ప్రవేశించెను. యీ పోబడి వసంతమ్మ విని, ప్రసన్నప్పనాయునివారితో "మా అక్క లచ్చమ్మ, దేవరకొండ వెంకటేశ్వరుని దర్శనానకు వచ్చి వున్నది. ఆమెదర్శనం బహు దినాలనుంచి నాకు లేదు. గనక, నేనున్ను అక్కడికిపోయి, ఆమెను చూచి, దేవతా దర్శనమున్ను చేసుకొని, సాయంకాలానకు యిక్కడికి వస్తున్నాను" అని చాలా మనవి చేసుకోగా, యీ ప్రసన్నప్పనాయునివారు కొంతజనాన్ని వెంబడి యిచ్చి, జాగ్రతగా పోయి సాయంకాలానకు రమ్మని, సెలవు యిచ్చి అంపించగా,

3. ఈ వసంతమ్మ ప్రయాణమై కొంత దూరము పోయిన మీదట, ప్రసన్నప్పనాయుని మనస్సుకు సంశయము తోచి,

తిరుగా యిక్కడినుంచి పదిమందిని పంపించి, వెనక్కు పిలిపించి, మేము గ్రామము చేరిన తర్వాత కొంత జన సహాయము యిచ్చి అంపిస్తున్నాము అని, ఆ వేళకు సమ్మతి చెప్పి నిలిపినందున, దొరవారితో యెవరు యేమి చెప్పిరో, కోటకు పోతే తమ అక్కవద్దికి చేరే యోగము లేదని, మనస్సున చాంచల్యము పుట్టి, ఆ రాత్రి ప్రసన్నప్పనాయునివారు నిద్రిస్తూ వుండగా, అచ్చట వున్న ద్రవ్యమును యావత్తు నడుముకు తొడలకు బిగియకట్టి, అది కానరాకుండా పైన చీర కట్టుకొని, పరుపుమీద వున్న కఠారి తీసి ఆ ప్రసన్నప్పనాయుని గొంతు కోసి, తాను వెళ్లి పోవలెనని పోతూ వుండగా, కన్నులు కానరాక, ఆ చుట్టుపక్కలనే తిరుగుతూ వుండెను.

4. ఆ సమయమందు దొర డేరా చుట్టూ వున్న పహరా వాండ్లున్ను దళవాయి హాలినాయకుడు మొదలయినవారున్ను కాగడ ముట్టించి, డేరా లోకి పోయి, దొరవారు కంఠగత ప్రాణులై వున్నదిన్ని యీ వసంతమ్మ డేరాలో నుంచి బయిట వచ్చి తప్పించుక పొయ్యేదిన్ని చూచి, ఆమెను లోగా పిలుచుకవచ్చి, యీ పని చేసినవారు యెవరని విచారించగా, కంఠగత ప్రాణముతో వున్న యీ ప్రసన్నప్పనాయుడు హస్త సంజ్ఞచేత యీ వసంతమ్మ తట్టు చూపెను. అంతట, వారు తొత్తుపడుచులను పిలిపించి, యీమెను శోధన చేయించి, ఆపదార్ధ పుతిత్తులను చూచి, అవి తీసి దళవాయి మొదలయిన వారివద్ద తెచ్చి వుంచిరి.

5. పిమ్మట, యీ వసంతమ్మను పట్టి రెక్కలు విరిచికట్టించి, చెరలో వుంచిరి. యీవర్తమానము యావత్తు బుక్కప

ట్ణములో వున్న ప్రసన్నప్పనాయుని తమ్ముడైన పవాడప్పనాయునివారికి జాబు వ్రాసి పంపించగా, ఆ వుత్తరమును వారు చూస్తూనే, అక్కడనుంచి తర్లి చెరువుకట్టమీదికి వచ్చి, యీ వసంతమ్మను అనంతపురముయొక్క కోటలో చుట్టుగోడ పెట్టించి, దానిలో వుంచగా, ఆమె అందులోనే కాలముచేసెను. యీ ప్రసన్నప్పనాయుడు ఆదినమే శాలివాహనశక ౧౬౪౧ అగునేటి వికారినామ సంవత్సరమందు కాలము చేసెను.

6. తదనంతరము, యీపవాడప్పనాయుడు శాలివాహన శకం ౧౬౪౨ అగునేటి శార్వరిసంవత్సరం మొదలు రాజ్యం విచారిస్తూ వుండగా, పౌజుదార్లు సర్దారుఖాన్-౧-అల్లీఖాన్-౧-మహమ్మదుఖాన్-౧ వీరు ముగ్గురు కడప మయాణావారి తట్టునుంచి స్వల్ప పౌజుతో పెద్దశిరివిరికి యీ మార్గాన పోతూ, అనంతపురానకు అరకోసుమీద జూటూరు వంక గడ్డన డేరా వేసుకొని దిగిరి. యీ సమాచారము యీ పవాడప్పనాయుడు విని, కడప మయాణావారి వకీలు రామాజీ అనేవాడు తనవద్ద వున్నందున, అతని వెంబడి కానుక పంపించిరి. ఆ ఫౌజుదార్లు ఆ రామాజీని యిక్కడి వర్తమానములు యావత్తు అడుగగా, అతడు చెప్పినది; "యీ పవాడప్పనాయుడు కైపుదారుడు. యిక్కడ చైతన్య మేమిన్ని లేదు మీరు ధణీ దర్శనము అయ్యేమని సెలవు యిస్తే, నేను పోయి పవాడప్పనాయుని వారికి యీవర్తమానము చెప్పి, మిమ్ముల లోనికి పిలిపించుతున్నాను. మీరు వచ్చి దర్శనమైన తర్వాత, మీ సంస్థానం రూకలు మూడు నాలుగు సంవత్సరములనుంచి ఖండిణి బాకీ యున్నందున, మా ధణీ సెలవు అయినది'—

7. ఏమంటే, మీరు రూకలు యిచ్చినా సరే, లేక, మా వెంబడి వచ్చినా సరే, నని మందలించి, దొరను కూర్చుండ పెట్టితే, ఆవల జాగా మీ స్వాధీనము అవు"నని కుత్ర యుక్తులు చెప్పి, వారివద్ద సెలవు తీసికొని కోటలోకి వచ్చి, యిక్కడ పవాడప్పనాయుని వారితో, "సేనానాయకులు మీదర్శనానకు వచ్చేమని బహు విధాలా చెప్పి, వారితట్టు నుంచి వకీళ్లను నావెంబడి పంపించిరి. వారు పెద్దమనుష్యులు వారిని పిలిపించి వస్త్ర తాంబూల బహుమానములు చేసి దర్శనమిచ్చి అంపిస్తే, మన కార్యాలకు ముందు బహువుప యోగ"మని చెప్పగా, అందుకు అనుకూలించి మితంతో వస్తే, అదే ప్రకారం దర్శనమిస్తున్నామని చెప్పినందున, వారిని తోడుక రమ్మని ఆ వకీళ్లతో చెప్పి అంపించిరి. వారు ఆ ఫౌజుదార్లను పిలుచుకవచ్చి, మేడమీద నిలిపి, పవాడప్పనాయునివారితో యీ సమాచారము చెప్పిరి.

8. వారు గచ్చు పటసాలలోకి దర్శనమునకు వచ్చి, మేడ నుంచి ఆ ఫౌజుదార్లను అక్కడికి పిలిపించిరి. వుభయులకు ఆపటసాలలో దర్శనము అయి, క్షేమ లాభములను విచారించుకొని, మీకు భోజన మజ్జనాదులు నగరిలో నుంచి పంపిస్తున్నాము అని చెప్పి, వారిని మేడలోకి పంపించిరి. ఆదినము వారు మేడలోనే వుండిరి. గనక, యీ వకీలు రామాజీని పోయి వారికి వుపచారము చేయుమని చెప్పి పంపించగా, అతనుపోయి వారికి వుపచారము చెప్పి, నిన్న మీతో చెప్పిన ప్రకారం యీ ప్రొద్దు దర్శనమునకు వచ్చినప్పుడు, ఖండిత ముచేసి నిలుపుమని వచ్చిన పౌజుదార్ల వకీళ్లతో చెప్పెను.

9. అమరునాడు, యీ పవాడప్పనాయునివారి సెలవు అయినది, మీకు అప్పణ యివ్వవలెను రమ్మని ఫౌజుదార్ల వకీళ్లతో చెప్పి, వారిని పిలిపించి, గచ్చు పటసాలలో కూర్చుండ పెట్టి, అంతఃపురములోకిపోయి, పవాడప్పనాయునివారితో "సేనాధిపతులు వచ్చి యున్నారు, రావలసిన"దని చెప్పగా, వారున్ను వచ్చి దర్శనము అయి, కూర్చునిరి. తరువాత, పైన వ్రాసినప్రకారము "మా ఖండిణి రూకలు యిచ్చినా సరే, లేక, మావెంబడి కడపకు నీవు వచ్చినాసరే"నని, ఖండితముగా చెప్పగా, అందుకు దొరవారు చెప్పినది; "యిప్పుడు ఖండిణి రూకలు యిచ్చేదానికి లేదు, నవాబు సాహేబులవారి సన్నదువుంటే యియ్యండి; శిరసావహించి మీ వెంబడి వస్తున్నా"మని చెప్పిరి.

10. దానిపైని వారికి కోపము వచ్చి "మేము వచ్చిన్ని సన్నదు కావలెనా? అయినా చింతలేదు; నీవు మావెంబడి రానేవద్దు; మానాల్గు సంవత్సరములకు కలిగిన ఖండిణి అచ్చుబడి రూకలు యిక్కడనే యిచ్చి, లేచి పొ"మ్మని చెప్పి త్వొందర చేసి దొరను కూర్చోబెట్టిరి. యీ రీతున నిర్బంధము చేసి, అన్నానకు నీళ్లకు పోకుండా నిలిపిన యావద్వర్తమానము కొత్తచెరువు మఠంలోవుండే నిడుమామిడిస్వాములవారు విని, అక్కడనుంచి బుక్కపట్నం కొత్తచెరువులో వుండిన, యావత్తు మందిని తీసుకొని అనంతపురానకు వచ్చి, దొరవారి నగరికి పశ్చిమ భాగమందున్న తమ మఠములో దిగి, యీ దొరవారిబావమరిది చెన్నబసప్పను పిలిపించుకొని, యీ సంస్థానము ముంచేదానికి రామాజి చేసిన కృత్యమని, యావద్వర్త-

మానము తెలియచేసి, దొరవారిని తీసుక పోవడమునకు తగిన యోచన వుభయులున్ను బాగా యోచించి, చెన్నబసప్పను దిడ్డి వాకిలికివెలపట వుండే పూలతోటలోకి శివపూజకు పూలనిమిత్తమని కూడా పిలుచుక పోయి,

11. గ్రామములోవున్న సేరువ [a] జనాలు శింగరాయుని తిమ్మయ్య, గుండ్లచిన్నయ్య, కంచేటిపాపయ్య, బుక్కరాయసముద్రములో వున్న భోగనందయ్య, కర్ణం శెట్టిపేరయ్య, వీరు మొదలయిన వారిని పిలిపించి, "సంస్థానము మునిగే యోగంగా వున్నది; దొరవారిని అన్నానకు నీళ్లకు పోకుండా యిక్కట్టు చేసినారు; మనము యిందరు వుండి, యీ ప్రకారం దొరవారు శ్రమపడుతూ వుంటే, చూస్తూవుండేది మర్యాదకాదు" అని చెప్పిరి.

12. వారు "మేము మనుష్యమాత్రులము, మాతో తీరవలసినది యేమి వున్నది? కోటవాకిళ్లు రెండు వారి స్వాధీనమయివున్నది; మేము పాతవాండ్లమని లోనికి రానియ్యరు. సరదార్లు కోటలోకి వచ్చే వేళ పది మందితో కూడా వచ్చిరి. పిమ్మట, వారితో కూడా వచ్చిన ఫౌజు యావత్తు కోట చేరెను. మేము యేమైనా దౌర్జన్యము చేసి సాహసము చేయపోతే, వారు పఠాణీలు; వారి చేతికి మన ధణి చిక్కి ఉన్నందున, అతణ్ని యేమి వుపద్రవం చేతురో అని సంశయిస్తూ వున్నాము. మీరు యే యోచన అయినా చేసి, ధణీని నగరిలోకి తీసుకొంటే ముందు మాచేతను అయినంత పనిలో మీమాట ప్రకారం నడిపించేము" అని చెప్పి మాటయిచ్చినందున,

---

a. Serva, Tamil word meaning కట్టుబడివాండ్లు.

13. ఈ స్వాములవారు చెన్నబసప్ప యిద్దరున్ను వారితో చెప్పినయోచన యేమంటే, "దిడ్డి వాకిలి మట్టుకు వారి స్వాధీనము లేదు. మా స్వంత కమతంమడి కోసి పశువులకు గడ్డి, నగరికి కట్టెలు మా కమతగాండ్లు తెస్తూవున్నారు. మీరు సాగిపోయి ఆయుధాలతో మా మడి కళ్లం దగ్గరకు వచ్చి, మీఆయుధాలు గడ్డి మోపులలో కట్టుకొని, మా కమతగాండ్లతో కలసి, నిత్యా పది యిరువై జనాలు ఆయుధాలతో మాయెనుముల దొడ్డి పాతనగరిలోకి వచ్చి కూడితే, మీకు అన్నోదకాలు నగరిలోనుంచే విచారించ నయ్యీని" అని చెప్పి, పేటలోవుండే కమ్మరవానికి చెప్పి అంపించి, ఆకురాయి తెప్పించుకొని, చదరు పటసాలలోనుంచి గచ్చు పటసాలలోకి వుండేదిడ్డినాగవాసం తెగగోసి, మార్గం ససూత్రం చేసిరి.

14. ఇంతలో యిన్నూటికి జనం ఆయుధాలతో వచ్చి, నగరిలో కూడెను. మునుపటి సేరువకాండ్లను పిలిపించి, మీమందితో "మీరు సిద్ధంగా వెలపటి పేటలో వుండి, మేము సైగ చేసి నప్పుడు, రాతివూరు వాకిలి దగ్గర ఆయుధములతోకూడా వచ్చి, సిద్ధముగా వుండండి" అని చెప్పినందున, ఆదేప్రకారం పేటలో వుండిన జనము యావత్తు సిద్ధముగా వుండిరి. ఆరాత్రి నాలుగు గడియల మీద, పౌజుదార్లు వారి జాతిఆహార ప్రకారము భోజనముచేసే నిమిత్తమై, యిక్కడ ముగ్గురుశిఫాయీలను కావలి వుంచి, తాము లేచి పోయిరి. ఆసమయములో, నగరిలో వున్న చెన్నబసప్పగారున్న *సిద మామిడి కరిబసవస్వాములవారున్న చదరుపటసాలలో కూర్చుని లోగా పిలుపించగా, జనము యావత్తు వచ్చి

శివపూజ యిల్లు బయిలునిలిచెను. ధణీకి అన్నం తీసుక పొయ్యే నిమిత్తం ఆడువాండ్లను నలుగురిని బుద్ధిమంతులను పిలిపించి, వారికి వుపాయము చెప్పిపంపగా, వారు అన్నోదకములు తీసుకొని పోయిరి. అక్కడవున్న శిఫాయీలు లేచి వోరగా కూర్చున్న తర్వాత, దొరవారితో మెల్లగా "మార్గం ససూత్రం చేసి వున్నది; మంది కూడివున్నది" అని చెప్పి, తలుపు చిలుకు తీసి, ధణీని పిలుచుకొని లోన చేరి, వాకిలి భద్రపరచిరి.

15. ఇంతలో, కావలి వున్న శిఫాయీలు మోసమాయెనని అల్లరి చేసినది విని, దివాణములోనుంచి కొందరు పావటీల [a] మీదుగా శిద్ధరామేశ్వరునిమిద్దె యెక్కి, తుపాకులతో పడ కాల్చగా, ఆ ముగ్గురు శిఫాయీలు చచ్చిరి. యీ సంగతి ఆమధ్య మహల్లో వున్న ముగ్గురు సరదార్లు విని, తమ జనంతో కూడా ఆయుధ పాణులై హజారము వాకిలిగుండా దివాణంలోకి చొచ్చి, దొరను పట్టుకొందాము అని వస్తూ వుండగా, యింతలో యీ చెన్న బసప్ప లోన వున్న యిన్నూరు జనంతో బంకం వాకిలిగుండా హజారం వాకిటికి వచ్చి, అక్కడ వున్న యావత్తు జన్నాని పొర్లించి, వెలపటి మేడ ముందరికి వచ్చి నిల్చిరి. వారికి వీరికి జగడం అయి బహు జనం హతమయినందున, పౌజుదార్ల పౌజు విరిగి రాతివూరు వాలికి వద్ద నిలిచి, ధనుర్బాణములతో జగడం చేస్తూ వుండిరి. యింతలో పేటలో వున్న సేరువకాండ్లు తమ మందిని వెంట తీసుకొని, పెద్ద పీర్లకట్ట దగ్గర కూడివుండిరి. యీ ముగ్గురు పౌజుదార్లు కొంత జనంతో రాతివూరు వాకిలి నడవలో నిల్చి, మనుష్యులు అడ్డం

---

a. పావటీలు (K) అనగా మెట్లు (T) Steps, stairs.

రాకుండా విల్లంబులతో వస్తూవుండగా, యీ చెన్నబసప్ప
గారు తన వద్ద వున్న మందిలో మిక్కిలి సత్తువగల జనాన్ని
రాతివాకిలి మీదను యెక్కించి, మిద్దెరాయి పేకించి, కొత్తా
రులో నుంచి మందు తిత్తులు తెప్పించి, కాల్పించి లోపల
వేయించగా, ఆ ఫౌజుదార్లు నిర్వాహకం చేయలేక, వాకిలి తీసు
కొని వెలపటికి వెళ్లి వచ్చే సమయములో, మిద్దె మీద వున్న
వొక బంట్రోతు తుపాకితో కాల్వగా, వారిలో వొక సర
దారుడు అక్కడ పడి చచ్చెను. కొదువ యిద్దరు సరదార్లు జ
నాలు సహా వెలపటికి వెళ్లివచ్చిరి. యీ చెన్నబసప్పగారు
మందితో కూడా వెన్నంటిరాగా, యీ వెలపటవున్న మందికి
సరదార్లకు యెదురు నడిచి వచ్చినందున, యీ సరదార్లు వు
భయ మధ్యస్థముగా నిలిచి యుద్ధము చేస్తూ, పేటలో వున్న
విరూపాక్షేశ్వరుని దేవాలయం వద్దికి వచ్చే వరకు,

16. అందులో వొక సరదారునికి ఆయుపట్టున దెబ్బ తగిలి
చచ్చెను. అక్కడనుంచి కదిలించగా సంతపేటలో వున్న బస
వేశ్వరుని దేవాలయం దగ్గరికి వచ్చే వరకు, తక్కిన సరదారు
డున్ను కొంత జనమున్ను చచ్చిరి. హతశేషులైన జనులు పారి
పోయిరి. అప్పుడు పవాడప్పనాయునివారు దివాణములో నుంచి
వెలపటికి వెళ్లివచ్చి, యీ పడిన ముగ్గురు సరదార్లను పూడిపించి,
వారి సామాను గుర్రాలు మొదలయినవి తమ స్వాధీనముచేసు
కొనెను.

17. పిమ్మట, కడప వకీలు అయిన రామాజి యింట్లో
పెండ్లి అవుతూ వుండగా, అతణ్ని పిలిపించి యీ చేసిన పను
లు యెరుకచేసి, అతణ్ని పట్టి చెరలో వుంచి, ఆతని యిల్లు

అంతా దోచుకునెను. పిమ్మట, యీపవాడప్పనాయునివారు
బుక్కరాయసముద్రంవీరభద్రస్వామివారిదర్శనానకుపోతూ
యీ రామాజీని వెంటతీసుకొని పోయి, కోట మూల యెర్రబు
రుజులో భద్రంచేసి, ఖిల్లాదారుడైన రాహుత్తురాయబసప్పకు
కావలివార్ల నేమించుమని ఆజ్ఞాపించిరి. తాము అనంతపురానికి
వచ్చిన మరి యెనిమిది దినములకు స్వారిపోయి, యీ రామాజిని
పిలిపించి, నీవు స్వామిద్రోహివి అని దుర్భాషలాడగా, అతను
మారు ఆడినందున, కోపమువచ్చి నాలుక కోయించెను. యీ
మొండి బ్రతుకు తనకేలనని ఆరామాజి నాలికె బుడానికి పెరు
క్కొని చచ్చెను. చావగానే, అశవమును అక్కడ వొక పా
డుగుంట వుండగా, అందులో వేయించి పైన మన్ను రాయి
వేయించిరి. తాము అనంతపురం చేరేసరికి, ఆ చచ్చిన రామాజి
బ్రహ్మహత్య యీ పవాడప్పనాయునివారికి కన్నులకు కనిపి
స్తూ, అన్నోదకాలు తొలగ చేసెను.

18. ఈ పవాడప్పనాయుడు మయానా ఫౌజుదార్లు రా
కమునుపే, తెలుగు దొంబరులు రాయదుర్గంలో చేసిన దురద
కుంట్లనుంచి కూడేటి సంగమేశ్వరస్వామి రథోత్సవానకు వచ్చి
అక్కడ గడవేసి ఆడుతూ వుండగా, వారిలో పెన్నమ అనే
చిన్నది, స్వల్ప దినములలో యీడేరి, రూప రేఖా విలాసముల
చేత చక్కగా వున్నందున, దాన్ని చూచి మోహించి, పిలిపిం
చుకొని, నగరిలో వుంచుకొనెను. దాని తల్లి దండ్రులువచ్చి,
"యీ చిన్నదానితో మేము కాలక్షేపము చేస్తూ వుంటిమి.
మా జీవనానికి యేమి సెలవు యిచ్చే"రని అడుగగా; అప్పుడు,

కూడేటకి వాయవ్య భాగమందు వొకస్థలం చూచి, అంతరగంగ పొలములో ముద్దులాపురమనే పేరు పెట్టి గ్రామం కట్టించి, ఆ గ్రామం పొలం కొంత, కొరకోడు పొలంకొంత, చోళసముద్రం పొలంకొంత, యీరీతున యీ గ్రామానికి పొలం యేర్పరచి అందులో పుట్టిన సువర్ణాదాయం యావత్తు, యీ దొంబర్లకు సర్వ మాన్యముగా యిచ్చెను.

19. అంతట యీ పవాడప్ప నాయుడు, తనకు అప్పట్లో అంటి వున్న బ్రహ్మహత్య యెట్లా విడిచిపోవని, బ్రాహ్మలను అడుగగా, గోకర్ణ యాత్ర చేసి వస్తే విడుచునని చెప్పిరి. ఆ ప్రకారం, జమదరుఖానా మల్లప్పనున్ను, తన భార్యలైన దేవమ్మ గిరిజమ్మ వీర్లనున్ను, యీ దేవమ్మ కొమారుడు అయిన సిద్దప్పనాయుణ్ని వెంట తీసుకొని ప్రయాణమై, అనంతపురానకు యిరువై ఆరు కోసుల మీద పెద్ద పాళెం దగ్గర పోతూ వుండగా, ఆ మార్గాన యీ రామాజీ బ్రహ్మహత్య "పవాడప్పనాయుడుగాని గోకర్ణానికి పోతే, తనఅధికారం యేమిన్ని సాగదు" అని తలంచి అతనికి దుర్బుద్ధి పుట్టించి, అతని చేతులతో అతనే గొంతు పిసుక్కొని చచ్చేటట్టు చేసెను. యీ పవాడప్పనాయుడు చావగానే, వెంట వున్న జమదరుఖానా మల్లప్ప అతని పాలకీకి ఘటాటోపి వేయించి, దారపుత్రుల తో మీరు రోదనం చేయవద్దు; మనము యితర రాజ్యములో వున్నాము; ముందు మన పనులు చాలా చెడును అని లెస్సగా తెలియ చెప్పి, దబ్బున సాగి వచ్చి, అనంతసాగరానకు ప్రతినామమైన కొత్తచెరువుకట్టకు పడమట వున్న నిడుమామిడి స్వాములవారి మఠములో, యీ పవాడప్పనాయుణ్ని శాలివాహనశకం ౧౬౫౯ అగునేటి పింగళనామ సంవత్సరమందు సమాధి చేయించెను. (A. D. 1737.)

CHAPTER THIRD

1. తదనంతరం, ప్రసన్నప్పనాయుని కొమారుడైన రామప్పనాయుడు సమీపములో లేనందున, యీ పవాడప్పనాయుని కొమారుడైన సిద్దప్పనాయునికి ఆకొత్తచెరువు వద్దనే శాలివాహనశకం ౧౬౬౦ అగునేటి కాళయుక్తినామ సంవత్సరమందు (A. D. 1738.) పట్టాభిషేకము అయి, రాజ్యము చేస్తూ వుండగా, అనంతపురములో వున్న ప్రసన్నప్పనాయుని భార్య శిద్దమ్మ, తన కొమారునికి పట్టాభిషేకముకాక, మరిది కొమారుడికి అయినందున, యేమి వుపద్రవం వచ్చునో అని, తన కొమారుడైన రామప్పనాయుణ్ని వెంటతీసుకొని, అనంతపురం విడిచి, తమ సంస్థానానకు స్నేహితుడైన హొసురి ముద్దుమల్లప్పగారి వద్ద చేరగా, అతను బహు ప్రీతితో ఆదరిస్తూ వున్న రెండు నెలలకు యీ శిద్దమ్మగారు అచట కాలంచేసెను. ఆ రామప్పనాయుడు అక్కడనే వుండెను.

2. ఈ కొత్తచెరువులో వున్న సిద్దప్పనాయుడు అనంతపురం చేరి, బళ్లారి రామప్పనాయుని భార్య సిద్దమ్మకు చెల్లె

లైన భద్రమ్మను వివాహంచేసుకొనెను. యీ సిద్దప్పనాయుడు తాగుబోతున్ను కామోద్రేకి అయి, గ్రామంలో వున్న సంసారులలో యెక్కడ చక్కని స్త్రీలు వున్నా, వారిని బలాత్కారముగా తెప్పించి చెరుస్తూ వుండెను. అది చూచి అనంతపురం బుక్కరాయసముద్రం యీ రెండు గ్రామములలో వున్న వారు, యీ ప్రభువు దుర్మార్గపు పనులు జరిగిస్తూ వున్నాడని, ఆగ్రామములు విడిచి పోయిరి. యీ వర్తమానం యావత్తు రాజ్యంమీద వాడుకొనేది, కొరకొల్లలో వున్న రెడ్డి కరణాలు ఖిల్లాదారు వుమ్మణ్ణ తాణావున్న మంది సహా విని,యీ దొరవద్ద యెన్నాళ్లు వున్నా, తుదముట్టేది లేదు; అపకీర్తి వచ్చును అని యోచించి, సంస్థానానకు పట్టపుదొర అయిన ప్రసన్నప్పనాయుని కొమారుడు రామప్పనాయుడు హొసూరి ముద్దుమల్లప్పగారి వద్ద వున్నాడు; ఆయన పట్టానకు బాధ్యుడు గనుక, పిలుచుక రావలెనని అక్కడికి పోయి, ఆ ముద్దుమల్లప్ప గారితోనున్ను రామప్పనాయుని వారితోనున్ను యిక్కడ నడిచే యావద్వర్తమానములను చెప్పి, మంచి పనికి చెడ్డ పనికి సహా యీ రామప్పనాయునితో కూడా వుంటున్నాము అని, ఆ ముద్దుమల్లప్పగారికి నమ్మిక యిచ్చి, రామప్పనాయునివారిని వెంటతీసుకొని కొరకొల్ల వచ్చి చేరిరి.

3. ఇక్కడ అనంతపురములో వున్న జమదరుఖానా మల్లప్ప, యీ సిద్దప్పనాయునివారి దయ సంపాదించుకొని, అనంతపురం గ్రామానకు తూర్పు కోలు గడియ దూరములో చెరువుకట్ట మీద దేవాలయము కట్టించి, మల్లేశ్వరుని ప్రతిష్ఠచేసి, చెరువులో గాదిగడానకు సోపానాలు కట్టించెను. మరిన్ని, బుక్క

రాయసముద్రములో వున్న మజుందారు రామన్నగారు, గ్రామానకు ఆగ్నేయభాగమందు వున్న సంతపేట కొనన తనపేర బావి తవ్వించి, చెట్లు చేము వనాంతరము వేసెను.

4. ఈ సిద్ధప్పనాయునివారి వుపద్రవము చేత పోయిన రెండు గ్రామాల ప్రజతనంవారు, రామప్పనాయునివారు కొరకొల్ల చేరిన వర్తమానము విని, అతని వద్దికి పోయి, యావద్వర్తమానం తెలియచేసి, “అయ్యా తాము దయచేసివచ్చి, అనంతపురం బుక్కరాయసముద్రం యీ రెండు గ్రామాలు తాణా వేసుకొంటే, మేము ఆ గ్రామాలలో వుంటున్నాము; లేకపోతే లేచిపోతున్నాము” అని మనవి చేసుకొనిరి. అదేప్రకారము, ఆతట్టు గ్రామాలమందిని పిలిపించుకొని, కొరకొల్లలో వున్న మందితో కూడా ఆ రామప్పనాయుడు వచ్చి, అనంతపురం తాణా వేసుకొనెను. యీ కలకలాయమానానకు గ్రామములో వున్న సిద్దప్పనాయుడు, పూర్వం పెద్దలు సంపాదించిన ఆయుధములనున్ను కొంత ద్రవ్యమునున్ను తీసుకొని గ్రామం విడిచి తాడిమర్రి రాజ్యం చేస్తూవున్న పెద్దతిరుమల నాయునివారి వద్దికి పోగా, అతను తమకు కుమారపద్దు యిచ్చిన యింటి తనంవారైన దొర వచ్చెనని, తనసేనతో పిన్నదరి ప్రాంత్యమునకు యెదురుగావచ్చి పిలుచుకపోయి, కోటలో విడిది యింట్లో దించి, సకల వస్తువులు పంపించి, క్షేమలాభములు విచారించెను. సిద్దప్పనాయుడుఅతనికి యిక్కడి యావద్వర్తమానము తెలియజేసి, తనకు సహాయముగా కొందరిని పాళెగాండ్లను పిలిపించి, జనం స్తోమం చేసి, మీసేన వచ్చి, తిరుగా మాజాగా మాకు వచ్చేటట్టు చేయవలెనని చెప్పెను.

5. అంతట ఆ పెద్దతిరుమలనాయుడు అలాగుననే, మాచేత అయినంతలో నిర్వహించనగా సహాయము చేయనయ్యీని అని చెప్పి పోయి, తన ప్రధాని అయిన ఆలేటి పెద్దన్నను పిలిపించి, యీ సిద్దప్పనాయునివర్తమానము యావత్తు అతనితో చెప్పి, వీరికి సహాయముగా మన సైన్యమున్ను మనకు సహాయులైన పత్తికొండ దూదికొండ మొదలయిన పాళెములవారిని పిలిపించి, మందిని స్తోమము చేసుకొని నీవు సేనానాయకుడవై పోయి, వారి జాగా వారికి స్వాధీనము చేసి యిచ్చి రమ్మని పంపించెను. ఆదళవాయి పెద్దన్న అదేతీరున సకల సేనా సమేతుడై, ఆసిద్దప్పనాయుని వెంట తర్లి వచ్చి, అనంతపురం చెరువులో దిగి, గ్రామం చుట్టూ కావలి తిరుగుతూ వున్నంతలో, కోటల్లో వున్న రామప్పనాయునివారు, “తాడిమర్రి నుంచి వచ్చిన సేన గ్రామం ముట్టడి వేసుకొనెను; పాళేల వారందరు యీ సిద్దప్పనాయుని తట్టుగా వచ్చినారు; మంది నిండా వున్నది; వీరిని శిక్షించడానకు యిక్కడ బలంచాల”దని, కోటలోవున్న రాణువగురికాండ్లతో చెప్పి, తాను గ్రామమువిడిచి, ప్రత్యేకముగా హిందూరాయని కొమారుడైన మురారిరాయనివారు, మడకసీర్పి ఆప్రాంత్యాలలో సేనా సహితముగా వుండగా, వారిదగ్గరికి అతి త్వరగా పోయి, అతనితో సంస్థానం నిర్వాహకం చేయవలసిన భారం మిమ్మున కూడినది అని, తన యావద్వర్తమానం చెప్పుకొనెను.

6. అదివిని ఆ మురారి రాయనివారు, అదేరీతున రామప్పనాయుని వారి వెంబడి తన సేనతో కూడా వచ్చి, ఆ తాడిమర్రి వారి ఫౌజుమీద పడి కొల్ల పెట్టుచూవుండగా, కోటలో కా

వలివున్న రాణువ గురికాండ్లు తమరామప్పనాయునివారు ప్రత్యేకముగా దండు తెచ్చిరి అని కోటవాకిళ్లు తీసుకొని, బయిటికి వెళ్లివచ్చి చుట్టూ కావలి వున్న ఆలేటి పెద్దన్న మందితో జగడంచేసెను; యిరు పార్శ్వాలా మంది వచ్చెనని, తాడిమర్రినుంచి వచ్చినఆలేటిపెద్దన్న మొదలయినపాళెగాండ్లు పారిపోతూవుండగా, మురారిరాయనివారి ఫౌజు, రెండు తెగలై వుప్పర్లపల్లె మార్గముగా డుక్కలగుండం అనేకొండతట్టు కొంత ఫౌజున్ను, దేవరకొండతట్టు కొంత ఫౌజున్ను, యీ రెండు తట్లా నిలచి యున్నందున ఆలేటి పెద్దన్నతో కూడిన ఫౌజు పోయ్యేటందుకు దారిలేక చిక్కెను.

7. ఈ చిక్కిన మంది రామప్పనాయుని వద్దికి వచ్చి, “అయ్యా మేము ఆయుధహస్తులము. యెవరు కొలువు నిల్పినా జాగ్రతగా వుండి వారిపని నెరవేర్చే వారమే కాని యితరం లేదు; మమ్మున పిలిపించినధణీలు పరారి అయిపోయిరి; మాతో యేమి తీరవలసిన”దని మనవి చేసికొన్నందున, ఆరామప్పనాయునివారు తమ దగ్గెర వున్న ముఖ్య జనాన్ని పిలిపించి, “వీండ్లు మనుష్యమాత్రులు, వీండ్లతో కావలసినది యేమి వున్నది? జనం ౧కి జుట్టుపన్ను తిమ్మానాయుని మాట ప్రకారం తీసుకొని, వీరిని ఆయుధాలతో విడిచి పెట్టండి” అని సెలవు యిచ్చినారు. అదేమేరకు జుట్టుపన్ను యిచ్చి, వారు తాడిమర్రికి పోయిరి.

8. ఆ సిద్దప్పనాయుడు దేవరకొండ వద్ద చిక్కినందున, రామప్పనాయుడు తోడకవచ్చి కోటలో భద్రముచేయగా, ఆయన అతిరోషముతో అన్నోదకాలు వర్జించి చనిపోయెను.

లోకులు అదితెలియక గొంతుపిసికి చంపిరి అని వాడుకొంటూ వున్నారు.

9. ఈ సిద్దప్పనాయుడు చనిపోయిన తర్వాత, యితని భార్య భద్రమ్మ తన మగణ్ని చంపిరి అని మనస్సులో దుఃఖము చేత, బావ అయిన రామప్పనాయునితో, "మా అక్కను నాకు దర్శనము అయి బహు దినములు అయినందున, సెలవు యిస్తే పోయి వస్తున్నాను" అని చెప్పగా విని, కొంత జనాన్ని యిచ్చి అంపించెను. పోయి భద్రమ్మ బళ్లారి చేరి, తిరుగా యీ అనంతపురం రామప్పనాయుని వద్దికి రాక అక్కడనే వున్నందున, రామప్పనాయునివారు మాభద్రమ్మగారిని పంపించమని, బళ్లారి రామప్పనాయునివారికి జాబు వ్రాసి పంపించిరి. అతడు అదిచూచుకొని, "ఆమెకు అస్థలం యీస్థలం అనే భేదం వున్నదా? ఆరుసెలలు పోయిన మీదటఅంపిస్తున్నాము" అని మారుత్తరంవ్రాసి పంపించిరి. ఆమెతో కూడా పోయినవారుమాత్రం అనంతపురం వచ్చి చేరిరి.

10. తదనంతరం, శాలివాహనశకం ౧౬౬౧ అగునేటి సిద్ధార్థినామ సంవత్సరమందు, (A.D. 1739) అనంతపురం చెరువుకు వుత్కృష్టంగా ప్రవాహం వచ్చి, కట్టమీద నీళ్లుపార్లి తెగకోసి, గ్రామానికి తూర్పు విఘ్నేశ్వరుని దేవాలయానికి కాలు గడియ దూరంమీద, కొంచెము హెచ్చు తగ్గుగా ముప్పదిబారలు కట్ట తెగిపోయి గండిపడినందున, తిరుగా రామప్పనాయునివారు అది బాగుచేయించిరి. మరి ఆరుసెలలకు మీద, యీహండె అనంతపురమునకు నైరుతిదిక్కున రాయదుర్గం తాలూకాలో, తోపుదుర్తి అనే పాళెపు పాళెగాడైన

తాడిమర్రి వారి దాయాది సాకం తిమ్మానాయుడు, యీ ప్రాంత్యములో గ్రామములమీద కావలి కావలెనని, గ్రామములలో వుపద్రవం చేస్తూవుండెను; రామప్పనాయునివారు, క్షుద్రకార్యములు చేయవద్దు అని, రెండు మూడు వరుసల వ్రాసి పంపించిరి. వినక, అతిమ్మానాయుడు చిల్లరకార్యములు చేస్తూవుండెను.

11. కాబట్టి యీ రామప్పనాయునివారికి కోపమువచ్చి, "పూర్వం తమతండ్రి అయిన ప్రసన్నప్పనాయునివారి కాలమందు, వసంతమ్మ అక్క అయిన లచ్చమ్మగుండా క్షుద్రకార్యములు నడిపించిరి; యిప్పుడు తాత్సారముగా, యీ తిమ్మానాయుడు క్షుద్రకార్యములు చేస్తున్నాడు; వీనికి చోటు లేకుండా శిక్షించవలెను" అని మనస్సున యోంచి, కొన్ని దినములు జరిగిన మీదట, అతిమ్మానాయుడు తోపుదుర్తిలోవున్న సమాచారం తెప్పించుకొని, అతిత్వరగా సైన్యసహితముగాపోయి, కోట లగ్గలకెక్కి గ్రామము తీసుకొని, ఆ తిమ్మానాయుని చిన్నాచిరుతలను విడిపించి అతణ్ని తలకొట్టివేసి ఆ తోపుదుర్తి గ్రామము కోటా పేటా యావత్తు గోడలు పడనూకించి, అముదాలు విత్తించి, తిరుగా అనంతపురం వచ్చిచేరెను.

12. పిమ్మట రెండుసంవత్సరములకు యీ రామప్పనాయునివారు రాయదుర్గం కోనేటిరాయడు కైవశము చేసుకొనియున్న తమ స్వంతమైన కనుముక్కల గ్రామమును, తిరుగా తమ కైవశం చేసుకోవలెనని, బుక్కపట్నమునుంచి సైన్యసహితముగా వచ్చి, కనుముక్కల కోటని ముత్తగిడివేసిరి. వేసి లగ్గలు యెక్క ప్రయత్నించిరి. యీలోగా ఆ గ్రామములో

వున్నమంది, సేనాపతియైన యెర్రనాగిరెడ్డి మొదలయినవారు జాగ్రతపడి, లగ్గలు విరగగొట్టి, యీ అనంతపురం రామప్పనాయునివారిని, పలాయితుణ్నిగా చేసి, తమ రాయదుర్గం కోనేటిరాయని వారికి వుత్తరము వ్రాసుకొనిరి. ఆ కోనేటిరాయడు వుత్తరం చూచి కోపించుకొని, తన జన స్తోమముతో వచ్చి, బుక్కపట్నం చెరువు నిండక వున్నందున అచట దిగి, ఆ గ్రామమునకు ముట్టడి వేసి మోర్జాలుయెత్తించి, చేరుముట్టడికి తెచ్చెను. యీ బుక్కపట్నంలో వున్న సేనాపతిన్ని పారుపత్తెగాడున్ను అయిన వీరప్ప అనేవాడు, తమ రామప్పనాయునివారికి “గ్రామం అయితే చేరుముట్టడి అయినది; నిర్వాహకములేదు; మీరు నాలుగు అయిదు దినములలో మందిని తీసుకవచ్చి ముట్టడి తీసివేయించినట్టు అయితే సరి; లేకపోతే గ్రామము వారి స్వాధీనము అవుతున్న”దని కాగిదం వ్రాసి అంపించెను.

13. అది వచ్చిచేరి చూస్తూనే, యీ రామప్పనాయునివారు యిక్కడవున్న మంది గుర్రం సిద్ధము చేసుకొని, పెద్దపాళెంసామె నరసిహ్మనాయునికి “బుక్కపట్నమునకు ముత్తిగెవచ్చెను; దాన్ని లేపేదానికి సహాయము రావలసిన”దని కాగిదము, వ్రాసి, దేశాయి నారాయణప్పగారి చేతికి యిచ్చి, “నీవు ప్రయాణమై పోయి యీ వుత్తరమును యిచ్చి, ఆ నరసిహ్మనాయుణ్ని అతిత్వరగా పిలుచుకొని, మీరు పుట్టుపర్తి ప్రాంత్యాలకు వచ్చి, మాకు వర్తమానము పంపించవలసిన”దని చెప్పి అతణ్ని పంపించెను; యీ రామప్పనాయుడు తక్షణమే తమసైన్యముతో కూడా మార్గము తప్పించి, తాడిమర్రి

శీమలో వెళ్లి, త్వరగా మల్లెగొండ మార్గాన పోయి, సోమేశ్వరుని వాకిలిగుండా బుక్కపట్నంచేరెను.

14. ఆ మరునాడు, పెద్దపాళెమునకు పోయిన నారాయణప్ప, నరసిహ్మనాయుని మందిని తీసుకొని, అప్పణ ప్రకారమే పుట్టుపర్తి ప్రాంతములకు వచ్చిచేరి, యీ సమాచారం కోటలో వున్న తమ రామప్పనాయునివారికి చెప్పి అంపించెను. అతను ఆ మందితో మీరు కట్టమీదికి వచ్చి చౌడేశ్వరి దేవాలయం ముందుగా వెళ్లి రండి అని బదులువర్తమానం చెప్పి, అంపించి, కోటలో నగారా వేయించి, తనకు నమ్మిక అయిన సేనానాయకులతో కోటవాకిలి తీయించుకొని, వెలపటికి వెళ్లి మోర్జాలమీద పడి యుద్ధముచేస్తూ వుండగా; యీ సంతతోపులోనుంచి వచ్చిన పెద్దపాళెంమంది, కొమ్ము తప్పెట్లతో సంతవూరువాకిలి ప్రవేశించెను.

15. ఈ వుభయ సేనా మధ్యమందు, పేటలో మోర్జాలమీద వున్నమంది పెద్దమనుష్యులు చేతికి చిక్కిరి. యీ రామప్పనాయునివారు, ఆ కోనేటిరాయణ్ని పట్టుకోవలెనని, వుభయసేనలతో అతను వున్నస్థలానకు పోతూవుండగా; అతడు యీ వర్తమానము హతశేషులైన వారి వల్ల విని, తన సైన్యము తల విరియబోసుకొని చీకాకుఅయి పారిపోతూవున్నది చూచి, యింక యిక్కడ వుంటే నిర్వాహకము లేదు అని, డేరాలు విడిచి పెట్టి యెకాయెకీ తమ తాలూకు కనుముక్కల చేరెను. అక్కడ పదిరోజులు వుండి, అక్కడినుంచి రాయదుర్గానకు పోయి చేరెను. యీ వర్తమానము యీ రామప్పనాయుడు విని, మరి నాలుగు దినములకు తాను అనంతపురం చేరెను.

16. తదనంతరం, ఆ రాయదుర్గం కోనేటిరాయడు, తాను పరాజితుడయిన దుఃఖం మనస్సున వుంచి, తన తాలూకు మందిని యావత్తు పిలిపించుకొని, జనస్తోమముతో వచ్చి, అనంతపురానకు ఆరు కోసుల మీదవుండే ముక్తాపురం గ్రామానకు వచ్చి ముట్టడి వేసెను. అయిదు ఆరు దినములు జరిగిన పిమ్మట, యీ ముక్తాపురములో వున్న కొండిరెడ్డి, కరణాలు మంది వగైరా తమ అనంతపురం రామప్పనాయుని వారికి "గ్రామం చేరుముట్టడి అయినది; నిర్వాహకము లేదు; మాకు యేమి బుద్ధి" అని వుత్తరం వ్రాసుకొన్నది యీ రామప్పనాయుని వారు చూస్తూనే, తత్క్షణం పట్టపగలు నగారా వేయించి, దగ్గిర వున్న మందితో వెళ్లి మరూరు ప్రాంత్యాల దిగి, మర్నాడు మధ్యాహ్న వేళ నగారా వేయించుకొంటూ పోయి, ముట్టడి వున్న జనం మీద పడెను. కోటలో వున్న జనం యావత్తు తమ ధణీదండు వచ్చిపడెను అని సంతోషభరితులై తామున్ను వెళ్లి వచ్చి, ఆ కోనేటిరాయనివారి దండు మీద పడగానే యిరుపక్కాలమంది కమ్మక వచ్చెనని సామానులు సహా విడిచి, తిరుగా తమస్థలం కనగానపల్లెకు పారిపోయిరి. యీ రామప్పనాయునివారు, తిరుగా ఆ కోనేటిరాయడు రాయదుర్గం చేరే పర్యంతము, ఆ గ్రామంలోనే వుండి, పిమ్మట, తమ మందితో కూడా అనంతపురం వచ్చి చేరెను.

17. తర్వాత, కొన్నాళ్లకు వుత్కృష్టముగా వర్షించి, యెగువ రామగిరి, బద్దలాపురం, కోనాపురం, యీ మూడు గ్రామముల చెరువులు తెగి ప్రవాహము వచ్చి, చెరువు రెండు మరవలు పట్టక, యీ అనంతపురం ఆగ్నేయభాగమున కాలు

గడియదూరములో, ముప్పది బారల కట్ట తెగి పోయెను. యీ రామప్పనాయునివారు ఆ చెరువు కట్టను రెండుమూడు నెలలు పోయిన పిమ్మట భద్రం చేయించెను.

18. ఈరీతున యీ అనంతపురం రామప్పనాయుడు దొరతనం చేస్తూవుండగా, లోగడ యిక్కడినుంచి బళ్లారికి పోయిన పవాడప్పనాయుని కుమారుడైన సిద్దప్పనాయునికి భార్యయైన భద్రమ్మగారు, తన అక్క అయిన ఆ బళ్లారి రామప్పనాయుని భార్య సిద్దమ్మతో, తన మగడు చచ్చిన పూర్వోత్తరం యావత్తు చెప్పుకొని, ఆమెగుండా బావ అయిన ఆ బళ్లారి రామప్పనాయునికి తెలియచేసి, "నీవంటి బలవంతుడు బావ అయివుండగా, నాగతి యీరీతిన కావలెనా; నా మగణ్ని చంపినందుకు ప్రతి, నా బావ అయిన అనంతపురం రామప్పనాయుణ్ని చంపితే, నా మనస్సుకు సమాధానమయ్యీని" అని, బహు దినాలు తాను తన అక్కసహా రాత్రి పగలు బోధించెను. ఆమాటలను ఆ బళ్లారి రామప్పనాయుడు తన మనస్సుయందు వుంచి, యీ పని యేలాగున నైనా త్వరగా చేయవలెనని యోచించి, యీ అనంతపురం రామప్పనాయుని వద్ద దళవాయితనం చేస్తూ వున్న, తన బావమరిది అయిన జగ్గుల మల్లప్పకు లోలోపల కాపట్యపు కాగిదపత్రాలు నడిపిస్తూవుండెను.

19. అందుకు యీ జగ్గుల మల్లప్ప యోచించి "మీరు అక్కడినుంచి యెకాయకీన వచ్చి యీ సంస్థానము సాధించేటందుకు, మీచేత కానేరదు, మిత్రభేదం చేత కావలెను; అది యేలాగంటే, నాకు పుత్ర సంతానము లేదు గనుక, వొకకుమారుణ్ని సాక్కోను యిస్తే వుభయ సంస్థానములు మీవే అవు

తున్నవని, యీ అనంతపురం రామప్పనాయుని వారికి మీరు కాగిద పత్రాలు వ్రాయించి, అక్కడి నుంచి అంపతగిన పెద్ద మనుష్యులను అంపిస్తే, ఆ కాగిద పత్రములు యిక్కడ ముట్టించి, ఆ పిన్న పెద్దలను దర్శనము చేయించి, అదే ప్రకారం వొక చిన్నవాణ్ని యిచ్చేలాగున కుదరచెప్పి, ఆ సంస్థానం యీసంస్థానం భేదంలేదని నమ్మిక పుట్టేలాగున చేసి, మీ పేర కాగిద పత్రాలు తిరుగా వ్రాయించి అంపిస్తూ వున్నాను; అందు మీద మీ వుభయులకు నమ్మికలు తోస్తున్నవి " అని, వ్రాయించి అంపించగా, ఆవుత్తరములను బళ్లారి రామప్పనాయుడు చూచుకొని, లెస్సగా వున్నదని యోచించి, బావమరిది అయిన జగ్గుల మల్లప్ప యోచన ప్రకారంవుత్తరములను వ్రాయించి, జనివారం రామచంద్రనాయకుడు, కురుగోడు సూరప్ప, తురక జుంజాభాయి, వీరిచేతికి యిచ్చి ప్రయాణం చేసి, మర్యాదవస్త్ర పాత్రాదులున్ను యిచ్చి అంపించెను.

20. అదే ప్రకారం, వారు బయలుదేరి అనంతపురం వచ్చి, యీ జగ్గుల మల్లప్పతో మాట్లాడిరి. అతను వారిని వెలపటనిలిపి, తాను అనంతపురం రామప్పనాయుని సాన్నిధ్యానికి పోయి, వారితో "బళ్ళారి రామప్పనాయుని వారి దగ్గిరనుంచి, పెద్ద మనుష్యులు కాగిద పత్రాలు తీసుకవచ్చి వెలపట దిగివున్నారు; వారిని పిలిపించి దర్శనము చేసుకొని, కాగిద పత్రాలు తీసి చూచుకొని, వారిని సాగనంపవలసి వున్న"దని చెప్పగా, "బహుదినాలనుంచి వారికి మాకు కాగిద పత్రాలు లేవు, అయినా చింతలేదు, పెద్ద మనుష్యులు వచ్చినప్పుడు దర్శనము చేసుకొందాము" అని సెలవు యిచ్చిరి. అదే ప్రకారం యీ జగ్గుల

మల్లప్ప వెలపటికి వచ్చి, వారితో నోటిమాటలు యేమి చెప్పినారని అడిగితే, మా యేలినవారు పుత్రాపేక్షచేత మీకు కాగిద పత్రాలు వ్రాసినారు అని చెప్ప"మని చెప్పి, వీరిని లోపలికి తోడకపోయెను. యీ అనంతపురం రామప్పనాయుని వారి దర్శనము చేయించి, యేమి సమాచారము అని అడుగగా; యితను చెప్పియిచ్చిన ప్రకారమే, యెదటచెప్పి కాగిదపత్రాలు చేత యిచ్చిరి. అవి తీసి లకోటాలు పగలకొట్టిచూడగా, వారు చెప్పిన ప్రకారమే పుత్రార్థమై వ్రాసియున్నందున, బహు సంతోషపడి, రెండు సంస్థానాలు తమస్వాధీనము అవుతున్నవని తలంచి, వచ్చిన పెద్దమనుష్యులకు విడిది చేయించి, తమ కొటారులో నుంచి బియ్యము బేడలు మొదలయిన సకల పదార్థములు అంపించి, రాత్రి పగళ్లు విచారించుకొంటూ వుండమని, యీ జగ్గుల మల్లప్పకు సెలవుయిచ్చి విడుదులకు అంపించెను.

21. తర్వాత, యీ అనంతపురం రామప్పనాయుడు తన వద్ద వున్నజగ్గుల మల్లప్పను, యింకా తనకు పెద్దలయిన స్త్రీలను పిలిపించి, బళ్లారినుంచి వచ్చిన కాగిద పత్రాలు చదివించి, "వొక చిన్న వాణ్ని తమకు సాక్కునుయిస్తే యీసంస్థానము మీదేను అనివ్రాసినారు; నడతలు విచారించినా వారికి పుత్రసంతానము లేనిది నిజమే గనక, పుత్రాపేక్షచేత వ్రాసినారు. యిప్పుడు వొక చిన్నవాణ్ని యిచ్చి సంస్థానము మన స్వాధీనము చేసుకొనేది మంచిది అని నామనస్సుకు తోస్తున్నది: యందుకు యేమి యోచన చెప్పతారో చెప్పండి" అని వారిని అడిగిరి. ఆ పెద్దమనుష్యులు, యీ దొరవారి చిత్తమందు, వొక చిన్నవాణ్ని యిచ్చి సంస్థానము నిర్వాహకం చేయవలెనని

వున్నందున, బదులు చెప్పేది యుక్తముకాదని తమ మనస్సులో తలంచి, "వున్న అర్థము యావత్తు దేవరవారి చిత్తానకు యెరుక అయ్యే వున్నది; మాకున్ను వుభయసంస్థానాలు యేకగ్రీవముగా వుండేదే యుక్తమని తోచుతూ వున్నది" అని చెప్పిరి.

22. అందుమీద, యీ అనంతపురం రామప్పనాయుడు మరునాడు ప్రొద్దుననే, బళ్లారినుంచి వచ్చిన ఆ పెద్ద మనుష్యులను పిలిపించి, వారితో "మా అన్నగారు మామీద అంతఃకరణవుంచి, సంస్థానానికి యెవరు లేరు; వొకచిన్నవాణ్ని అంపించమని వ్రాసినారు; దానికి సంశయము యేమి వున్నది" అని తన పెద్దకొమారుడైన పన్నెండేండ్ల సిద్ధరామప్పనాయునివారిని, ఆ బళ్లారి రామప్పనాయునివారికి యిస్తిని అని వారి ముందుగా వాగ్దత్తం చేసి, "అన్నగారికి యీ అభిప్రాయము వ్రాయించి అంపించినపైని వారు బదులు యేమివ్రాయించి అంపిస్తున్నారో ఆప్రకారం నడుచుకొందాము" అని చెప్పిరి. అందుకు ఆవచ్చిన పిన్న పెద్దలు బహుసంతోషపడి, సిద్ధరామప్పనాయునివారిని మన సంస్థానానకు స్వాధీనముచేసి యిచ్చిరనే అభిప్రాయము యావత్తు వ్రాయించి అంపించిరి. యీ జాబు ఆ బళ్లారి రామప్పనాయునివారు చూచుకొని, తన పెండ్లాము సిద్ధమ్మను, మరదలైన భద్రమ్మను పిలిపించి యీ యావద్వర్తమానము చెప్పగా, మీరు యేయత్నమయినా చేసి మా మనోనుసారము చేసి యిస్తే, మాకు సంతోషమయ్యీని అని చెప్పి అంతఃపురములోకి పోయిరి.

23. ఆ మరునాడు, బళ్లారి రామప్పనాయుడు "నా మనస్సు ప్రకారం నాతమ్ముడు నడిపెను; మీరు కొంచపోయిన

వస్త్రములు వారి వారికి తగిన మర్యాద ప్రకారం వుడుగరలు యిచ్చి సంతోషపరచి, నా తమ్ముడు సెలవు యిచ్చిన ప్రకారము, శుభముహూర్తమందు చిన్నవాణ్ని వెంటబెట్టుకొని, సోనహాళ్లివంక బసవేశ్వరుని ఆలయం వద్దవచ్చి దిగి మాకు చెప్పి అంపించినట్టుగానే, మేము వచ్చి గ్రామంలోకి తోడుకొని వస్తున్నాము" అని, ఆ పిన్న పెద్దలకు బళ్లారి రామప్పనాయుడు వ్రాయించి అంపించెను. వారు యీ యావద్వర్తమానము లిఖితముఖంగా యీ అనంతపురం రామప్పనాయుని వారికి శ్రుతం చేసినందున, అతను సంతోషపడెను.

24. తర్వాత ఆ పిన్న పెద్దలు తాము తెచ్చినవస్త్రపాత్రాదులు యీ అనంతపురం రామప్ప నాయుని ముందు పెట్టి, యెవరెవరికి యేరీతున యివ్వవలెనో ఆప్రకారము యిప్పించగా, తన పెద్దకుమారుడైన ఆ సిద్ధ రామప్పనాయునివారిని యీ వచ్చిన పెద్దమనుష్యులచేతికి వొప్పించి, "యీయన చిన్నవాడు; తెలిసినా తెలియకపోయినా కాపాడుక రావలసిన భారము వారిదేను అని, మా అన్నగారికి చెప్ప" మని చెప్పి, కొంతమంది గుర్రం వెంటయిచ్చి, అక్కడ యియ్యతగినవారికి కొంత వస్త్రపాత్రాదులు కట్టించి, "యివి మా అన్నగారి సముఖమున వుంచి, అక్కడ యెవరెవరికి యేరీతున యియ్యవలెనో ఆరీతున యిప్పించే లాగున మనివి చేయ" మని చెప్పి, ఆ వచ్చినవారికి వస్త్రపాత్రాదులు యిచ్చి అంపించెను. వారు తమ సేనా సమేతముగా పోయి, బళ్లారికి అరకోసున వున్న సోనహాళ్లివంకవద్ద దిగి వర్తమానము చెప్పి అంపించిరి.

25. అంతట ఆ బళ్లారి రామప్పనాయుడు చతురంగబల సమేతుడై వచ్చి, యీ చిన్నవాడైన శిద్దరామప్పనాయుణ్ణి చూడగానే, యితడు అతని పాదాలకు మ్రొక్కగా, లేవనెత్తి ఆలింగనము చేసుకొని, గజారూఢుణ్ని చేసి గ్రామంలోకి తోడకపోయి సింహాసనంమీద కూర్చుండపెట్టి, తనమందిని యావత్తు పిలిపించి ఆయనకు మ్రొక్కించెను. తర్వాత నగరిలోకి వెంటబెట్టుకపోయి, లోగా వుండే అమ్మగారికి మ్రొక్కించి బహు ప్రీతిగా వుండెను. యిక్కడినుంచి కూడాపోయిన రాణువ గురికాండ్లకు జాతి ఆహారములు వస్త్రములున్ను పంపించి వారిని స్థలాంతరమందు దించెను. యీలాగున నాలుగు దినములు ఆమందిని వుంచుకొని, యీ అనంతపురం రామప్ప నాయుని పేరట కాగిదపత్రములు విశదముగా వ్రాసి, క్షణేక్షణే అక్కడి వర్తమానం యిక్కడ యిక్కడి వర్తమానం అక్కడ తెలిసేలాగున కాగిదపత్రములు వ్రాసేటందుకు సెలవు యిచ్చి, అంపించగా, మంది గుర్రం వచ్చి అనంతపురం చేరి, ఆ కాగిద పత్రములు అనంతపురం రామప్పనాయనివారికి యిచ్చిరి. ఆవి వారు చూచుకొని సంతోషపడెను. యీరీతున నాలుగుదినములు జరిగిన పిమ్మట, కాగిదపత్రముల ముఖాంతరం వీరికి వారికి సనూత్రపడెను. అక్కడనుంచి వచ్చిన వారిని విచారిస్తే, చిన్నదొరవారిని బహు ప్రాణంగా పెట్టుకొని వున్నారు అని విని సంతోషపడుతూవుండెను.

CHAPTER FOURTH.

1. ఈ రీతున వొకసంవత్సరం జరిగిన పిమ్మట, యీ అనంతపురం రామప్పనాయుని వారికి "చిన్న దొరవారు మిమ్మున చూడవలెను అని బహు అపేక్షచేత వున్నారు; తాము యిక్కడికి యెన్నడు వచ్చిన వారు కారు, వుభయ సంస్థానములు యేకీభావముగా వున్నప్పుడు కిందటి సంశయములు మీ మనస్సున వుంచ పనిలేదు; చిత్తానకు తెచ్చి అగత్యముగా ప్రయాణమై చతురంగబల యుక్తముగా వచ్చి, మమ్మున చిన్న దొరవారిని కన్నుల చూచి నాలుగు దినములు వుండి పోయినట్టు అయితే, మా మనస్సుకు సంతోషముగావుంటున్న" దని బళ్లారి రామప్పనాయునివారు వ్రాయించి అంపించిరి. ఆ వుత్తరమును అనంతపురం రామప్పనాయునివారు చూచుకొని, తన సామయాజకులను దళవాయి అయిన జగ్గుల మల్లప్పను పిలిపించి, వారితో "నేను బళ్లారికి పోయి అన్నగారిని దర్శనము చేసుకొని యెనిమిది దినములలో వస్తున్నాను; యిక్కడ ఖిల్లా చౌకీ పహరా వగైరాల మీద అతి జాగ్రతగా వున్నండి" అని చెప్పి సకల సేనాసమేతముగా ప్రయాణమై పోయి, సోనవాళ్లి వంక దగ్గర దిగి చెప్పి అంపిరి. ఆ బళ్లారి రామప్పనాయుడు విని, చతురంగబల సమేతుడై యెదురుగా వచ్చి దర్శనము చేసుకొని వెంట బెట్టుకొని నగరిలోకి పోదాము రమ్మనెను. అందుకు యీ అనంతపురం రామప్పనాయుడు నగరికి వచ్చినట్టే సరి అని, కోటలోనుంచి నాగల చెరువుకు

పొయ్యో దిడ్డిదగ్గర బయలున తన మంది గుర్రం సహా డేరాలు వేసుకొని దిగెను. భోజన మజ్జనాదులు బళ్లారి దివాణములోనే అవుతూ వుండెను.

2. ఈలాగున నాలుగు దినములు జరిగిన పిమ్మట, అనంతపురం రామప్పనాయునివారి మనస్సుకు సంశయం పుట్టినది అని తలంచి ఆ బళ్లారి రామప్పనాయుడు తన మంది గుర్రంసహా కోట వెలపల పంపి, యితని సేనను కోటలోనికి పిలిపించి వుంచి, తన బీగ ముద్రలు యితని స్వాధీనము చేయగా, బహు నమ్మిక పుట్టి నాలుగు దినములు సుఖముగా వుండిరి. ఆ సమయములో జనివారపు రామచంద్రనాయుణ్ని, కురుగోడు సూరప్పను, తురక జంజాభాయిని, యీ ముగ్గురిని బళ్లారి రామప్పనాయుడు యేకాంతంగా పిలిపించి, యీ అనంతపురం రామప్పనాయుణ్ని యిక్కడ మోసంచేతాము అని యోచించెను. వారు "యిక్కడ మోసంచేసినట్టు అయితే యీయన వొకనితోనే ముగిసిపోతున్నది; యితని అల్లుండ్లు కుమాళ్లు అక్కడ బహు విస్తారముగా వున్నారు గనుక వారు యథాప్రకారము సంస్థానమును ఆ నంకెకు తెచ్చుకొని మనమీద తెల్లవారితే పోట్లాడుతూ వుండేరు; వారు బహుజనం కలవారు; మనము వంటరిగాండ్లము; యిక్కడ దురాలోచన చేయవద్దు; యీ వచ్చిన వారికి మానసన్మానాలు చేసి బహు అంతఃకరణతో పంపితే, వారు పొయ్యేటప్పుడు, నిమ్మున తమ తావుకు రమ్మని అగత్యముగా పిలుతురు; అందుకు, మేము నాలుగు దినాలు పోయిన మీదట వస్తున్నాము అని చెప్పి సమస్త బహుమానములు చేసి, స్థలం వాండ్లదిగా అనిపించితే ముందు మనకా

ర్యాలకు శానా సాధకం అవుతున్నది" అని చెప్పగా సమ్మతించి వుండెను.

3. ఈ రీతున పది దినములు పోయిన తర్వాత, అనంతపురం రామప్పనాయునివారు బళ్లారి రామప్పనాయునితో "మేము వచ్చి పది దినములు ఆయెను, సెలవు అయితే గ్రామానికి పొయ్యేము, మీరున్ను దయచేసి సకలసేనాసమేతులై వచ్చి అక్కడ వున్న చిన్నాచిరతలా బంధువులకన్నుల చూచి, నాలుగు దినములు వుండి వత్తురుగాని రమ్మ"ని బహు విధాల పిలువగా, "అక్కడికి వచ్చే దానికి చింతయేమి, మీరు గ్రామానికి పదండి; యిక్కడ ఖిల్లా భద్రముగా వుంచి నాలుగు దినాలు పోయిన పిమ్మట వస్తున్నాము" అని చెప్పి, సామయాజకుల సహితముగా వారికి వస్త్ర పాత్రాది బహుమానములు యిచ్చి సంతోషపెట్టి అంపించగా, వారు తమ అనంతపురము వచ్చి చేరిరి.

4. తర్వాత బళ్లారి రామప్పనాయునివారు అక్కడనే వుండిరి గనుక, శీఘ్రముగా రమ్మని మూడు నాలుగుదినములకు కాగిద పత్రములు ఇక్కడినుండి అనంతపురం రామప్పనాయుడు వ్రాసి పంపించెను. ఆ వుత్తరములను బళ్లారి రామప్పనాయుడు చూచుకొని; వస్తున్నామని బదులు వుత్తరములను వ్రాయించి ముందుగా పంపించి; తాను చతురంగబలసమేతముగా ప్రయాణము అయి వచ్చి, రాచానపల్లెకు పడమర తడకలేటి వద్ద దిగి అనంతపురానకు చెప్పి అంపించెను. ఆ వర్తమానము విన్న తక్షణమందే, యీ రామప్పనాయుడు పుత్ర సహితముగా చతురంగబల యుక్తుడై రాచానపల్లె బండ దగ్గరికి తర్లి

పోగా, బళ్లారి రామప్పనాయుడున్ను తడకలేటి దగ్గరనుంచి యీ బండ దగ్గరికి వచ్చెను. వుభయులు దర్శనం అయి ఆలింగనము చేసుకొని, మాయకంఠమాలిక అనంతపురం రామప్ప నాయునివారి మెడను వేసి, వుభయులు తమ తమ సేనలతో అనంతపురములోకి వచ్చి, కోటలోకి పోవలెనని పోతూ వుండగా, బళ్లారి రామప్పనాయునివారు, "మంది గుర్రం విస్తారముగా వచ్చి వున్నది; కోటలో స్థలము చాలదు ; సెలవు అయితే పెద్ద పీర్ల కట్ట దగ్గర దిగుతున్నాము" అని చెప్పిరి. యీ అనంతపురం రామప్పనాయుడు, "యిట్లా సెలవు దయ చేయవలసినది యేమి వున్నది" అని, కోటలో వున్న తన మందిని చౌకీ పహరాలుతీయించి, పేటలోకి పంపించి వారి మందిని యావత్తు కోటలో చౌకీ పహరా మీద వుంచి, దొరను మహల్లో దించి ఆరాత్రి నగళ్లోనే భోజన మజ్జనాదులు నడిపించి,వచ్చిన మందికి వారి జాతి ఆహార ప్రకారం పంపించెను.

5. తర్వాత యీ అనంతపురములో వున్న రాణువ గురికాండ్లు సామయాజకులు సహా, తమ ధణీతో "యింత చనువు అయితే నమ్మకమువుండీనా ; మన చౌకీ పహరాలు తీసి వారి చౌకీపహరాలు పెట్టినది, మంచిదికాదు; మన చౌకీ పహరాలు వుంచవలె"నని చెప్పగా, యీఅనంతపురం రామప్పనాయునివారు వారిమీదకోపముచేసి, "పాలలో సాపరకాయ పిండి సుద్దులు మాతో చెప్పవద్దు; మా నమ్మికలుమాకే తెలుసును; మీరు పేటలోకి పొండి" అని సెలవుయిచ్చిరి. అందు దేశాయి వారణప్ప ధణీతో, "నామనవి చిత్తగించండి; మీ జననకా

లానకు బుధుడు మారకుడు;అతని మహాదశ రేపు; అతని వారమున్ను రేపే, గనక మీ దర్శనం రేపటిదినం మాకు అయ్యోయోగం లేదు; ఋణం తీరినది" అని ఖండితోత్తరములు చెప్పి, సెలవు తీసుకొని వెలపటికి వచ్చి వారు వారు తమ తమ యిండ్లకు పోయిరి.

6. పిమ్మట బళ్లారి రామప్ప నాయునివారు రేపు అప్పణ అయితే బుక్కపట్నం స్వారి పోవలెను అని, మునే వీరభద్రునితో దొరవారికి చెప్పి అంపిరి. ఆప్రకారం పోదాము అని అనంతపురం రామప్పనాయుడు,ప్రతి బుధవారమున్ను ఆయుష్కర్మం చేసుకొనే మర్యాద గనుక, అదే మేరకు మంగల పెదతిమ్మణ్ని పిలిపించి, "రేపు స్వారి పోవలెను;సూర్యోదయానికే ఆయుష్కర్మ చేసుకోవలెను ; గనక యిక్కడనే పండుకొమ్మని" నగళ్లో వానికి అన్నోదకాలు పరామరిక చేయించ సెలవు యిచ్చిరి. అదేతీరున ఆ పెదతిమ్మడు అక్కడనే పండుకొనెను.

7. ఆ బళ్లారి రామప్పనాయునివారు జగ్గుల మల్లప్ప, మునె వీరభద్రప్ప, జనివారపు రామచంద్రనాయకుడు, కురుగోడు సూరప్ప, తురక జాంజాభాయి, వీరు మొదలయినవారిని కూర్చుండబెట్టుకొని యోచన చేసి, తెల్లవార ఝామున షోరకాలమందు జనం యెవరు ఉండేదిలేదు; కొట్టి పారవేసేదానికి అదే సమయమని అందుకు తగిన జనాలను విచారించి, ఆయుధాలతో సిద్ధంచేసి వుండిరి. యింతలో, తెల్లవార ఝాము ఆయెను. గనక మంగల తిమ్మణ్ని పిలిపించి, అనంతపురం దొరవారు ఆయుష్కర్మం చేసుకొంటూ వుండిరి. అప్పుడు బళ్లారి

రామప్పనాయునికి యిది సమయమని అదుష్ట జనులు చెప్పగా, తనవద్దనున్న నమ్మిక అయిన వొంటరిగాండ్లు నీలడు, కోడెనీలడు, గురవడు, యీ మొదలయిన వారిచేత కొడుగు కత్తి మొదలయిన ఆయుధములను యిచ్చి అంపించెను; వారు వచ్చి యీ అనంతపురం రామప్పనాయుని తల కొట్టివేసెను. ఆ మంగల పెద తిమ్మడు వెనక్కు పరుగెత్తి దిడ్డివాకిలిగుండా పేటలోకి వచ్చి సమాచారము చెప్పెను.

8. అంతట పేటలో వున్నమంది యావత్తు కత్తులూరి వాకిలి దగ్గర ఆయుధములతో సమూహముగానిలిచెను. నగరిలో యీ అనంతపురం రామప్పనాయుని భార్యలు కుమాళ్లుమొదలయినవారు రోదనము చేస్తూ వుండిరి. ఆ నీలడు మొదయిన వారు వచ్చి తమ దొర బళ్ళారి రామప్పనాయుని వారితో "తల కొట్టివేస్తిమి" అనిచెప్పగానే, నగరిలోవుండేవారు చిల్లాపకుండా కావలివారిని అంపించి భద్రపరచెను. పేటలో వున్న మంది ఆయుధాలతోవచ్చి యుద్ధసన్నద్ధులై వున్నారనే వర్తమానం బళ్లారి రామప్పనాయుడు విని, దొర తల కట్టెకు కట్టి హులి ముఖంమీద నిలిపేట్టుచేసెను. ఆ తలను అందరు చూచి మోసమాయెనని వెనక్కువచ్చి మంద బయలున గుంపుగూడి నిలిచిరి. యీవర్తమానం బళ్లారి రామప్ప నాయుని వారితో చెప్పగానే, జగ్గుల మల్లప్పను పిలిపించి, ఆజనులకందరికి సమ్మతి చెప్పి వారివారి యిండ్లకు అంపించిరమ్మని సెలవు యియ్యగా, ఆయనవచ్చి దైవాధీనం చేత కాగల పనులు ఆయెనని సమ్మతి చెప్పి, రైతు రాణువకు అభయమును చెప్పి, అంపిం

చెను. శాలివాహన శక వరుషంబులు ౧౬౭౪ అగునేటి అంగీరస నామసంవత్సరం (A. D. 1752) జ్యేష్ఠ బ ౯ బుధవారం ప్రాతఃకాలమైన రెండుగడియలకు యీ అనంతపురం రామప్పనాయుడు హతమాయెను.

9. తదనంతరం ఆ బళ్లారి రామప్పనాయుడు కోట యావత్తు భద్రంచేసి, అక్కడ ఖిల్లాదారుణ్ని కొంత మందిని ఠాణా వుంచి, రాజ్యంమీద తమ మందిని అంపించగా, అప్పుడు రాప్తాడు, బుక్కపట్నం, కొత్తచెరువు, యీ మూడు గ్రామాలు వినహా కొదవ రాజ్యము యావత్తు బళ్లారి రామప్పనాయునివారి స్వాధీనమై ఠాణా పడెను. యీ తాలూకా విచారణకు రామచంద్ర నాయకుడు, దళవాయి, జగ్గుల మల్లప్ప, వీరు మొదలయిన వారిని పిలిపించి, వారితో "మీరు పోయి రెడ్లు, కరణాలు, సామయాజకులు, శెట్లు, వర్తకులు, రైతురాణువ మొదలయిన వార్లతో, మాకుయెక్కడ ద్వేషము వుండెనో అక్కడ నివారణ చేసుకొంటిమి; మీ మీ బ్రతుకులు మీరుచేసుకొని, యెవరెవరు యే యే రీతునవుంటిరో ఆయారీతుననే వుండండి; అని అభయ మిచ్చి సహానము చెప్పి రండి" అని యీ రామప్పనాయుడు వారిని పేటలోకి అంపించెను. వారు అదే ప్రకారం వచ్చి సహానముచెప్పగా ఆమాటలు ఆరెడ్లు కరణాలు మొదలయిన వారు విని, తమలో తాము కూడి మాట్లాడుకొని, "యీ దుర్మార్గుని వద్ద కొలువు చేస్తే మామానము నిల్వనేరదు; నమ్మించి దొరను తలకొట్టెను; మేము వుండలేమని యీ జగ్గుల మల్లప్ప మొదలయినవారితో చెప్పుకొనిరి. "అతడు మాధణీసెలవు అయినందున, మనస్సు

వచ్చిన వారు వుండండి; లేనివారు వెళ్లిపొండి;" అని చెప్పగా వుండడానకు నమ్మకం లేక, తక్షణమే యీ అనంతపురం బుక్కరాయసముద్రములో వున్నజనము యావత్తు తాడిమర్రి రాజ్యానకు వెళ్లిపోయెను.

10. తర్వాత బళ్లారి రామప్పనాయుడు, యీ అనంతపురం రామప్పనాయుని కుమారుడైన శిద్దరామప్పనాయుణ్ని, అల్లుడైన కరిహులి బసవప్పను, వీరి యిద్దరిని కూడా చేర్చి కాళ్లకు సంకిళ్లు వేయించి, చౌకీ పహరా వెంట వుంచి, బళ్లారి కొండమీద భద్రము చేయమని అంపించెను. దివాణములో వున్న అతని భార్యలను, ఆడు పిల్లలను యిక్కడనే వుంచి, కొదవకుమాళ్లు మొదలయిన మొగ జనులను కొట్టిపారవేసి, యిక్కడ వున్న బొక్కసము ఆయుధ ముస్తైదులు సాలు సామానులు యావత్తు బళ్లారికి సాగించి, రామచంద్రనాయకుడు, కురుగోడు సూరప్ప, జగ్గుల మల్లప్ప, తురక జంజాభాయి, వీరు మొదలయిన వారిని యిక్కడ సర్వాధికారంలో నేమకము చేసి, తాను సిద్ధరామేశ్వర దేవుణ్ని సహా తీసుకొని చతురంగబలసమేతుడై బళ్ళారి చేరెను.

11. ఈ ప్రకారం జరిగిన నాలుగు నెలలకు పిమ్మట బళ్ళారి కొండమీద అరతట్టువేసిన సిద్ధరామప్పనాయుడు, బసవప్పగారు, యీ వుభయులకు వారి కాలికిన్ని వీరి కాలికిన్ని వొకటే బేడి వేసి వుండగా, ఆ బసప్పకు శ్రీదేవుని కృపవల్ల బుద్ధి పుట్టి, వొకనాటి రాత్రి స్థిరముగా వున్న చౌకీ పహరా వారితో "యీ దినము తెల్లవారితే మా వుభయుల ప్రాణములు తీసుకొంటూ వున్నారు, గనక మాకు ప్రాణదానమిచ్చి

మా సంస్థానము నిర్వాహకము చేస్తే, మేము దీపము పెట్టి అహోరాత్రి మిమ్మున తలుస్తూవుందుము" అని దీనులై చెప్పుకొనెను. ఆ పహరావున్న వారికి శ్రీదేవుని కృపవల్ల మనస్సు కరిగి దయవచ్చి, వీరి కాలిన వున్న సంకిళ్లు విరగ కొట్టిరి. యీ సిద్దరామప్పను బసవప్పగారు వీపున కట్టుకొని, ఆ పహరావున్న జనులు మార్గం చూపుతూ రాగా, దొంగ మార్గాన నాగల చెరువు బయిలుకు వచ్చిరి. అంతట ఆ పహరావాండ్లు, బసవప్పగారికి యిది హిరేహాళు మార్గమని చూపి, తెల్లవారవచ్చెను, శీఘ్రముగా పొండి అని చెప్పి తాము వూళ్లోకి పోయి, తమ చిన్నవాండ్లను సాగించుకొని వూరువిడిచి మరి వొక మార్గాన పోయిరి.

12. తెల్లవారిన పిమ్మట, యీ బసవప్ప సిద్దరామప్పగారు చెరలో వున్నందున, అన్న సరాళము లేదు గనక నడిచేదానికి శక్తత లేక, హిరేహాళు మజరా హరదాళు అనే గ్రామం ముందర పొలంలోకి వచ్చేవేళకు, బడలికఅయి బహు అకలిచేత ఆ బసవప్పగారితో శిద్దరామప్ప నాయునివారు, "శత్రువులు వచ్చి పట్టుకొని పోతే అంతే ఆయెను, నాకు అకలిగావున్నది" అని చెప్పి చెట్టుకింద కూర్చుండెను. అక్కడికి హిరేహాళు రెండుపరుగులు వుండగా, చూస్తివా వెళ్లివచ్చి తిరుగా వారిచేతికి చిక్కే కాలమాయెనని బసవప్పనాయుడు తనంతట తాను చింతిస్తూ వుండగా, దైవకృప వల్ల ఆ హిరేహాళునుంచి బలిజ గృహస్థు రెడ్డి ఆ పొలిమేరన కొర్ర చేను చేసి కోసి కుప్ప వేసి వున్నదాన్ని తొక్కించి, గింజల రూపకము చేయవలెనని, పశువులను మనుష్యులను చద్దికడవలను

వుదకమును తీసుకొని పోతూ, సంకిళ్లతో చెట్టుకింద కూర్చు
న్న వారిని చూచి, "మీరు యెవ్వరు? యెక్కడనుంచి వచ్చి
నారు?" అని అడిగెను. బసవప్పగారు తమ పూర్వోత్తరం
యావత్తు ఆ రెడ్డికి చెప్పి, "యీ కాలమందు అన్నోదకాలు
పరామరిక చేసి మమ్మున యెవ్వరు చూడకుండా కాపాడితే,
మాకు ప్రాణదానములు చేసిన పుణ్యము నీకు వస్తున్నది" అని
చెప్పుకోగా, శ్రీదేవుని కృపవల్ల అతనికి దయవచ్చి, భయపడ
వద్దని నమ్మకము చెప్పి ఆ సిద్ధరామప్పను తమ యెద్దుమీద
కూర్చుండ పెట్టి, యీ బసవప్పను వెంటబెట్టుకొని తనచేని
కళ్లంలోకి తోడక వచ్చి, శీఘ్రముగా తమ దగ్గరవున్న చద్ది
అన్నం వీరికి పెట్టించి కొర్రగడ్డిలో వీరిని దాచి పెట్టెను.

13. తర్వాత, యీ బళ్ళారి కొండమీద చౌకీ పహరాల
మీద వున్న బంట్రోతుల గురికాడు వచ్చి, పహరా స్థలమందు
చూడగా, చౌకీ పహరావున్న తమ మనుష్యులున్ను, బేడి
వేసియున్న సిద్ధరామప్ప, బసవప్ప, వీరిద్దరున్ను లేనందున,
వొకగడియ కొండ అంతటా వెతికి, పారిపోయిరి అని నిశ్చ
యము చేసుకొని దిగివచ్చి, యీ వర్తమానము యీ బళ్ళారి
రామప్పనాయునివారితో చెప్పెను. అతను మిక్కిలి కోపము
చేసి, తమ మంది గుర్రాన్ని పిలిపించి నాలుగు దిక్కుల అంపించి,
చుట్టూ మూడు పరుగుల లోగా యెక్కడ వున్నా శిక్ష చేసి
పట్టుక రమ్మని సెలవు యిచ్చెను.

14. అంతట ఆదేశప్రకారం నాలుగు దోవల ఆ మంది
గుర్రము వెతుకుతూ వచ్చి, యీ చేనిదగ్గర జన సంఘము
వున్నది విచారించుదామని నలుగురు గుర్రపు స్వారీలు వచ్చి

విచారించగా, వారితో "మేము పూళ్లోనుంచి వచ్చేటప్పుడు
యిద్దరు మగజనాలు కుడుతాని మార్గాన పోతూ వుండగా
కానా దూరమందు చూస్తిమి, తిరుగా యెవరూ యీ మార్గా
న రాలేదు" అని ఆ రెడ్డి మొదలయినవారు చెప్పిరి. విని, కుడు
తాని మార్గము పట్టి పోయి నాలుగు దిక్కులా తిరిగిచూచి,
ఆమంది గుర్రము యావత్తు తిరుగా పోయి రామప్పనాయుని
వారితో "యెక్కడా కనుపడలేదని" చెప్పిరి. చెయి చిక్కిన
వారు తప్పించుక పోయిరి; వారికి దైవబలము వచ్చెను;
ముందు యేమి పనులు కాబోచున్నవో తెలియదు, అని అతను
చింతిస్తూ వుండెను.

15. తర్వాత ఆ హిరేహాళు రెడ్డి సాయంకాలమైన పిమ్మ
ట కొర్రగడ్డిలో వున్న బసవప్పను సిద్ధరామప్పనాయుణ్ని వెల
పటికి తీసి, తమ యింటికి వెంట బెట్టుక పోయి స్నానము
చేయించి, తన యింట కలిగిన భోజనము పెట్టించి కమ్మరవా
ణ్ని పిలిపించి బసవప్ప కాళ్లను వున్న బేడి విరగ కొట్టించి,
తమగ్రామములో యింకా కొంత జనాన్ని కూర్చుకొని,
రెండు యెద్దుల మీద వీరిద్దరిని కూర్చుండ పెట్టుకొని, సమూ
హముతో హిరేహాళును తోడక పోయి, ఆ గ్రామములో వ్యవ
హారము చేసే మురారిరావు తాలూకు అయిన ఆమీన్ శివప్ప
గారితో యావద్వర్తమానము చెప్పి, వారి స్వాధీనము చేసి
తాను అప్పణ తీసుకొని తన పల్లె చేరెను.

CHAPTER FIFTH.

---

1. పిమ్మట ఆ శివప్పగారు వీరిద్దరి రాకడ విచారించి, మీరు యెవరు? మీ తండ్రిగారి పేరు యేమి? అని అడుగగా, ఆ శివప్పగారితో "నేను అనంతపురం రామప్పనాయుని కుమారుడను; నా పేరు సిద్దరామప్ప; యితను నా బావమరిది; యితని పేరు బసవప్ప; మా పూర్వోత్తరము యిది" అని చెప్పగా, అతనికి బహు జనంచేత వీరి యావద్వర్తమానము శ్రుతమై యున్నందున బహు తాపత్రయపడి, "యీవరకు అయిన కష్టకాలాలు వెనక్కు పోయినవి; శ్రీదేవుని కృప వల్ల ముందు శుభకాలము వచ్చీని; చింతచేయవద్దు; అని వీరికి ధైర్యము చెప్పి, మీ భోజనానకు యెట్లా? బలిజవాని యింటికి సామగ్రి పంపించేము" అని చెప్పగా, "మేము యిప్పుడే ఆ గ్రామం గాని యింట్లో భోజనము చేసుకొని వచ్చినాము; మాకు ఆకలి కాలేదు అని చెప్పిరి. గనుక ఆ శివప్పగారు తన యింటి ముందర హాజారములో తన దగ్గర పరుపు పరిచేవారిని పిలిపించి, యిద్దరికి పరుపు వేసి పండుకొన్న తర్వాత రండి అని చెప్పి, ఆ హాజారములో పండుకొనే జనానికి వీరిమీద బహు పరామరికగా వుండండని ఆజ్ఞ చేసి, వారికి తాంబూలము యిచ్చి సుఖముగా పండుకో పొండి అని సెలవు యిచ్చి, తాను పండుకో పోయెను.

2. ఆ ప్రకారమే యీ సిద్దరామప్ప, బసవప్ప, వీరిద్దరున్ను ఆ హాజారములో పండుకొని వుండిరి. మర్నాడు ఆ శివప్పగారు వీరిని పిలిపించి కోటలో వొక బలిజవాని యిల్లు నిష్కర్ష చేసి, తమ సంబంధమైన దలాయతును వారి స్వాధీనము చేసి, తమ వెచ్చం అంగడికి వీరి దిక్కునుంచి వచ్చిన దలాయతు యేమి వెచ్చము అడుగుతున్నాడో అది యిచ్చి తమ లెక్కలో చేర్చుకొనేది అని దిట్టము చేసి, క్షురకుణ్ని పిలిపించి ఆయుష్కర్మ చేయించి మంగళస్నానము చేయించి, వీరికి తగిన వస్త్రపాత్రాదులు యిచ్చి నడిపిస్తూ వుండి తమ ధణీ అయిన మురారి రాయనివారు చిరతనాపల్లె యుద్ధము మీద పోయి వుండగా, యీ యావద్వర్తమానము విశదముగా వ్రాయించి, "తమవద్దినుండి వచ్చిన సెలవు ప్రకారము నడుచుకొంటూ వున్నాను" అని అతనికి జాబు పంపించెను. ఆ మురారి రాయనివారు దాన్ని చూస్తూనే, "యీ హండేవారి సంస్థానము బహు దినాలది; దీనికి విపత్తు యీలాగున దైవము తేశాను," అని బహు తాపత్రయపడి, "కుడితిని జంటంగి రాయనివారికిన్ని వ్రాయించి అంపించినాము; అతడున్ను నీవున్ను వారు యేయే విషయమును గూర్చి యేమి సహాయము యిమ్మంటున్నారో అవి, మీ వుభయులచేతను అయినంత మట్టుకు నిర్వంచనగా చేసి, మీకు సాధ్యముకానిది మాకు వ్రాశి పంపిస్తే, మేము యావత్తు పరామరిక తీసుకొంటూ వున్నాము" అని శివప్పగారికి ప్రత్యుత్తరమును పంపించిరి.

3. ఈ రీతున వొక నెల జరిగిన పిమ్మట, వొక దినం యీ బసవప్పగారు ఆమీల్ శివప్పగారి దగ్గెరికి పోయి,

“మేము యీలాగున కూర్చుంటే ముందు కార్యభాగం యేలాగున అయ్యీని, శిద్ధరామప్పనాయునివారిని యిక్కడ వుంచుకొని నాకు తగిన సహాయముచేసి సెలవు యిస్తే మీపేర కార్యనిర్వాహకము చేసుకొని మీకు కీర్తి తెస్తున్నాను” అని చెప్పుకోగా, ఆ శివప్పగారు మనస్కరించి దొరవారిని అక్కడనే వుంచుకొని, యీ బసవప్పగారికి వొక గుర్రమున్ను తగిన ఆయుధమున్ను వస్త్రములున్ను కొంత రూకలున్ను జనాన్నిన్ని యిచ్చి అంపించిరి. ఆయన వెళ్లి చిత్రకల్లు పెద్దసాళెం సంస్థానాలకు పోయి, కొంత మందిని సహాయము చేసుకొని, బళ్ళారివారి తాణా పడని రాప్తాడు అనే గ్రామానకు వచ్చిచేరెను.

4. ఆ రాప్తాటిలో మేకల చిన్నయ్యా అనే గురికానికి, పూర్వము అనంతపురం రామప్పనాయునివారు కుమారపట్టం యిచ్చి వుండిరి గనక, ఆ యభిదానంతో వాడు బసవప్పనాయుడికి యెదురుగా వచ్చి పాదాలపడి తొడకపోయి, స్వామి దయచేత మీరు వెలపటికి వచ్చినది బహుసాధకము అనిచెప్పి, ముందర బుక్కపట్నం, కొత్తచెరువు, మరూరు, ముక్తాపురం మొదలయిన దేశస్థులకు తన పేర మేకల చిన్నయ్యా వుత్తరాలు వ్రాయించి అంపించెను. వారు అవిచూచుకొని మన పూర్వపు దొరలు వచ్చిరి అని బహు సంతోషపడి, కానుక తీసుకొని మందితోసహా బసవప్ప నాయునివారి వద్దికి వచ్చి చేరిరి. పూర్వము అనంతపురములో వున్న బయ్యన్నగారి అనంతయ్యా అనే వర్తకుడు తాడిమర్రి రాజ్యంలో చియ్యేదుర్గం అనే గ్రామం చేరివుండెను గనక, అతని పేర కాగిద పత్రాలు

వ్రాయించి మేకల చిన్నయ్యా అంపించగా, ఆ అనంతయ్యా ఆ వుత్తరములను చూచుకొని చాలా సంతోషపడి, తక్షణమే తర్లి రాప్తాడు చేరి బసవప్పగారి దర్శనం చేసుకొన్నంతలో, ఆ బసవప్పగారు తమ సుఖదుఃఖం ఆది నుంచి నడిచిన వర్తమానం యావత్తు చెప్పుకోగా, “బహు కష్టపడి వచ్చినారు; యికమీద దేనికీ మీరు చింత చేయ పని లేదు; నా చేతను అయినంతలో ద్రవ్య ఖర్చులకు సానుకూలం చేస్తూ వున్నాను; మీరు రాచకార్యానకు ముందు యేలాగున ప్రయత్నము చేయవలెనో ఆలాగున చేయండి” అని, ఆ బసవప్పగారి అప్పణ తీసుకొని, యీ అనంతయ్యా రాప్తాటి పేటలోకి వచ్చి భోజనము చేసి పండుకొనెను.

5. ఆ మర్నాడు బసవప్పగారు యీ అనంతయ్యా చెప్పిన వర్తమానము, మనస్సున తెచ్చుకొని, యీ రాప్తాటిలో వున్న మేకల చిన్నయ్యాను పిలిపించి, అతనితో “కోమటి బయ్యన్నగారి అనంతయ్యా, మందికి భత్యఖర్చుకు యిస్తున్నాడు ; యీ వచ్చిన బుక్కపట్నం, కొత్తచెరువు, మరూరు, ముక్తాపురం, గొంది రెడ్డిపల్లె, మొదలయిన వారి కానుకల తీసుకొని, మందితో వచ్చినవారికి భత్యఖర్చులకు యిప్పించి, మందిని కూర్చేది” అని చెప్పి యీ వచ్చిన గ్రామస్థులను మందిని సహా అతని వశం చేసి, తాను వేములకు పోయి కొమారనాయుని దర్శనం చేసుకొని, అతనితో “నేను కొంతసైన్యం తీసుకొని పది దినములలో వస్తున్నాను; నీవు మందితో కూడా రాప్తాటిలో అతిజాగ్రతగా వుండుమని” చెప్పి పంపెను. అక్కడినుంచి తర్లి పెదవేములకు పోయి, పెదకొమారనాయుని

వారి దర్శనము చేసుకొనెను. వారు బహు సన్మానము చేసి, యితని సుఖదుఃఖములను విని తాపత్రయపడి, "నాచేతను అయినంతలో నిర్వ్యంచనగా సహాయము చేస్తున్నాను; చింత చేయవద్దు" అని ధైర్యం చెప్పి పది దినములు అక్కడ నిలుపుకొని, వస్త్రపాత్రాదులు యిచ్చి వెచ్చానకు పరామరిక చేసి, యర్రగొల్ల రామప్ప వెంబడిన కొంత మందిని యిచ్చి, సెలవిచ్చి ప్రయాణము చేయించెను.

6. అంతట ఆ బసవప్పనాయుడు ఆ సేనా సహితముగా బుక్కపట్నం మీద వెళ్లి, బండమీదిపల్లె, కూడేరు, కొరకొళ్ల మొదలయిన గ్రామాలు వుపగ్రామాలు సహా తాణా వేసుకొని, అక్కడినుంచి కొడిమె రాచానపల్లె మీద వెళ్లి, జంతులూరుచేరి తాణా యిమ్మనగా, ఆగ్రామంలోవున్న ఖిల్లేదారుడు యివ్వనందున, లగ్గలకెక్కి ఖిల్లేదారుణ్ని కొట్టివేసి, ఆగ్రామాన బదులు ఖిల్లేదారుణ్నివుంచి, రెడ్డిపల్లె, రేకులకుంట, శిద్ధరామపురం, వుప్పర్లపల్లె, మీద వెళ్లి రాప్తాడుచేరెను. అచట వున్న జనం యావత్తు యెదురుగా వచ్చి బహుసంతోషపడి బసవప్పనాయునివారిని గ్రామంలోకి పిలుచుకపోయెను.

7. ఆ సమయాన ఘోర్పడే తాలూకు భర్మాజి దళవె, సుల్తాన్‌జి దళవె, యీ యిద్దరున్ను చిన్నాజి అనేవారున్ను, అరువై గుర్రాలు యేనుగ నగరా సహా, మార్గవశాత్ చిరతనాపల్లెలో మురారి రాయునివారు వుండగా, వారి దగ్గరికి కొలువు నిమిత్తం పోతూ యీ రాప్తాడు వంకగడ్డన దిగిరి. మేకల చిన్నయ్య రెడ్డి కరణాలు సహా వారివద్దికి పోయి, ఆ భర్మాజీని చూచి, "మీరు యెవరు? యెక్కడనుంచి వచ్చినారు" అని

అడుగిరి. అతను తమ వర్తమానం చెప్పగా విని వచ్చి, వారు తమ ధణీ అయిన బసవప్పగారితో మనివి చేసిరి. అందుపైని బసవప్పగారు, ఆ మేకల చిన్నయ్యానే తిరుగా పంపించి ఆ సరదార్లను ముగ్గురిని పిలిపించి భేటి చేసుకొని, వారితో "మా దగ్గర కొంత రాచకార్యం వున్నది; నాలుగు నెలలకు మీకు వచ్చిన సంబళము అయినాసరే, లేక హల్లలహిస్సా (అనగా కొంచెం కొంచెముగా) అయినా యిస్తున్నాము, మా కార్యం నిర్వాహకం అయినట్టుగానే, మీకు తగిన సంబళాలున్ను తగిన గ్రామమున్ను వుమ్మళిగె యిచ్చి యిక్కడనే నిలుపుకొంటున్నాము; యీ సమయాన నిర్వాహకం చేస్తే సంస్థానం వుండే పర్యంతం మీకు అన్నం వుంటున్నది" అని సెలవు యిచ్చి, పెద్దమనుష్యులచేత చెప్పించిరి. శ్రీ దేవుని కృపవల్ల వారు మాట యిచ్చి యిక్కడనే కొలువుకు నిలువగా, వారికి నెల నెలకు అల్లలహిస్సా (అనగా కొంచెకొంచెముగా) యిచ్చేటట్టు తనఖాచేసి యిచ్చి, బసవప్పగారు ఆ గుర్రాన్ని, పోగుచేర్చిన మందిని తీసుకవచ్చి, బుక్కరాయసముద్రానకు ముత్తిగె చేరువ చేసిరి.

8. అప్పుడు అనంతపురములో వున్న బళ్ళారి రామప్పనాయుని వారి తాలూకు జగ్గుల మల్లప్ప, రామచంద్ర నాయకుడు, కురుగోడు సూరప్ప, తురక జుంజాభాయి, యీ నలుగురు యోచన చేసి, "తమ దొర బళ్ళారి రామప్పనాయుని వారికి బుక్కరాయసముద్రం జేరు ముత్తిగె అయెను; అక్కడ పాత మంది రెడ్లు కరణాలు గ్రామాలు పాడుచేసి బసవప్పగారి దగ్గర చేరిరి; ఆ గ్రామం తీసుకొంటూనే అనంతపురా

నకు రాగలవారై వున్నారు; మేము యీ గ్రామానికి నూతనస్థులమైనందున పిలిస్తే మాట్లాడే జనం లేరు; గనక యీసమయమందు సకలసేనల కూర్చుకొని అతిత్వరగా వచ్చి, వారి ముత్తిగె ముత్తిగెమీదపడి ముత్తిగెలేపినట్టు అయితే, తిరుగా మీ ముఖం చూస్తున్నాము; లేనట్టు అయితే దైవయత్నం యేలాగునవున్నదో మా అదృష్టం ఆలాగునఅవుతున్నది;" అని వుత్తరం వ్రాసి ఖడ్డీకట్టి మునే వీరభద్రునిచేత పంపించిరి. అది బళ్లారి రామప్పనాయుని వారు చూస్తూనే, కురుగోడు బళ్లారి మండిని పిలిపించి, తన తమ్ముడైన హనుమప్పనాయుని వశంచేసి, "మీరు పోయి చాపా పడి ముట్టడి లేపిర"మ్మని సెలవు యిచ్చి అంపించగా, వారు వచ్చి మూడు ఝాములమీద జేరు ముట్టడి వేసిన యీ బసవప్పగారి పౌజు మీద చాపా పడినందున, బహు యుద్ధము అయి, వుభయుల మంది హతులయి నందున, యీ బసవప్పగారి తట్టు మంది ముట్టడి తీసి, చెరువు లోతట్టు వుప్పర్ల పల్లె మార్గాన గుమ్మన కట్ట ఆసరా చేసుకొని బ్యాళప్ప తోపులో దిగెను. బళ్లారి వారిపౌజు వెనక్కువచ్చి అనంతపురం చేరెను.

9. యిక్కడి కల్లోలం యీపత్తు కడప నబాబు వారు విని, బహు దినాల సంస్థానానకు దిక్కులేక హానివచ్చెను అని తమ దగ్గిర వున్న సరదారునకు కొంత పౌజును యిచ్చి, "నీవు అతిశీఘ్రముగా పోయి ఆగ్రామంలో వున్న బళ్లారి వారిని వెళ్లగొట్టి అనంతపురం ఠాణా వేసి, అందులగల వర్తమానములను వ్రాయించి పంపించమని వుత్తరవుచేసిరి. ఆసరదారుడు బయిలుదేరి నార్పలవద్ద వున్న కోతలేరు అనే వంకగడ్డను వచ్చిదిగెను.

యీ వర్తమానం కోటలో వున్న బళ్లారి వారు విని, తమ మీద చాపా పడవలెనని కడప వారికి కాగిద పత్రాలు వ్రాసి పంపించినారు అని తలంచి, మందిసహా కలకలాయమానులై పౌజు విరిగి రాప్తాడు ఆ ప్రాంత్యాల చేరి, తమతమ గ్రామాలకు లేచి పోయిరి.

10. యీవర్తమానం బసవప్పగారున్ను విని, భర్మాజితో కూడా లేచి పోయి రాప్తాటిలో వుండిరి. యీ బసవప్పగారి పౌజు లేచి పోయిన వర్తమానము కోటలోవున్న బళ్లారి వారు విని, కడపనుంచి వచ్చిన పౌజుకు యెదురుగా పోయి, వారిని తోడకవచ్చి "రేపు రాత్రి మన గ్రామంమీద దొమ్మి యుద్ధం చేతురు; నిన్నటియుద్ధములో బహుమంది హతులైరి; ఆ చచ్చినవారిని తీసేటందుకు సావుకాశం లేదు; యిట్లా వుండగా ఆ పౌజు వస్తే నిర్వాహకం లేదు" అని అధైర్యపడి, రాత్రిరాత్రే అనంతపురం బుక్కరాయ సముద్రములోవున్న మంది యీ నలుగురు సరదార్లను వెంట తీసుకొని, తోపుదుర్తి దగ్గర తెల్లవారేలాగున పోయి బళ్లారి చేరిరి. యీ రెండు గ్రామాలలో అగ్గిపాడై వుండెను గనక, బుక్కరాయసముద్రం పంచాంగం తిమ్మయ్య; వీరభద్రస్వామి పూజారి అయిన తంబళి శరభుడు, కూర అమ్మే గిడ్డ పరువుగాడు, యీ ముగ్గురు తమ సామాను వెళ్లతీసుక పొయ్యే నిమిత్తము గ్రామంలోకి వచ్చి చూచి, వారిలో తంబళి శరభుడు అతిశీఘ్రముగా రాప్తాటికి పోయి, ఆ బసవప్పగారితో "బుక్కరాయసముద్రములో యెవరు లేరు; అగ్గి పాడు అయినది; యావజ్జనం గ్రామం విడిచి పారిపోయిరి; తాము మందిని తీసుకొని శీఘ్రముగా రావలసిన" దని సమాచారం చెప్పెను.

11. ఇట్లా వుండగా, అనంతపురం చెరువుకట్టకింద నల్లగుట్ట మీదవుండే గవిమఠం శివలింగ దేవర వారి శిష్యులు నలుగురు జంగాలు, శివపూజ నిమిత్తమై రాయభారం తూముదగ్గరికి గన్నేరు పువ్వులకు వచ్చివుండగా, యీ అనంతపురములో నుంచి యావత్తుజనం మూటలు కట్టుకొని కట్టమీద పారిపోతూ వున్నవారిని చూచి విచారిస్తే, కోటలో వున్న బళ్లారి వారి మంది పరిపొద్దువేళ కోట విడిచి పారిపోయిరి అని చెప్పగా విని వచ్చి, శివలింగదేవర వారితో చెప్పెను. వారు తన వద్ద వున్న జంగమయ్యలను వెంట పెట్టుకొని, అనంతపురంకోటలోకి పోయి చూడగా, తెరిచిన వాకిళ్లు తెరచినట్టే వుండెను గనుక వాకిళ్లు వేయించి, వొక పాతగుడ్డ పసుపులో అద్ది యీటె కట్టెకు కట్టి హులిముఖం మీద పెట్టి, వారు విడిచి పెట్టి పోయిన పాత నగారా అక్కడ పెట్టి, హండె శిద్దరామప్పనాయునివారి రాజ్యం ఆయెను అని నగారా కొట్టి, వొక జంగమయ్యను బసవప్పగారి దగ్గిరికి ఫౌజు తీసుక రమ్మని పంపించెను.

12. బుక్కరాయ సముద్రములోనుంచి వచ్చిన ఆ తంబళి శరభుడు చెప్పిన సమాచారం బసవప్పగారు విని, కొంతమందిని యిచ్చి, మేకల చిన్నయ్యను బుక్కరాయసముద్రం ఠాణా వేయమని ఆ తంబళి శరభని వెంబడి పంపించి, తాను సైన్యయుక్తంగా అనంతపురానకు పోతూ వుండిరి. ఆ జంగమయ్య యెదురుగా వచ్చి చెప్పిన వర్తమానం విని, యీ వేళకు సిద్దరామేశ్వరునకు మా మీదను అనుగ్రహం కలిగెను అని సంతోషపడి, అతివేగముగా వచ్చి అనంతపురం ఠాణా వేసెను.

ఆ మేకల చిన్నయ్య పోయి బుక్కరాయ సముద్రం ఠాణా వేసెను. యీ ప్రకారం యీ రెండు గ్రామాలు ఠాణా వేసుకొని వుండిరి.

13. ఇట్లా వుండగా ఆ నార్పలవంకగడ్డను దిగిన కడప వారి ఫౌజు లేచివచ్చి, అమ్మగారి పేట దగ్గర దిగి, యీ ఖిల్లాల పూర్వోత్తరం విచారించుకోగా, యీ దినం పూర్వం వున్న రామప్పనాయుని వారి అల్లుడైన బసవప్ప తగిన సేనలతో వచ్చి, రెండు గ్రామాలు ఠాణా వేసెను అని చెప్పగా ఆ వర్తమానం విని, అక్కడనే ఆ రాత్రి దిగెను. యీ వర్తమానం కోటలోవున్న బసవప్పనాయుని వారు విని, తనవద్ద వున్న దేశాయి దేవణ్ణతో "రాత్రిరాత్రే నీవు ఫౌజులోకి పోయి, సరదార్ల భేటి చేసుకొని, 'శ్రీదేవునికృపవల్ల తిరిగి గ్రామం మాస్వాధీనం ఆయెను ; ముందు మీ ఆజ్ఞ ప్రకారం నడుచుకోగలవారము' అని యావత్పూర్వోత్తరము చెప్పి ర"మ్మని సెలవు యియ్యగా, ఆదే ప్రకారం యీ దేవణ్ణ పోయి ఆ సరదార్లతో చెప్పగా, వారు విని సొమ్ము వారికి సొమ్ము ఆయెను గదా అని సంతోషపడి తిరుగా కడపకు వెళ్లి పోయిరి.

14. ఈకలాపన బుక్కపట్నం చెరువు నల్లగుట్టలదగ్గర కట్ట తెగి పోయివుండగా, అక్కడ రెండు గ్రామాలకున్ను రాజ్యానకున్ను, బసవప్పనాయుడు కౌలుయిచ్చి, కాపుతనం అభివృద్ధి చేసుకొంటూ గ్రామ ప్రతిగ్రామాలకు తిరుగుతూ గ్రామస్థులకు ధైర్యము చెప్పి, వస్త్రపాత్రాదులు యిచ్చి సాగుబడి చేయిస్తూ వుండెను.

15. ఇట్లా ఆరునెలలు అయినందున, యీ యావద్వర్తమానం హిరేహాళు సుబేదార్, కుడితిని సుబేదార్, యీవుభయులు మురారిరాయనివారికి వ్రాయించి అంపించిరి. వారు అది చూచి బహు సంతోషపడి, "యీ శిద్దరామప్పనాయునివారిని చక్కగా కాపాడి, అనంతపురాన నుంచి బసవప్పగారి వుత్తరము ఏస్తానే బహుమానయుక్తంగా తగిన వస్త్ర పాత్రాదులున్ను కొంత మందిని యిచ్చి గ్రామానకు అంపించండి" అని, బదులు వుత్తరములు వ్రాయించి వారికి అంపించెను.

16. ఇట్లా వుండగా, యీ అనంతపురంలో బసవప్పగారు రాజ్యం స్థిరపరచి, మార్గశిర శుద్ధ ౧౫లు శ్రీవిరూపాక్షేశ్వరుని రథోత్సవంనాడు పట్టాభిషేకానకు ముహూర్తం లెస్సగా వున్నది అని, యిక్కడ తాను జరిగించిన యీవద్వర్తమానమున్ను హిరేహాళు సుబేదారు శివప్పగారికిన్ని కుడితిని సుబేదారు జంటంగిరాయునికిన్ని వ్రాయించి అంపించిరి. వారు వుభయులు ఆ కాగిదపత్రాలు చూచుకొని, తమకు యిందున గురించి మురారిరాయని వారు వ్రాయించి పంపించిన వుత్తరవు ప్రకారం, వారు కోటలో వున్న శిద్దరామప్పనాయునివారిని పిలిపించి, తగిన వస్త్రపాత్రాదులున్ను, గుర్రాన్నిన్ని, కొంత మందినిన్ని, యిచ్చి అనంతపురానకు పొమ్మని అంపించిరి.

17. ఆ శిద్ద రామప్పనాయుడు అక్కడినుంచి మార్గశిర శుద్ధ ౯ నాడుత్తర్లి ద్వాదశినాడు కొరికొళ్లచేరి, ఆ మరునాడు కూడేటికి వచ్చి దిగివుండెను. మర్నాడు శుద్ధ౧౪లు శ్రీసంగమేశ్వరస్వామికి వుత్సవం చేయించి, పౌర్ణమిమూడు ఝాముల వేళ శుభలగ్నమందు శ్రీస్వామివారి రథం పడంపట్టే సమయమందు, అనంతపురానకు పశ్చిమం పిల్లిగుట్ట దగ్గరికి, గ్రామంలోనుంచి బసవప్పగారు మంది గుర్రం సహా యెదురుగావచ్చి శిద్దరామప్పగారినితోడకపోయి, రథోత్సవకాలమందు శ్రీస్వామివారి దర్శనం చేయించి, కోటలోకి వెంటపెట్టుకపోయి సింహాసనము మీద కూర్చుండపెట్టి, రైతు రాణువ సామయాజకులుసహా కొలువు మొక్కువేయగా, వారివారికి తగినట్టు వస్త్రతాంబూలాలు యిచ్చి పేటలోకి అంపించి, యీ శిద్దరామప్పనాయునివారు నగరిలోకి పోయిరి, వీరు శాలివాహన శకం౧౬౭౫ అగు నేటి శ్రీముఖనామసంవత్సరం [A.D 1753] మొదలు రాజ్యానకు తాను పట్టపుదొర అయిరి. తన బావమరిది కరిహుళి బసవప్పగారిని దళవాయిగా నిష్కర్షచేసి, రాజ్యం విచారిస్తూ కొన్నాళ్లు జరిగిన పిమ్మట బుక్కపట్నం చెరువు తెగిన గండి భద్రం చేయించిరి.

CHAPTER SIXTH.

1. తదనంతరం మరికొన్నాళ్లకు గుత్తి మురారిరాయనివారు రెండువేల గుర్రం, నాలుగువేల బారు కాల్బలం సహా, యిలీసుఖానునికి సాహాయ్యంచేసి యిచ్చి, అతనితో "నీవుఅనంతపురానికి పోయి, చౌథాయి (అనగా ఖండిణీ బాకీ రూకలు) తీసుకర" మ్మని అంపించిరి. అతను సైన్యయుక్తంగా వచ్చి బుక్కరాయసముద్రానకు ముట్టిగె వేసి, బాకీ చౌథాయి

రూకలు యివ్వమని అడుగగా, "యిప్పుడు మాదగ్గర యేమి వున్నది? నూతనంగా సంస్థానం వచ్చినది మురారిరాయనివారి చిత్తానకు యెరుక అయ్యే వున్నది;" అని బహువిధాలా ఆ వచ్చిన సరదారునితో చెప్పుకోగా మేము వచ్చి దిగిన పిమ్మట వూరకపంపించేది యుక్తము కాదని చెప్పినందున, పదివేల రూపాయలకు తేరుగడ చేసుకొని, నగరిలో వున్న యెద్దులు గంతలు, సామాను, శిద్దె బుర్రలు, కొంతనగదు, యావత్తు వారివశం చేస్తె నాలుగువేల రూపాయీలు ఆయెను, తతిమ్మా బాకి ఆరువేల రూపాయీలకు గ్రామంలోవున్న జనంమీద తలకు అయిదు వరహాల ప్రకారం పన్ను నియమించి, కందుకూరి కృష్ణమశెట్టి ముఖాంతరముగా వసూలు చేసి యిచ్చిరి. అంతట దండులేచి ధర్మవరం ముత్తిగెకు పోయెను.

౨. అనంతరం, యీ సిద్దరామప్పనాయునివారు బయ్యనగారి అనంతయ్యను పిలిపించి, బహు ఆదరణచేసి వస్త్రపాత్రాదులు యిచ్చి, "మానిమిత్తం శానా కష్టపడితివి" అని వుపచరించి ఆతను యిచ్చిన రూకలకు వుప్పుపల్లె వేసి యిచ్చి, బ్రాహ్మణపల్లె వుమ్మళిగె వ్రాయించి యిచ్చి, కోటలో వున్న జగ్గుల మల్లప్పగారి యిల్లు ఆతనికి యిప్పించెను. పిమ్మట సరదారు ఖర్జాజిదళవాయిని పిలిపించి, చాకిరి చేసిన దినాలను విచారించి అల్లలహిస్సా చెల్లుపోగా, నిల్వబాకీ సంబళం యీ బయ్యనగారి అనంతయ్యమీద తనఖాచేసి యిచ్చి, బుక్కరాయసముద్రం తాలూకు గోవిందపల్లె యినాము యిచ్చెను.

3 ఈలాగున కొన్నాళ్లు జరిగినపిమ్మట, యీశ్వరనామసంవత్సరమందు బలవంతరాయనివారు ఫౌజుతోవచ్చి, అనంత

పురానకు ముట్టడిదిగి, పేటలో గంధవడి అంగడిమీద మోర్జా ౧, మల్లప్పకట్టమీద ౧, పేటలో ౧, పెట్టి, పిల్లికూన అయినా అడ్డు ఆడకుండా కేవలం దౌర్జన్యంచేస్తూవున్నందున, యీ బసవప్పగారు వారికి యిచ్చి సమ్మతిచెప్పేదానికి రూకలు లేనందున, యీఫౌజుమీదపడి చస్తాము అని తెంపుచేసుకొని, దొరవారిని సామయాజకులను యావత్తు జనాన్ని పిలిపించి, వారితో "వీరికి యిచ్చి సమాధానం చెప్పేదానికి మనకు లేనందున, రేపు మధ్యాహ్నంవేళ పోయి మోర్జాలమీదపడి యుద్ధముచేసి పేటవిడిపించి, పునహాపస్తినా సరేవే, లేనట్లు ఆయెనా మీగతి మీరు చూచుకోవలసినది" అని చెప్పి సైన్యమును పిలిపించి, "సముస్థానం ముణిగే యోచనగావున్నది; యిచ్చి సమాధానం చేసుకోవడానకు మనకు ద్రవ్యం లేదు; మన సంస్థానం క్షాత్రధర్మం కలది అని బహుమంది వాదుకొంటూవున్నందున, రేపు మధ్యాహ్నం పోయి దండుమీదపడి యుద్ధము చేసి, మోర్జాలు లేపి పేటవిడిపించవలెను అని నామనస్సున వున్నది; నాతోపాటు యుద్ధానకు యెవరెవరు వస్తున్నారో వారు రేపు ప్రాద్దుననే భోజనాలు చేసుకొని, పసుపుబట్టలు తొడుక్కొని రాతి వూరువాకిలి జీబీకి సిద్ధమై వచ్చేది" అని చెప్పి, రాత్రి నాలుగు తాసులకు నగరిలోకి పోయి భోజనంచేసి, చౌకీ పహారామీద తిరుగుతూవుండెను.

4, అంతట తెల్లవారెను గనక తిరుగా నగరికిపోయి స్నానంచేసి, శిద్దరామేశ్వరుని దేవళములో మునుపు వున్న అఖండాలు గాక తిరుగా రెండు అఖండాలు పెట్టించి, శ్రీదేవునికి

నమస్కారము చేసి పసుపు బట్టలు తోడుక్కొని, దొరవారితోనున్ను సామయాజకులతోనున్ను చెప్పి వచ్చి; కోటమీద వున్న కావలి వారిని భద్రపరచి, రాతి వూరువాకిలి జీబీన వేపచెట్టుకింద కూర్చొని, సైన్యమును పిలిపించి తనకు నమ్మిక అయిన మందిని నన్నూటికి సహా తోడుకొని, మధ్యాహ్న వేళ కత్తులూరు వాకిలి తీయించుకొని అతి త్వరగా వచ్చి, గంధపడి అంగడిమీద వున్న మోర్జామీద పడి, బహుయుద్ధము చేసి, ఆమోర్జాకు అగ్గి పెట్టి, అక్కడినుంచి కట్టమీది మల్లప్పదేవళం మీద వున్న మోర్జామీద పడి,అక్కడ బహుమందిని హతం చేసి ఆమోర్జానున్ను కాల్చి, అక్కడినుంచి చక్కగా పేటకు రాగా, యింతలో పేటలో అయిన కల్లోలం యావత్తు బలవంతరాయుడు దండులో విని కొందరు శిఫాయీలను సరదార్లను పిలిపించి, వారితో "మీరు పేటకుపోయి కోటలోనుంచి వచ్చిన జనం మీదపడి యుద్ధముచేసి,వారిని తిరుగా కోటలోకి చొరదోలి చిక్కినవారిని పట్టుకొని రమ్మసి సెలవు యిచ్చెను."

5. ఆ సరదార్లు, శిఫాయీలు ఆలాగే సిద్ధపడి కూడేటి వాకిలిగుండా బాజారున శ్రీవిరూపాక్షేశ్వరుని దేవళం వద్దికి వచ్చేవేళకు, యీ కోటలో వున్నమంది యీరెండు మోర్జాలుపట్టివి చేసి బాజారున యుద్ధము చేస్తూ రాగా,వారికి వీరికి అఘోరయుద్ధం అవుతూ వుండగా, కోటమీదనుంచి పిరంగిలు బాణాలు విశేషించి వేయగా,పేట కొంచెము గనక దండు నిర్వహించలేక చాకిరేవు పర్యంతరం విరిగి పారగా, అత్యంతరణార్ణవమై పీనుగల పెంట ఆయెను. యీ కూడేటి వాకిలి అరాబి ఆసరా చేసుకొని యీ బసవప్పగారి ఫౌజు

నిలిచెను. యింతలో అస్తమానము అయినందున బలవంతరాయని ఫౌజుయావత్తు దండులో పోయి చేరెను.

6. ఈ వర్తమానం యావత్తు బలవంతరాయనివారు విని, యీ కోట యెంత;వీరి అధికారము యెంత; బహుజనం చచ్చిపోయెను; ప్రొద్దునే హల్లా చేయవలెనని ఆలోచన చేస్తూ వుండగా, మురారియనివారి తాలూకు బావాఖాన్ హాలాలి అనే వాడున్ను యింకా కొందరు సరదార్లున్ను "యీ చిన్న పాళెం మీద యుద్ధము చేసి సాధిస్తే,పాడుగోడ లేకాని యితరము యేమిన్ని లేదు; యిది బహు దినాల సంస్థానం మణిగిపోయివుండి తిరిగీ తమ అనుగ్రహంచేత సంస్థానము ఆయెను అని మూపెట్టుకొని, తమ దయకు పాత్రులైవున్నాడు; వీరు తాతముత్తాతలనాటినుంచి క్షాత్రవంతులు అని చెప్పుచున్నారు; యింకమీద హల్లాచేయుము అని సెలవు అయితే చేస్తున్నాము; వారు ప్రాణాలతో వ్రయం అవుతున్నారు; తమ చిత్తప్రకారం నడుచుకొంటున్నాము" అని చెప్పగా,బలవంతరాయనివారు విని ఆవేళకు దైవయోగంవల్ల సొండే కుప్పం వకీల్ కేశవరాయణ్ని పిలిపించి, "నీవు ప్రొద్దునే పోయి ఆ బసవప్పనాయునివారి భేటి చేసుకొని అభయమిచ్చి తోడుకరమ్మ"ని సెలవు యిచ్చెను.

7. ఆదేప్రకారం ఆకేశవరాయుడు ప్రొద్దునే పేటలోకి వచ్చి, జీబిఅగస్త్ర కట్టమీద వున్న పెద్ద మనుష్యుల పిలిపించి, వారితో "నేను బలవంతరాయని వారి వకీలును; దండులోనుంచి వస్తిని; బసవప్ప నాయునితో మాట్లాడ వలసివున్నది; గనక వారు పెద్ద పీర్ల కట్ట దగ్గరికి వచ్చినట్టు అయితే అచ్చ

ట సమక్షమంలో మాట్లాడగా సకలం తెలుస్తున్నది; " అని చెప్పి రమ్మని పంపెను. వారు పోయి యీవర్తమానం ఆబసవప్ప నాయునితో చెప్పగావిని, 'చింతయేమి; మేము హులిముఖం బురుజు మీదికి వస్తున్నాము; వారున్ను దయచేసి జీబిముందరికి వచ్చినట్టు అయితే అదేప్రకారం మాట్లాడనయ్యాని" అని బదులు చెప్పి పంపెను. ఆకేశవ రాయని వారు ఆజీబిముందరిలోని అగర్తకట్ట అరుగుమీదికి వచ్చి కూర్చొనిరి, బసవప్పనాయని వారున్ను కోటలోనుంచి వచ్చి వూడెము యెక్కిరి. అప్పుడు వారికి వీరికి దూర దర్శనము ఆయెను.

8. అప్పుడు ఆ కేశవరాయడు బసవప్పగారితో, "మా ధణీ సెలవు అయినది; మిమ్మున తమ దర్శనమునకు పిలుచుక రమ్మన్నారు" అని చెప్పగా విని, "మీరు గొప్ప దండుగల వారు; నేను స్వల్ప పాళెగాణ్ని; మీనమ్మకం నాకు యేరీతున తట్టీని? మేము పుత్రమిత్రకళత్రాదులు చుట్టపక్కాలు సహా వీరకంకణము కట్టుకొని సిద్ధమైవున్నాము; అయినందున యీవర్తమానము యావత్తు ధణీలతో మనవిచేసి, యేమి సెలవు అవుతున్నదో ఆప్రకారం మాకు అభయమిస్తే, దర్శనానకు వస్తున్నాము" అని చెప్పినందున, ఆకేశవరాయనివారు దండులోకి పోయి బలవంతరాయనివారితో యీ బసవప్పగారు ఆడిన ఖండిత వుత్తరాలు చెప్పగా విని, అక్కడవున్న పెద్ద మనుష్యులను యోచన అడిగిరి. "వారు అధైర్యస్థులైనారు; అందువల్ల యిట్లా ఖండిత వుత్తరాలు ఆడుతున్నారు; యిక్కడనుంచి గొప్పసరదారుణ్ని పంపిస్తే అతనుపోయి కోటలోవున్న పిమ్మట, వారు వెలుపలికి వచ్చి మీ భేటి చేసుకొం

దురు అని మామనస్సున తోస్తూవున్నది; యిందుమీద తమ చిత్తప్రకారము నడుచుకొనేము" అని మనవి చేసిరి.

9. అదేప్రకారం బలవంతరాయడు ఆకేశవరాయని వెంబడి గొప్ప సరదారుణ్ని యిచ్చి "యితణ్ని కోటలోవుంచి, ఆ బసవప్పగారిని తోడకర"మ్మని సెలవు యిచ్చినందున, అదేప్రకారం ఆకేశవరాయనివారు ఆ గొప్ప సరదారుణ్ని వెంటపెట్టుకొని కోట జీబి ముందరికి వచ్చి, అక్కడవున్న పెద్ద మనుష్యులతో యీవర్తమానము చెప్పి పంపిరి; వారు పోయి చెప్పి ఆబసవప్పగారిని జీబి వెలపటికి పిలుచుక వచ్చినందున, వారికి వీరికి దర్శనం అయి, తమధణీ సెలవు యిచ్చిన వర్తమానము ఆ కేశవరాయడు చెప్పగా ఆ బసవప్పగారు సమ్మతించిరి. అపుడు ఆ సరదారుణ్ని పిలుచుక పోయి కోటలో వుంచి, తాను నగరిలోకి పోయి, దొరవారితో, సామయాజకులతో, స్త్రీ జనముతో చెప్పి ఖిల్లా భద్రపరచి, తాను ప్రసిద్ధులయిన భటులను నన్నూరుమందిని తీసుకొని, కోటమీద నవుబతు వెయ్యమని చెప్పి బయలుదేరి వచ్చి, ఆ కేశవరాయనివారితో యింకా వక మనవి వున్నది అని చెప్పుకొనిరి, అది యేమి మనవి అని అతను అడుగగా, 'యీ స్వల్ప జనముతో దండులోనికి వచ్చి దర్శనం చేసుకొనేదానికి నిర్వాహకం లేదు; పేటలో బసవేశ్వరుని దేవస్థానం దగ్గరకువచ్చి బలవంతరాయనివారు దయచేస్తే నేను వచ్చిదర్శనం చేసుకొనేను"అని చెప్పుకొనెను.

10. ఆ ప్రకారమే కేశవరాయనివారు పోయి మనవిచేసి బలవంతరాయని వారిని ఆ బసవేశ్వరుని దేవస్థానం దగ్గరికి వెం

టపెట్టుక వచ్చి, బసవప్పగారికి చెప్పి పంపిరి. ఆ బసవప్పనా
యుడు తనవారితో కూడా పోయి, వారి దర్శనం చేసుకొని,
తమ సుఖదుఃఖము యావత్తు మనవి చేసుకొని, ఖండిణి అరువై
వేల రూపాయీలకు నిర్ణయంచేసుకొని అప్పణతీసుకొని వచ్చి
చేరిరి; అపుడు కోటలో వుంచివున్న ఆ గొప్ప సరదారుణ్ని
తన వెంబడి దివాణంలోకి తోడకపోయి, మృష్టాన్న భోజనం
చేయించి,వస్త్ర పాత్ర తాంబూలములనుయిచ్చి తన పూర్వో
త్తరము యావత్తు తెలియచేసి,సంస్థానం నిర్వాహకం చేయవల
సిన భారం తమది అని చెప్పి అప్పణ బలవంతరాయడు యిచ్చి
దండుకు అంపించిరి. ఆ జమాదారుడు పోయి సలాం చేయగా
కోటలోని పూర్వోత్తరం యేలాగున వున్నది అని అడిగినందు
కు; "యీసంస్థానికులు క్షాత్రవంతులుగాని ధనవంతులు కారు;
బహు కుటుంబులు ; తమదయకు పాత్రులు ; అని ముఖ్యమైన
మాటలు మూడు మనవి చేసి, "యిందుమీద తమచిత్తానుసా
రముగా నడుచుకొంటున్నాము" అని చెప్పి అప్పణతీసుకొని,
తన డేరాకు పోయెను.

11. తర్వాత ఆ బసవప్పగారు, తాను బలవంతరాయని
వద్దికి పోయినది, భేటి అయినది, రూకలువొప్పుకొన్నది, యీ
వర్తమానం యావత్తు తమదొర శిద్ధరామప్పనాయుని వారితో
నున్ను సామయాజకులతోనున్న విశదముగా చెప్పి సెలవు పు
చ్చుకొని, ఆ మర్నాడు ఆ బలవంతరాయని దండు జనం
కోట చుట్టూ పేట చుట్టూ తిరిగి నట్లు అయితే గుండునవేయ
మని చౌకీ పహరామీద వున్న మందికి సెలవు యిచ్చెను; అదే
లాగున కోటమీద వున్నవారు గుండున వేయగా, యీవర్త

మానం బలవంత రాయని వారువిని కేశవరాయణ్ని పిలిపించి,
"నిన్న రాత్రి అయిన సమాధానం విరిగినట్లు కనుపడుతున్నది,
గనక నీవు కోటకు పోయి తెలుసుకరమ్మని చెప్పిరి ; ఆ కేశవ
రాయడు కోటముందరికి వచ్చి బసవప్పగారిని పిలిపించి,"నిన్న
సమాధానం అయివుండఁగాయీ ప్రొదు తిరుగాగుండుయెగర
వలసిన పనియేమి" అని అడిగెను, "మీకు పైకం యిచ్చే
దానికి మాకు గతిలేదు; తిరిగీ మధ్యస్థం చేస్తే పౌరుషహాని; అ
యినందున మేము పుత్ర మిత్ర బంధుసహితముగావీరస్వర్గము
ను గోరి తిరుగా గుండు యెగిరిస్తిమి" అని బసవప్ప చెప్పెను.

12. అది విని, ఆ కేశవరాయడు పోయి యీ వర్తమాన
మును బలవంతరాయని వారితో మనవి చేస్తూ వుండగా, ముం
దు దినం కోటలోనుంచి పోయిన సరదారుడున్ను ఆ సమయ
మందు వుండి యీ బసవప్పగారి నిమిత్తం సహాయముగా చె
ప్పెను. అదివిని, నవ్వి ఆ బలవంతరాయనివారు కేశవరాయని
తో "పదివేల రూపాయీలు తీసివేసి, యాభైవేల రూపా
యీలు నిష్కర్ష చేస్తిమి ; అది చెల్లువస్తే లేచిపోతున్నాము
అని చెప్పి బసవప్పనాయునితో చెప్పుమ"నగా, అదేప్రకారం
ఆ కేశవరాయడు పోయి యాభై వేల రూపాయీలకు వుత్తరం
చెప్పుమని అడిగెను, "బసవప్పనాయనివారు రేపటిదినం యి
స్తున్నాము! మామీద దయచేయండి" అని ధణీలలో మనవిచే
యుమని చెప్పి పంపిరి. తమనగరిలో వున్న సొమ్ము సమ్మంధం
యావత్తు అమ్మి వేయగా నాలుగువేల రూపాయీలు ఆయెను.
మరిన్ని మురారి రాయనివారి సుబేదారు బావాఖాన్, వారి
అల్లుడైన మోదీం సాహేబుల వారు, యిక్కడనే కొలువులో

వుండిరి గనక, పరపత్యంచేసే నిమిత్తం పెద్దమనుష్యుల గుండా వారిని పిలిపించి, "సంస్థానం యెట్లాగయినా నిర్వాహకం చేయవలసినభారం మీది" అని చెప్పెను, ఆతను "నాచేతను అయ్యే పనులకు తక్కువలేదు" అని చెప్పినందున, మాకు పది వేల రూపాయిలు దండుకు యిచ్చేదానికి ఋణం కావలెనని అడిగెను, "చింతయేమి; సంస్థానం వుంటే నాకు యియ్యనే యిచ్చేరు" అని, శిద్ధరామప్పనాయనివారిపేర పత్రం వ్రాయించి, బసవప్పగారి వొప్పితం వేయించుకొని, పదివేల రూపాయిలు జాగ్రత చేసి యిచ్చెను.

13. ఆ మరునాడు కేశవరాయడు వచ్చి బసవప్పగారిని రూకలకు యేమి చెప్పుతారనిఅడుగగా, "ప్రకృతంలో 14వేల రాపాయిలు యిస్తున్నాను; కొదువ ముప్పది ఆరువేల రూపాయిలకు మాకొత్త చెరువు కుదువ యిస్తున్నాము; మీ బాకీ తీరిన వెనక గ్రామం విడిచేలాగున మనవి చేసి సరసపెట్టును" అని చెప్పినందున, ఆ కేశవరాయడు దండుకు పోయి, యీ వర్తమానం తమ బలవంతరాయనివారితో మనవిచేసెను. అందుకు సమ్మతించినందున తిరుగా వచ్చి యీ 14వేలరూపాయిలనగదున్ను గ్రామమున్ను తీసుకొని, యీ బసవప్పగారిని రెండుకోసుల పర్యంతరం కూడా తోడకపోయి, పూర్వమర్యాదప్రకారంశిర్పావు (అనగా వక వరుస వస్త్రములున్ను) ఆశ్వంసహా యిచ్చి, మాన బహుమాన యుక్తంగాకోటకు పొమ్మనిఅప్పణ యిచ్చిరి. పిమ్మట యీబసవప్పగారు సకల బహుమానయుక్తంగా కోటచేరి, తమ దొర శిద్దరామప్పనాయుని వారి ముందర యీ బహుమతులను వుంచగా వారు మిక్కిలి

సంతోషించిరి. ఆ మరునాడు దండులేచి పార్లపల్లె మార్గాన సాగిపోయెను.

14. తదనంతరం యీ పాడు అయిన యావత్తు రాజ్యమునకు, బసవప్పనాయుడు కౌలు యిచ్చి సాగు బడి విస్తారం చేయించి, కార్తీక ఫలం రూకలు రాబట్టుకొని బావాఖాన్ వారి ముఖాంతరంగా బాకీ 36వేల రూపాయిలున్ను బలవంతరాయనివారికి అంపించెను. అతను కొత్తచెరువులో వున్న తమ జనాన్ని పిలిపించుకొనెను, తర్వాత బసవప్పనాయుడు ఆ గ్రామం బాగుపరచి రాజ్యం యావత్తు విచారించుకొంటూ వున్న సమయమందు, మునుపు తాను బళ్లారినుంచి వేములకు పోతూ మార్గములో పామునుర్తి దగ్గర దిగి, గడ్డి, కట్టెలు, కుండలు, చిల్లర సామాను నిమిత్తం, తాడిమర్రితాలూకుయెల్లుల్ల అధికారి అయిన యోగానందం ఆ గ్రామంలో వుండగా, అతనికి చెప్పి పంపితే తాత్సారంచేసి, యీ సామానులు యిక్కడ చిక్కవు అని పోయిన మనుష్యులను వూరకనే పంపించి వుండెను గనక, అది మనస్సునవే వుంచి, రాత్రి రాతోరిస్వారి వెళ్లి, అనంతపురానకు పది కోసుల మీద వున్న యెల్లుల్లకు బహు త్వరగా పోయి, తెల్లవారఝామున పేటలో శ్రీహనుమంతరాయని దేవళములో డిగి, ఆక్కడ వున్న యోగానందాన్నిన్ని పశువులనున్ను కాపులను పట్టుకొని, ఆగ్రామం దోచుకొని మార్గాన వస్తూ వుండెను.

15. ఈ వర్తమానం తాడిమర్రి రామప్పనాయుడు విని, తమ గుర్రాన్ని మందిని తీసుకొని దోవకు అడ్డంవచ్చి తగలగా, వారికి వీరికి యుద్ధము అయి, తాడిమర్రివారి ఫౌజు విరిగెను

బసవప్పనాయుడు అనంతపురం చేరి ఆపశువులను విక్రయించి, కాపుల వద్ద దండుగలుపుచ్చుకొని, యోగానందాన్నికోటలో భద్రం చేసి, నాలుగువేల రూపాయాలుఅపరాధంపుచ్చుకొని, అతనికి వస్త్రతాంబూలములుయిచ్చి తిరుగా తాడిమర్రికి పంపించెను. మరిన్ని యీ బసవప్పగారు; మునుపు హిరేహాళు ఆమీలు శివప్పగారివద్ద సెలవు తీసుకొని తమ రాజ్యానికి వచ్చేటప్పుడు, దోవలో మధ్యాహ్నవేళ నింబకల్లు బావి దగ్గర దిగి, వంట చేసేదానికి శివభక్తులు మందట లేనందున, అన్నం నిమిత్తమై, హోసూరి దేశాయి ముద్దుమల్లప్పగారికిన్ని తమ పెద్దలకున్ను నెళవు గనక, వారికి ఆడుబిడ్డ అయిన నింబకల్లు యిమ్మడక్కకు చెప్పి పంపెను, ఆమె అవమానపు మాటలాడి పంపించి యుండెను, కాలదేశ వర్తమానములచేత ఆ గ్రామం పెద్ద తలారి అలిగి, యీ అనంతపురానకు కొలువు నిమిత్తం వచ్చినందున, యిక్కడ వున్నవారు వాణ్ని బసవప్పగారి వద్దికి తోడకపోయి,ఆనవాలు వ్రాయించే వేళ, "నీ పేరు యేమి? నీగ్రామం యేది? అని అడుగగా" వాడు "నా పేరు ఓబడు, నా వూరునింబకల్లు, నేను ఆ వూరికి పెద్ద తలారిని" అని చెప్పకొన్నందున, ఆ బసవప్ప నాయుడు ఆ యిమ్మడక్క ఆడిన అవమానపు మాటలను తలచుకొని, వీణ్ని చాకిరీ వుంచి సంబళం పొడిగించి, ప్రతి దినం వొకసారి తన దర్శనానకు వచ్చి పొమ్మని సెలవు యిచ్చెను.

16. అదే ప్రకారం తలారి కొలువులో వుండగా, వొక దినం ఆ వోబణ్ని యేకాంతముగా పిలిపించి, ఆ యిమ్మడక్క వర్తమానం యావత్తు విశదంగా వానికి చెప్పి, "ఆ గ్రామం

మా స్వాధీనం అయ్యేటట్టుచేస్తే, మేము బహుమానం యిస్తున్నాము" అని బహుగా చెప్పెను. వాడు రెండు మూడు వరసల ఆ గ్రామానికి పోయి, వారి స్థితి చూచి వచ్చి, వీరిని స్వారి ప్రయత్నముగా కూడేటికి వెంట పెట్టుకపోయి అక్కడ వొక దినం నిలిచి; గ్రామాల మందిని పిలిపించి జన స్తోమంచేసుకొని, అక్కడనుంచి రాత్రి అతిత్వరగా నింబకల్లుకు పోయి, గ్రామమంతాదోచి పశువులను కాపులనుకొల్ల తీసుకొని, ఆ యిమ్మడక్కను పట్టుకొని తిరుగా కూడేరు వచ్చి చేరెను. ఆ కాపులకు దండుగలు కట్టి కొంత రూకలు రాబట్టుకొని, నిల్వరూకలు మందికి తనఖాచేసి పశువులను గొర్రెలను విక్రయించి రూకలు రాబట్టుకొని, యిమ్మడక్కను తీసుకొని అనంతపురం వచ్చి చేరెను. యీవర్తమానం హోసూరి దేశాయి కరిరామప్పగారు విని, ఆ బసవప్పగారికి, పూర్వం పెద్దలమీది దృష్టి వుంచి యిమ్మడక్కనుపంపించవలెనని, కాగిదపత్రములు వ్రాసి అంపతగిన పెద్దమనుష్యులను అంపించగా, ఆబసవప్ప ఆవి చూచుకొని, ఆ యిమ్మడక్కవద్ద నాలుగువేల రూపాయీలు రాబట్టుకొని, ఆమెకు తగిన వస్త్ర పాత్రాదులు యిచ్చి, ఆ తలారి వోబనికిన్ని బహుమానం యిచ్చి, ఆమెను సమ్మతి చేసి ఆ వోబణ్ణి కూడా వారి గ్రామానికి పంపించెను.

17. ఆటు తర్వాత గుత్తి మురారిరాయనివారు మార్గవశాత్ వుప్పర్ల పల్లె మీద వెళ్లి పెనుగొండకు పోతూ యీమధ్య వున్న గ్రామాలుదోచుకొని, బొమ్మపర్తివంక దండు దిగిరి; యీ వర్తమానం బసవప్పగారు విని, తన వద్ద నున్న శిఫాయీలను పిలవనంపించి, పదివేల రూపాయీల పంటలు పొడుచే

సెను అని మీదు పోయి, వెనక దిక్కున పార్యే చిల్లర సైన్యమును దోచుకరమ్మని అంపించిరి; వారు పోయి ఆదే మేరకు గుఱ్ఱం, వొంటెలు, పవాడం యావత్తు దోచుకొని వచ్చి అనంతపురం చేరిరి; యీవర్తమానం మురారిరాయనివారు విని, తమ వకీలు అయిన పరంగి తమ్మణ్నను అంపించి, యీనష్టమునకుగాను తమకు రాగల నాలుగో భాగంలో చెల్లు పెట్టుకొని, వీరు తెచ్చిన పశువులను వొంటెలను గుర్రాలు మొదలయినవాటిని విడిపించుక పోయెను. తదనంతరం బసవప్పఅనంతపురానకు పడమర కాలుగడియ దూరములో, కూడేటి మార్గమందు వొక బావి తొవ్వించి, తమ అక్క అయిన నీలమ్మగారి పేరుపెట్టి, బిల్వచెట్లు మొదలయినవి వేయించి వనప్రతిష్ఠ చేసెను.

CHAPTER SEVENTH.

1. ఈలాగున కొన్ని దినములు జరిగినమీదట బహదర్ నవాబు హైదర్ ఆలీఖాన్ వారితట్టునుంచి, మీర్ సైదుల్లాఖాన్ అనేవాడు గుఱ్ఱంకొండ తట్టు మోహీంపోతూ, తాడిమఱ్ఱి మార్గాన యీ అనంతపురానకు వచ్చి, పడమటి దిక్కున అరకోసుమీద నడిమి వంకను దండు యావత్తు దిగెను, అగాడి ఫౌజు వీరప్ప గుళ్ల తట్టు దిగివుండగా, బసవప్ప గారు కోటమీదనుంచి చూచి, దండు గ్రామానకు ముట్టడిగా దిగుతూవున్న

దని ఫిరంగీల కాల్చమనగా, ఆదేప్రకారం చేసినందున, ఆఫౌజులో అంగడి డేరాలు, కొంతజనం, నిశాని మొదలయినవి కొట్టుకొని పోయెను. యీవర్తమానం మీర్ సైదుల్లాఖానుడు విని, బహు కోపం చేసి గ్రామానికి ముట్టడి దిగి, నాలుగు దినములు వారి మట్టున వారు వీరిమట్టున వీరు వుండగా, ఆదండులోనుంచి ఆమీర్ సైదుల్లాఖానుడు పేష్కస్తీ రూకలు యిస్తే దండు లేచి పోతాము అని వకీలుతో బసవప్పగారికి చెప్పి అంపించెను, ఆ వకీలు వచ్చి బసవప్పగారితో చెప్పగా, బసవప్పగారుతనతట్టునుంచి వకీలు మురారప్పగారి రంగప్పనున్ను బోలేఖాన్ వారిని పంపించి, సవాలు జవాబు చేసి ముప్పది వేల రూపాయీలకు ఖండిణి చుకాయించుకొని, ఆరూకలకు తమ వకీళ్లను ఓలు యిచ్చెను. పిమ్మట దండు లేచి పోయెను. మరి రెండు నెలలుజరిగిన మీదట రూకలు దండుకు అంపించి, తిరుగా తమ వకీళ్లు బోలేఖాన్ రంగప్పగార్లను అనంతపురానకు పిలిపించుకొనెను.

2. పిమ్మట తాడిమఱ్ఱివారు పూర్వం తమ పూర్వైన యెల్లుట్లను దోచుకొని, యోగానందాన్ని పట్టుకొని పోయిన దుఃఖం మనస్సున వుంచి, అనంతపురంవారి రాజ్యం మీద యుద్ధం చేసి కొళ్లు తీసుకొని పోయిరి అందుచేత యీ బసవప్ప గారు వారి రాజ్యంమీద యుద్ధంచేసికొళ్ళుతీసుకొనిరి దానికి, నందెమ్మ సాకిన తాడిమఱ్ఱి రామప్పనాయుడు కోపించి, సైన్యయుక్తముగా పసులూరి దగ్గర వచ్చి దిగి, వుప్పర్లపల్లెమీద దౌర్జన్యం చేసే నిమిత్తమై, పసులూరి మంది సహితంగా పాలిమేర బావి దగ్గరకి వచ్చి నిలిచి, చిల్లర రౌతులు పసుల గొర్ల

నిమిత్తం తిరుగుతూ వుండగా; ఆ వుప్పర్లపల్లె వారు యీ వర్తమానము తమ బసవప్పగారికి వ్రాయించి అంపించినందున, అతను తన మంది గుర్రం బారుబాణాలు స్వారీ పిరంగులు తీసుకొనివచ్చి, వుప్పర్లపల్లెకు ఆగ్నేయమందు గడియ దూరములో వున్న గిరియప్పతోపు దగ్గరికి పోగా, వీరికి వారికి ఆ ఘోర యుద్ధము జరిగినది, వుభయ సైన్యంలో డొక్కలగండి దగ్గర బహు మంది హతులై, తాడిమర్రి వారి ఫౌజు విరిగి పసులూరి గ్రామం చేరెను. యీ బసవప్పగారు యుద్ధము చాలించి ధర్మధారకొమ్ము పట్టించి, యీ యుద్ధమందు పడిన తాడిమర్రి వారియొక్క పీనుగలను వారు తీసుకపొయ్యే దానికి సెలవు యిచ్చిరి. తర్వాత బసవప్పగారు వుప్పర్లపల్లె దగ్గర వున్న మామిడి తోపులో నాలుగు గడియలు విశ్రమించి, వారు పసులూరి నుంచి ఆవల తాడిమర్రికి తర్లిపోయిన సమాచారం విని, సైన్యసహితముగా తాను వచ్చి అనంతపురం చేరెను. వీరికి వారికి యీలాగున బద్ధద్వేషం కలిగివుండెను.

3. ఇట్లావుండగా, ఆ తాడిమర్రి సంస్థానానికి వేపలి వెంకటపతినాయుడు వచ్చిచేరి, ఆ రామప్పనాయునివారికి దుర్బోధ చేసి, కొన్ని దుర్మార్గపు పనులు నేర్పినందున; మైమీద స్మారకం లేక తాగుబోతై, ఆ గ్రామములో చెడుపనులు చేస్తూ వుండెను, యీ వర్తమానం బసవప్పగారు విని, సంస్థానం అవివేకం కింద వచ్చెను; ఠాణా వేయవలెనని తమ దగ్గర వున్న సబునివీసు సుబ్బరాయనివారు, దళవాయి రుద్రప్పగారు, వీరిద్దరికి స్వాధీనముగా కొంత ఫౌజు, స్వారిఫిరంగీలు యిచ్చి సిద్ధం చేసి

వుంచి వుండగా యింతకు ముందు తాడిమర్రి కోటకు మర్మము తెలిసే నిమిత్తం అంపించివున్న, నందసముద్రం ముసలయ్య, గొరిసె యెర్రగురవడు, వీరిద్దరు అక్కడి మర్మం తెలుసుకొని వచ్చి, "నేటి దినం కోటలో చౌకీ పహరాభద్రం లేదు; రాణువ జనం యావత్తు పేటలో వుండి రాత్రి వేట ఆడే నిమిత్తం అడవికి పోయి వున్నది" అని చెప్పిరి. ఆమాట విని, బసవప్పగారు వారి యిద్దరిని ఆ ఫౌజుదార్ల వెంబడి యిచ్చి, "యీ దళవాయి రుద్రప్ప, సబునివీసు సుబ్బరాయుడు, వీరు యిద్దరు చెప్పిన ప్రకారం విని కోట ఠాణా వేసి, మాకు చెప్పి అంపించమని త్వరగా ఫౌజును ముందు సాగనంపించెను.

4. పిమ్మట తెల్లవారిన వెనక యీ బసవప్పగారున్ను తర్లిపోచూవుండగా ముందు పంపించిన ఆ ఫౌజు వెలపర్ల వెంబడిన పోయి, నిచ్చనలు వేసి కోట దిగబడి, అలంగం మీద చౌకీ పహరా వుండక అజాగ్రత అయి, దోపు ఆశ చేత కోటలో వున్న యిండ్లను చుట్టుకొని దోచుకొంటూ వుండిరి; అపుడు ఆరె శ్యామంతరాయడు, తురక దీనాగాడు, వీరు మొదలయిన వూడిగపువాండ్లతో కూడా వుప్పరిగెలో రామప్పనాయుడు పడుకొని నిద్రపోతూ వుండెను, వారిలో ఒకడు అల్పాచమానానికి లేచి యీ కలకలాయమానం విని, నగరి వాకిటికి వచ్చి హిండేవారు కోట ఠాణా వేసి, యిండ్లు చుట్టుకొని దోచుకొంటూ వున్నారు దిక్కులేక పోయెను అని, కొందరు స్త్రీలు కోటలో వాడుకొంటూ వుండడము విని పోయి, తమ ధణీ అయిన రామప్పనాయుణ్నిన్ని, అక్కడ వున్నవారినిన్ని లేపి

చెప్పగా వారు ఆయుధముస్తైదులతో నగరి వాకిలి తీసుకొని వచ్చి, ఆ నగరు చుట్టుకొనేదానికి వచ్చిన మందిని విరగకొట్టి, యుద్ధముచేస్తూ వూరివాకిలి దనుకా వచ్చిరి. యింతలో యీ కలకలాయమానమును పేటలోవున్న స్థలంమందిన్ని విని, మోసంవచ్చెను అని తనుతమ ఆయుధముస్తైదులతో కోట చుట్టూ వెళ్లపారగా, అనంతపురంవారు కోటయెక్కి దిగిన నిచ్చెనలు ఖాలీగా వున్నందున, ఆ నిచ్చెనలగుండా కోట యెక్కి అలంగంబురుజులు చౌకీ పహారా బందోబస్తు చేసి, కోటలో వున్న అనంతపురం మందిని చుట్టుకొనిరి.

5. ఈకోటవెలపట, ఫౌజుతోవున్న రుద్రప్ప, సుబ్బరాయనివారు వెలిపేటకు ఫౌజుతోవస్తూ, కోటమీద గుండ్లు యెగిరినది చూచి, మోసమాయెను, కోటలో మనమంది చిక్కెను అని యోచిస్తూవుండగా, కోటలో చిక్కిన అనంతపురంమందికిన్ని స్థలంమందికిన్ని యుద్ధము అయి యీ అనంతపురం వారి సంబంధం బహు జనులు హతులైరి. తక్కినవారు ఆయుధములను విడిచిపెట్టి కోట దుమికివచ్చి, యీ ఫౌజులోవున్న రుద్రప్ప సుబ్బరాయనివారితో చెప్పగా, వారువిని చింతిస్తూవుండిరి. యిట్లా వుండగా యీస్థలంమంది ధణీతో కూడా కోటవూరు వాకిలి తీసుకొని, తమ సైన్యం మీదికి వచ్చేది చూచి, తప్పెను అని రుద్రప్ప,సుబ్బరాయనివారు సైన్యముతోకూడా వెనక్కు తిరిగి వస్తూ, చిరయేడుమర్గం ఆవల ఏకపాదం పల్లెదగ్గర యెదురుగా వస్తూవున్న బసవప్పనాయనితో యీవర్తమానం చెప్పిరి, అతను విని చెయిచిక్కిన కిల్లా వ్యర్థమాయెను అని, యీ సర

దారుల మీద మిక్కిలి కోపంచేసి, ఆ వచ్చిన ఫౌజుతోకూడా వెనక్కు తిరిగి అనంతపురం చేరెను.

6. అది మొదలుకొని వీరికి వారికి నిత్యకలహం అవుతూవుండెను. ఒకదినం తాడిమర్రి రామప్పనాయుడు రాత్రాడు కొట్టవలెనని, పట్టుపగలు సైన్యయుక్తంగా స్వారివెళ్ళి,వుప్పర్లపల్లె మామిడి తోపు ఆవల వనులూరి పొలిమేరను వున్న బావి ఆదరవు చేసుకొని నిలిచి వుండెను. యీ వర్తమానం వుప్పర్లపల్లె వారు బసవప్పగారికి చెప్పిపంపగా, అదివిని తమ సైన్యసమేతముగా స్వారితోపును తీసుకొని రాత్రాటికి పోతూవుండగా, వుప్పర్లపల్లె మామిడి తోపులోనుంచి వారు అడ్డంవచ్చి తగిలిరి. యీ ఫౌజుకు ఆ ఫౌజుకు బహుయుద్ధము అయి తాడిమర్రి వారిలో బహు మంది హతులైనందున, వారు నిర్వాహకం చేయలేక స్వారి ఫిరంగీలు ౨, సామాను వొంటెలు ౨, నగారా వొంటె ౧, నిశాని ఖాసా కోతల గుర్రాలు మొదలైన సొత్తు కొంత విడిచిపెట్టి పూలకుంట చేరిరి. యీ బసవప్ప గారు ధర్మదార అనే కొమ్ము పట్టించి, వారి పీనుగల వారు తీసుకపొయ్యేదానికి సెలవు యిచ్చి, యీ చిక్కిన సామాను యావత్తు తీసుకొని, వుప్పర్లపల్లె మామిడి తోపులోకివచ్చి అక్కడ బడలిక తీర్చుకొని, ఆ రామప్పనాయుడు తాడిమర్రికి లేచిపోయిన వర్తమానమును తెప్పించుకొని, తాను సైన్యసమేతముగా అనంతపురం వచ్చి చేరెను.

7. తర్వాత ఆరు నెలలు జరిగిన మీదట యీ బసవప్పగారు,అనంతపురానకు ౧౨ కోసులమీద వున్న తాడిపత్రిపేట

బహు బస్తీ అయివున్నది, ఆ గ్రామం ఆ మీలు రంగు గోవింద రాయనివారు వర్తకంచేసి మురారిరాయనివారికి వడ్డికి యిచ్చి నందున, అతనికి తాడిపత్రికి వుద్యోగం వచ్చినది అని బహు మందిచేత విని, ఆ గ్రామం దోచుకోవలెనని రెండుదొమ్మండ్లు మనస్సున వుంచి సమయం చూచి, మాఘ బ 30 లు రథోత్సవమైన మరునాడు మందితోకూడా దబ్బున పోయి, ఆగ్రామానకు నాలుగు దిక్కుల చౌకీ పహరా పెట్టి, పేట దోచమని కొంత ఫౌజును యిచ్చి సేనాధిపతిని పేటలోకి పంపించిరి; మరి కొంత మందితో కోట చుట్టుకొని నిచ్చెనలగుండా దిగి, రంగు గోవిందుగారి యింటి నాలుగు దిక్కుల కావలి పెట్టి, ఆ యింటి దగ్గర స్థలం తహశ్శీల్ దార్లు పదిమంది వుండగా, వారిని పట్టి ఖద్రంచేసి, యిలు చొచ్చి ఆ రంగు గోవిందునున్ను, అతని చిన్నా చిరతలనున్ను, బావమరిది చౌడప్పనాయకుణ్నిన్ని, పట్టుకొని కావలిలో వుంచి యిల్లు శోధించి, వెండి, బంగారు, కొంత నగదు, మంచి మంచి కొన్ని బట్టా పాతలు, చెంబు తపేల, సేద్యం యెద్దులు సహా తమ వశం చేసుకొనిరి. ఆ గ్రామంలో మూడు దినములు నిలిచి, వర్తకులు బ్రాహ్మణులు, నేసేవాండ్లు మొదలయిన వారి వారికి తగిన ప్రకారం యీకలు నియమించి రాబట్టుకొని, గ్రామంలో ప్రస్తుతమందు చిక్కిన నగదు వెండి, బంగారు, పశువులు, గొర్లు సహా తోలించుకొని అనంతపురానికి వచ్చే సమయమందు; తాడిపత్రికి చుట్టూ వున్న గ్రామాలవాండ్లు గుత్తిమురారిరాయనికి కౌగిదపత్రాలు వ్రాయించి పంపించిరి.

8. అవి ఆ మురారిరాయనివారు చూచుకొని చెన్నంపల్లె దగ్గర కోట కట్టిస్తూవున్న సాలేఖానుణ్ని పిలిపించి, అతనితో యీ యావద్వర్తమానం తెలియచేసి, "నీవు కొంత ఫౌజును తీసుకొని మార్గానకు అడ్డం తగిలి, ఆ బసవప్పనాయుని ఫౌజును విరగకొట్టి, ఆ రంగు గోవిందు మొదలయిన జనాలను విడిపించుక రమ్మని" సెలవు యిచ్చినందున, అదేప్రకారం ఆ సాలేఖానుడు సైన్యసమేతుడై, యెక్కలూరి మార్గాన వచ్చి విచారించగా; బసవప్పగారు తాడిపత్రిపేట అంతా కొల్లపెట్టుకొని, వెంకటపల్లె కనమగుండా నడిమిదొడ్డి మార్గాన పోయి, యీ దినం మధ్యాహ్నం అనంతపురం చేరెను అనే వర్తమానం విని, వెనక్కు తిరిగి తన ఫౌజుతో కూడా గుత్తి చేరెను. ఆ బసవప్పగారు రంగు గోవిందును అనంతపురానకు తీసుక వచ్చి కావలి పెట్టి, నాయడి పన్నెండు వేల వరహాలు దండగ తీసుకొని అతనికి వస్త్రపాత్రాములు బహుమతి యిచ్చి పంపించెను. మరిన్ని, కొన్నిదినములకు సాముడికి దండు తీసుకొని పోయి కోనంపేట దోచుకవచ్చి చేరెను.

9. తర్వాత రెండు నెలలు జరిగిన పిమ్మట అనంతపురానకు పదియారు కోసులమీద భారామార్గంలో, రొద్దము అనే గ్రామం గొప్పగా వున్నది అని మర్మం తెప్పించుకొని, తక్షణం తన మందితోకూడా అక్కడికి పోతూ వుండగా; మధ్యే అప్పాజిపల్లె గొరంపల్లె దగ్గర తెల్లవారవచ్చెను. గనక ఆ రెండు గ్రామాలు దోచుకొని, మధ్యేమార్గంలో దిగివున్న బెల్లం బిడారులు సహా దోచుకొని, ఆ కాపులను పట్టుకొని, తమ

మందిని వెంటయిచ్చి బుక్కపట్నానికి సాగించి, తాను దండు తోకూడా పుట్టపర్తికి ముట్టడిదిగి, సుబ్బరాయణ్ని గుబ్బలహనుమప్పను సేనాపతులనుగా నియమించి అక్కడవుంచి, తాను తెప్పున అనంతపురం వచ్చి చేరెను. తర్వాత పదిహేనుదినములకు అకాలవర్షం వర్షించి, నది ప్రవహించగా, ఆ సైన్యం ముట్టడివిడచి బుక్కపట్నం వచ్చి చేరి, యీవర్తమానం అనంతపురానకు వ్రాయించి పంపించగా; అది చూచి బసవప్పగారు "అక్కడ పనియేమి? లేచి రమ్మ"ని మారుత్తరం అంపించిన అప్పణప్రకారం, ఆ దండు యావత్తు తర్లివచ్చి అనంతపురం చేరెను.

10. ఆ పిమ్మట నాలుగు నెలలకు శాలి-శకం ౧౬౯౩. [A. D 1771] అగునేటి ఖరనామసంవత్సరం భాద్రపద బ౧౪ నాడు, చిత్రావతీనది మీద అద్భుత వర్షం వర్షించి, గుడిబండ మొదలయిన చెరువులు తెగి మితిమీరి పైనీళ్లురాగా, బుక్కపట్నం చెరువునిండి రెండుమరవలు పట్టక కట్టమీద నీళ్లుపార్లి, ముసలయ్యా వోటతూముకు మన్నువేయక యేమారి వుండగా, ఆ బొర్రెలో నీళ్లు దూరి నల్లగుట్టవద్ద హెచ్చుతగ్గుగా నూరుబారల భూమి తెగకోసుకొని కట్ట తెగిపోయెను. ఆ గ్రామస్థులు యీ వర్తమానం వ్రాయించి పంపించిన వుత్తరమును చూస్తూనే యీ బసవప్పగారు అనంతపురానకు రెండోకోటకట్టించి, గాదేలు చేయించి కందకం తోవ్విస్తూ వున్నపని నిలిపి, అతిత్వరగా దేశాయి దేవణ్ణను తోడుకొని బుక్కపట్నం చేరి, శుభముహూర్తమందు ఆ తెగినచెరువు కట్టకుపని యిచ్చి

కట్టిస్తూవుండగా ముప్పాతికపాలు ముగిసినది. యింతలో యీబసవప్పగారికి దేహం స్వస్థంలేనందున, పాలకీలో అనంతపురానకు వచ్చి చేరిన మరికొన్ని దినములకు, ఆదేరోగం బలమై శకం ౧౬౯౩ అగునేటి ఖరనామ సంవత్సర మాఘ శు ౭ [9th February A. D. 1772] నాడు కాలం చేసెను.

11. తదనంతరం శిద్దరామప్పనాయునివారు ఆ బుక్కపట్నం చెరువుముగియ కట్టించి, సుబ్బరాయణ్నివద్ద పెట్టుకొని, రాజ్యం చేస్తూవుండగా, పేష్వావాండ్లున్ను, శ్రీరంగపట్నంలో వున్న హైదరు నవాబువారున్ను, ఖండిణి రూకలను యిమ్మని రెండు దిక్కుల ధక్కా తగిలినందున, సంస్థానంలో వున్న నగదు వెండి బంగారం గుర్రాలు సహా విక్రయించి, పేష్వావారి రూకలు చెల్లించిరి. శ్రీరంగపట్నంనుంచి శకం ౧౬౯౭ అగునేటి మన్మధనామ సంవత్సర కార్తిక శు ౬ లు [30th October A. D. 1775] ఆదవాని సుబాదారు బసాలతుజంగువారు బళ్లారికి ముట్టడి వేసిరి, యీ వర్తమానం బహాదరు నవాబు సాహేబులవారు విని త్వరగా వచ్చి, ఆ బసాలతు జంగుమీద ముట్టడి పడినందున, దండు అల్లరి అయి సొత్తులన్ని విడిచి పారిపోయి ఆదవాని చేరెను. యీ బహాదరు నబాబులవారు ఆ బళ్లారితాణా వేసుకొని, మురారిరాయనివారు గుత్తిలో వున్నారనే వర్తమానం విని, అక్కడనుంచి దండు తర్లి గుత్తికివచ్చి ముట్టడి దిగిన మరి రెండు మూడు నెలలకు గుత్తి తాణా పడెను.

12. తదనంతరం, బహాదరు అనంతపురం ఖండిణి బాకీ రూకలు వసూలు చేసేనిమిత్తం, జమాదార్ కన్నిరాం, హరకారా పుట్టయ్య, వీరిని యాభైగుర్రములతో యిక్కడ తయినాతి వుంచి, మురారిరాయణ్ని పట్టుకొని అనంతపురంమార్గాన సాగించి, తాను దండు సహితముగా కూడేటి మార్గాన చిత్రకంటితట్టు పోయి, యీ గుత్తి సుబా బాలాజీరాయని వారికి యిచ్చి, అనంతపురం సంస్థానంతట్టునుంచి ప్రతిసంవత్సరం నలభైవేల రూపాయీలు వసూలు చేయమని చెప్పి వుండిరిగనక, అదేప్రకారం వెనకముందు చెల్లిస్తూవచ్చినందున, సంస్థానం బీదగిలివచ్చెను. యిట్లావుండగా ఆ బాలాజీరాయుడు కాలంచేసినందున, గుత్తిసీమ అధికారం సుబాదారు నరసప్పయ్యగారికి శాలివాహనశకం ౧౭౦౩ అగునేటి ప్లవనామసంవత్సర శ్రావణ శు ౩ లు (23rd July A. D. 1781) రోజున యిచ్చి అంపించెను.

13. అతను ఆ తాలూకా యావత్తు ఠాణావేసుకొని, విచారిస్తూవుండి, యీ అనంతపురం రూకల నిమిత్తం బంట్రౌతులను అంపించి, తొందరపెట్టి నిర్దాక్షిణ్యంచేత కోటవాకిళ్లు దివాణం వాకిళ్లుకట్టించి శానాకష్టపరచెను, యిచ్చేదానికి ద్రవ్యము లేకపోయనందున, ఆ సుబేదారు నరసప్పయ్యగారు రాజ్యంమీద రూకలు చెదరిపోకుండా, యీ సిద్ధరామప్ప నాయునివారిని కూర్చుండపెట్టుకొని, "యావత్తు నీవు విచారించి అందుల వర్తమానం వ్రాయించి అంపించ"మని తమతాలూకు ముత్సద్దిబెట్టదరాయనికి సెలవుయిచ్చి అంపించిరి. అతనువచ్చి యిక్కడి

వర్తమానం యావత్తు విచారించి, రాజ్యం మీద రూకలున్న బొక్కసంలో అయివజున్న లేదు అని వ్రాయించిపంపించెను, ఆ వుత్తరములను చూస్తూనే ఆ నరసప్పయ్యగారు కొంతబలంతోవచ్చి దేశాయి తోపుదగ్గరదిగి, కోటలోనుంచి శిద్ధరామప్పనాయునివారిని పిలిపించి, భేటీతీసుకొని పేటలో సబునవీసు తిమ్మప్పగారి యింట్లోదిగెను. దొరవారు అప్పణతీసుకొని దివాణంలోకి పోయిరి.

14. ఆ మర్నాడు సుబేదారు నరసప్పయ్యగారు కోటలోకి పోయి, మాబాకీ రూకలు పరిష్కారముగా యిస్తే మేము పోతున్నాము, రూకలకు యేమిమార్గమని సిద్ధరామప్పనాయుని వారిని అడగగా; "మాకు రూకలు యిచ్చేదానికిలేదు; మీ రాజ్యం మీరే విచారించుకోవలసిన"దని కోట బీగముద్రలు వొప్పచెప్పినందున, ఆ నరసప్పయ్యగారు "నీకు కలిగిన అయివజు యిచ్చినట్టు ఆయితే మేము గుత్తికిపోతున్నాము; ముందర కాలదేశవర్తమానం యేరీతున నడుస్తూవున్నదో, తదనుసారం నడవవలసినదానికి యిప్పుడే స్థలం వొప్పచెప్పేది బాగులేదు" అని చెప్పగా వినక, "సర్వదా నాచేత నిర్వాహకం లేదు" అని వొప్పచెప్పినందున కోట ఠాణా బందోబస్తు చేసి సేఖుమీరా అనేవాణ్ని ఖిల్లాదారుగా నేమకంచేసి, బెట్టదరాయలవారికి అములుయిచ్చి, యీ శిద్ధరామప్పనాయునివారికి గ్రాసానకు సుంకంమీద దినం ౧కి నాయడిహొన్ను ౧ ప్రకారంయిచ్చేలాగున నియమించి, చెరువుకింద వీరుచేస్తూవున్న కమతం మళ్లుయావత్తు నడిచేటట్టుగా బెట్టదరాయనివారికి చెప్పెను.

15. ఈ శిద్ధరామప్పనాయుని వారికొమారుడైన పెద్దరామప్పనాయుని వారినిన్ని, కొంత మందిని దండులో కొలువు

చేనేనిమిత్తం నేమకంచేసి, మూడవకొమారుడైన సిద్దప్పనాయుణ్ని శ్రీరంగపట్నం పంపించి, యీ దొరవారు దివాణం విడిచి వెలపటికి పోకుండా వుండేలాగున కావలి జనాలను వుంచి, తాను గుత్తికి పోయెను. యింతకులోగడనే, బహాదరు నవాబు దండుకు పోయివున్న చిన్న రామప్పనాయుడున్ను, పెదరామప్పనాయుడున్ను, యుద్ధరంగములో కాలంచేసిరి. మరికొన్ని దినములకు నరసప్పయ్యగారి సుబాపోయి, టీపుసుల్తాన్ వారు యీగుత్తి సుబాకు శిస్తియర్ ఖాన్ సాహేబులనున్ను, యీ హండె అనంతపురానకు మహమ్మదు అషరపు సాహేబులనున్ను, కిల్లాకు హుశేన్ ఖాన్ ఖోజాగారినిన్ని నేమకం చేసిరి. వారువచ్చి లోగడ నరసప్పయ్యగారు నెల ౧కి నియమించిన సుంకముమీది గకెంన్ని, ఖాసా కమతమున్ను జప్తిచేసి, అములు జరిగిస్తూ వుండిరి.

16. మరికొన్ని దినములకు ఆ అములుదారులు బరతరపు అయి బదులు శ్రీరంగపట్టంనుంచి కిల్లాకు న్యామత్ఖానుడు, అములుకు ఫత్తెసాహేబు, వీరుయిద్దరువచ్చి అధికారం జరిగిస్తూ వుండగా; యీ శిద్ద రామప్పనాయునివారికి ఖర్చు వెచ్చాలకు యిక్కట్టు అయి, దగ్గెరవున్న వస్త్రపాత్రాగులు మొదలయిన చిల్లర సామానులను విక్రయంచేసుక కాలక్షేపం చేస్తూవుండిరి; దేహం రోగాస్పదమైనందుననున్న, కొమాళ్లు అయిన పెదరామప్ప చినరామప్పగార్లు దండులో హతులై నారనే వర్తమానం విన్నందుననున్ను, సామీప్యమందువున్న చిన్నకుమారుడయిన శిద్దప్పనాయుడు శ్రీరంగపట్నం పోయినందువల్లనున్ను, పట్టపు భార్యక శ్యాణమ్మగారు కాలంచేసినందుననున్ను, అత్యంత దుఃఖమునుపొంది కృశించి, శాలివాహన శకవరుషంబులు ౧౭౧౦

అగునేటి కీలకనామసంవత్సర కార్తీక శు ౧౫ నాడు [13 th Nover. A. D. 1788] కాలంచేసెను.

CHAPTER EIGHT.

1. తదనంతరం యీన్యామత్ ఖాన్ ఫత్తెసాహేబుల వారి అములులో, యీ సిద్దరామప్పనాయుని కొమాళ్లు, హనుమప్పనాయుడు ౧, బసవప్పనాయుడు ౧, పెద్దకొమారుడైన పెదరామప్పనాయుని కొమాళ్లు సిద్దరామప్ప ౧, వసంతరాయడు ౧న్ను అమ్మగారు మొదలయినవారు వుండగా, వారిని అందరిని చాకీపహారా పెట్టివుంచెను, మరికొన్ని దినములు జరిగినపిమ్మట, కిల్లాన్యామత్ ఖానుడికి విడదల అయి, బదులు కిల్లాదారుమీరు ఖాశీం అనేవాడువచ్చి చాకీపహరాయీవత్తు బందోబస్తు చేసుకొని యుండగా, టీపుసుల్తాన్ వారిదగ్గెరనుంచి కిల్లాదారుణ్ని అమీలుదారుణ్ని సహా, బకరీదు పండుగకు నజరు తీసుకరమ్మని పరవానావచ్చినందున, యిక్కడ బదులు రెండవ కిల్లాదారు సైదుహుశేనుసాహేబును వుంచి, శిరస్తేదార్లుసహా తాము శ్రీరంగపట్నానకు పోయిరి. అక్కడ టీపువారి దర్శనంచేయగా, వారు యీ కిల్లాదారు మీరు ఖాశీంతో అనంతపురములో తాణావున్న బెంగుళ్లూరి తిమ్మానాయుని తాలూకు యిన్నూరుమంది బంట్రౌతులను, హజూరుకు పంపించమని లోగడ వ్రాయించిన పరవానా ప్రకారం, జరపక పోయినదేమి ? అనిఅడుగగా, "అనంతపురంలో చాకీపహరాలకు, బంధీఖానా

జనులకు, సంస్థానం జనులకు, బందోబస్తు చేసేనిమిత్తం అక్కడనే వుంచితిమి అని ఆ మీరుఖాశీం మనవి చేసెను.

2. అది విని టీపువారు యింకాసంస్థానికులజనం వున్నారా? అని అడిగిరి; "సిద్ధరామప్పనాయునివారికొమాళ్లు యిద్దరు, మనములు యిద్దరు, కొందరు అమ్మగార్లు, అల్లుడు, కొమాళ్లు, యీ మొదలయినవారు వున్నా" రని యీ కిల్లాదారు మీరుఖాశీం చెప్పినందున; యీవత్తువిని, ఆ టీపుసుల్తాన్‌వారు నీవు అనంతపురానకు పోతూనే, పెద్దవాండ్లైన కొమాళ్లను, అల్లుడు కొమాళ్లను, గాలాన వేసి మిగిలిన జనులను హజూరు శ్రీరంగపట్నానకు అంపించమని హుకుం చేసెను, యీ మీరుఖాశీం సెలవు తీసుకొని అనంతపురానకువచ్చి, ఆ హుకుం ప్రకారం సిద్ధ రామప్పనాయునివారి కొమాళ్లు హనుమప్ప; బసవప్ప; అల్లుడైనదాల్ ప్రభయ్య, యీ ముగ్గురిని గ్రామానకు వుత్తరభాగాన అరుకోసులమీద బుక్కరాయ సముద్రానకు పొయ్యే మార్గానకు పడమర కాశీ విశ్వేశ్వరుని తోపులో, మొదటి చెట్టున గాలానికి వేయించెను. యింకా వారి సంబంధమైన జనాలు శాంతప్ప, దళవాయి హాల్ శరభప్ప, చిన్న సుబ్బరాయప్ప, యీ ముగ్గురిని నీలమ్మ తోపులో వొక మామిడి చెట్టున గాలానికి వేయించెను. వారి మనమలను యిద్దరిని, యింకా వారి సంబంధీకులయిన జనులను, అమ్మగారిని సహా, పహరా వెంటయిచ్చి శ్రీరంగపట్నానకు పంపించినందున, యిక్కడి దివాణం పాడు అయినది.

3. అంతట టీపు సుల్తాన్ వారు శ్రీరంగపట్నంలో వున్న సిద్ధప్పనాయునివారికి, నెల ౧కి కంటేరాయిపరహాలు అరువై చొప్పున సంబళం నేమకం చేసి యిస్తూ, రెండు వేల కామాటీ

జనం చేత పని జరిగించుమని ఆజ్ఞయిచ్చి, అధికారం నేమకం చేసి దానికి తగిన జనులను యిచ్చి, మైసూరిలో చేరిన నజరతాబాదు కట్టించుచుతూవుండిరి. యీ అనంతపురములోనడిచిన యీ వద్వర్తమానం ఆ సిద్ధప్పనాయునివారు విని, తనకున్నూ యేమి వుపద్రవం వచ్చునో అని భయంచేత చింతించుచుతూ వుండగా; యీ నజరతాబాదు కట్టే నిమిత్తమై అనంతపురంనుంచి వచ్చి వుండే వాండ్లలో, తనకు అప్తుడైన తిమ్మనబోయి తన కొమారునికి పెండ్లి చేయుతలంచి, దారోగా వద్దికిపోయి, అతనితో "యిక్కడ మాకు చుట్టాలు యెవరులేరు, గుత్తిశీమలో వున్న మావారు పడుచును యిస్తున్నాము రమ్మని వ్రాసి పంపినారు. గనక అప్పణ అయితే పోయి పెండ్లికార్యం నడిపించుకొని వస్తున్నా" మని చెప్పుకోగా; ఆ దారోగా హజూరుకు పోయి యీ సంగతి యీవత్తు మనివిచేసి, ఆ తిమ్మనబోయికి ఖర్చులకు యిచ్చి, వాని సాలు సామానులతో కూడా పోవడానకు రహదారి యిచ్చి పంపించెను; తాను యీ రాజ్యానకు వచ్చినప్పుడు, ఆ సిద్ధప్పనాయుడు "నీవు రాజ్యానికి పొయ్యేటప్పుడు నన్ను కూడా తీసుకొనిపోయి మా రాజ్యములో విడిచినట్లు అయితే, నీకు తగిన బహుమానం యిస్తున్నాను" అనిచెప్పుకోగా, సమ్మతించి మాటయిచ్చి వుండెను గనక, అదే ప్రకారం ఆతిమ్మనబోయి ఆ సిద్ధప్పనాయుణ్ని వెంట తీసుకొని చౌకీ పహరాలకు రహదారి చూపించి, సాలు సామాను బండ్లుసాగించుకొని, ఆమడ దూరము పోయి సూర్యోదయమైన పిమ్మట తమ మనిషిని వొకణ్ని వెంటయిచ్చి "రెండు భారీ ప్రయాణాలు మీశక్తికంటేమించి పోవలసినదని" చెప్పిపంపించగా, ఆ సిద్ధప్పనాయునివారు ప్రాణాపేక్షచేత రాత్రి పగలు వొక

చోటను అయినా నిలువక, దినం ౧కి అయిదు ఆమడ చొప్పున నాలుగు దినములు నడిచి, తమ రాజ్యానకు వచ్చి చేరెను ఆ తిమ్మనబోయి మజిలీ ప్రకారం అక్కడక్కడ నిలుస్తూ వచ్చెను.

4. తర్వాత యీసిద్దప్పనాయునివారు కాళహస్తిసీమలో పాపానాయునిపేట చేరి, అక్కడ నాలుగు దినములు ఆసోదా చేసుకొని, వక గుర్రాన్ని క్రయానకు తీసుకొని, పదిమందిని కొలువు నిలుపుకొని దొరతనానకు తగిన యోగ్యత చేసుకొని, అక్కడి నుంచి కాళహస్తికి పోయి వూరివెలపట దిగి, ఆచట వున్న దామర్ల తిమ్మానాయునివారికి, "అనంతపురం హండె సిద్దరామప్పనాయునివారి కొమారుడైన సిద్ధప్పనాయునివారు, తమ దర్శన నిమిత్తం వచ్చి వున్నారు" అని కావలి వారితో సమాచారం చెప్పి పంపించిరి ; వారుపోయి యీ సంగతి తమ దొరవారితో మనవి చేయగా అదివిని ఆ తిమ్మానాయునివారు పెద్దసంస్థానం యింటితనంవారు వచ్చినారు అని ప్రయాణం అయి యెదురుగా వచ్చి బహుమానం చేసి తోడక పోయి విడిదిలో దించి, తాను సెలవు తీసుకొని నగరికి పోయి, కోటలోనుంచి కానుక పంపించి, మిక్కిలి పరామరిక చేస్తూ పది దినములు అక్కడ నిలుపుకొని, వస్త్ర పాత్ర తాంబూల పురస్సరముగా కుంకలగుంట అనే గ్రామమును వుమ్మళిగ యిచ్చి ; అసల పాపానాయుని పేటకు అంపించిరి.

5. ఆ తిమ్మానాయునివారు అక్కడ వున్న గురికానికి యీ దొరవారు మన వారైనందున వీరిమీద బహు పరామరిక వుంచి, వీరు కట్టించుకొనే గృహానికి యేమి సామాను అడుగుతున్నారో అది యిప్పించి, బహు జాగ్రతగా వుండవలసినదని తన పేర తాఖీదు పంపిరి ; అదే ప్రకారం ఆ గురికాడు నడుచుకొన్నందున ; యీ సిద్దప్పనాయునివారు అక్కడ యిల్లు వేయించుకొని, ఆ వుమ్మళిగ యిచ్చిన గ్రామమును ఆబాదు చేసుకొని, స్వంత కమతమును పెట్టించి అయిదు ఆరు సంవత్సరములు అక్కడనే వుండెను. లోగడ శ్రీరంగ పట్నములో వుండేసుల్తాన్ యీ అనంతపురాన్నుంచి పట్టుకపోయి కయిదులో వుంచిన శిద్ద రామప్పనాయునివారి చిన్నాచిరతల గణితి తీసుకొని, తగిన ప్రకారం ఖర్చులకు ఆరుసంవత్సరముల వరకు పోయి వుండిరి. తర్వాత శా-శకం ౧౭౧౨ అగునేటి సాధారణ సంవత్సర మాఘ మాస మందు [Febry. 1791, A. D.] ఫేష్వావారి తాలూకు హరపంతపటకె అనేవారి పౌజున్ను, నిజాంవారి తాలూకు పౌజున్ను, అనంతపురం మార్గముగా శ్రీరంగపట్నము పోయి ముత్తిగె వెయ్యవలెనని అల్లరి చేస్తూ వుండగా ; చిల్లర పాళేగాండ్లు యావజ్జనం తమ తమ సంస్థానాలు బలకాయించుకొనే దానికి యిది సమయమని పోగా, చిక్కిన సంస్థానికుల తాలూకు జనం మందిని గూర్చుకొని హంగామా చేస్తూ వుండిరి.

6. ఇట్లా వుండగా రామదుర్గం లాడగొండ బలిజ రుద్రప్ప అనేవాడు యిదే సమయమని తలంచి, పాలేరు వచ్చిచేరి ఆ గ్రామస్థులతో "నేను అనంతపురం సిద్దరామప్పనాయుని కుమారుణ్ని ; ఆయన వుంచుకొన్న దానికి పుట్టినవాడను ; మా చిన్నా చిరతలను పట్టుక పొయ్యే వేళ నేను తప్పించుకొని అక్కడక్కడ తిరిగి వచ్చి చేరితిని" అని చెప్పుకొన్నందునున్ను ; పరంపరగా ఆ దొరలవద్ద వున్న మొగదల బసవప్ప

కుమారుడయిన చెన్నప్ప ఆ రుద్రప్ప వద్ద చేరి, ఆ గ్రామస్థులకున్ను యింకా అడిగినవారికిన్ని యిది నిజమైన సంగతేను అని చెప్పినందుననున్ను; వారు అట్లా వుండినా వుండును అని యోంచి ఆయనకు ఆయుష్కర్మమున్ను స్నానమున్ను చేయించి, వస్త్రపాత్రాదులు తెప్పించి యిచ్చి చుట్టుపట్టున వున్న పల్లెల గ్రామస్తులను మందిని పిలిపించి, వారితో "యీయన మనపూర్వం దొర కొమారుడైనందున, యీ గ్రామాలు యితని స్వాధీనము చేసినట్టు అయితే, యీ కష్టకాలం కడతేరుదుము" అని కొరకొళ్ల, కూడేరు, వాటికి చెల్లే వుప గ్రామాలు సహా తాణా వేసి యిచ్చి, ఆ రుద్రప్పను దొరనుగా నియమించి కూడేటిలో వుంచిరి. తదనంతరం, నాయక బావా అనే సరదారుడు వచ్చి రాయదుర్గం తాణా వేసెను; పూర్వం హావళిగ అనే గ్రామం కట్టించిన నరసింగరాయని కొమారుడైన అశ్వద్ధరాయనివారు అతని వెంబడి వచ్చి యీగ్రామం మా పెద్దలు కట్టించినది అని మనవి చేయగా, ఆ గ్రామం తాణా యిచ్చి ఆ అశ్వద్ధరాయనివారి స్వాధీనము చేసెను.

7. తదనంతరం యీ కూడేటిలో వున్న రుద్రప్పతో, అక్కడ వున్న దుష్టచతుష్టయం "మనము వూరికె వుంటె యెట్లా అనంతపురం రాజ్యం పూర్వభాగమందు గ్రామాలు శానా వున్నవి అని యావత్తు తాణా వేయవలె"నని చెప్పిరి; ఆ రుద్రప్ప అదివిని, "మనవద్ద అర్థ సాహాయ్యమున్ను జనసాహాయ్యమున్ను లేదు; వూరికె పారియాడితె యేలాగున అయ్యీని" అని చెప్పగా; ఆ దుష్టజనులు యీ రుద్రప్పను వెంట

బెట్టుకొని, హావళిగె అనే గ్రామానకు పోయి, అశ్వద్ధరాయని భేటి చేయించి, వారితో పూర్వం హిరేహాళు శివప్పగారు మా సంస్థానం నిల్పినారు; ఆయనను యిప్పుడున్ను దీపం పెట్టి స్మరిస్తూ వున్నాము; అలాటి సమయం వచ్చియున్నందున, మా దొర అయిన రుద్రప్పగారికి మీ తట్టునుంచి గుర్రం పౌజు సాహాయ్యం చేసి యిస్తే, మా దగ్గిర వున్న మందినిన్ని కూడా తీసుక పోయి, అనంతపురం రాజ్యం తాణా వేసి బందోబస్తు చేసుకొని, మీకు మాటవాసి తెస్తున్నాము" అని చెప్పి, తాము తీసుక పోయిన వస్త్రపాత్రాదులు ఆ అశ్వద్ధరాయని వారికి నజరుపెట్టి, "యీ కార్యనిర్వాహకమయితే కూడేరు, కొరుకొళ్ల తమకు వేసి యిస్తున్నాము" అని ఆశ చెప్పిరి.

8. అది విని ఆ రాయనివారు నూరు గుర్రాన్ని కొంత మందు గుండు యిచ్చి, యీ రుద్రప్పకు వస్త్రపాత్రాదులు యిచ్చి అంపించిరి. అక్కడనుంచి తమ పౌజున్ను ఆ గుర్రమున్ను సహా తీసుకవచ్చి, రుద్రప్ప బుక్కపట్నం, కొత్తచెరువు, పంటికొండ, మల్లెకొండ, మరూరు, ముక్తాపురం మొదలయిన స్థలాలు యావత్తు తాణా వేసి, అనంతపురం పేటకు దిగి ముట్టడి వేసెను. యీ వర్తమానం శ్రీరంగపట్నములో వున్న టీపుసుల్తాన్ వారు విని, పాళెగాండ్లు హంగామి చేత తమతమ గ్రామాలు జలకాయించుకోవలెననే యోచన చేసినారని తలంచి, తన బయిదరు గుర్రాలకు సరదార్లు అయిన గాజీఖాన్, మద్దూఖాన్, మీర్ మీరా, వీరిని అయిదు నూర్లగుర్రంసహా కచ్చేరి బాబురాయని వెంబడి యిచ్చి, భారీగళ్ళకు రస్తు వేసే నిమిత్తం రూకలు యిచ్చి సెలవు యిచ్చి అంపించిరి; వారు గడి

గడికి వచ్చి, ఆయా జాగాలకు తగిన రస్తువేస్తూ, గుత్తికిపోవలెనని యీ అనంతపురం మార్గంగా వచ్చి, కోటలోవున్న వారికి చెప్పి అంపి, రాప్తాడునుంచి అనంతపురానకు పగలు రెండు ఝాములకు వచ్చి, అమ్మగారి చెరువు బయలున నిల్చి వుండిరి.

9. అప్పుడు ఆ కోటలో వున్న ఫౌజు వూరు వాకిలి తీసుకొని, యీ పేటలో వున్న రుద్రప్పగారి ఫౌజు మీద పడి లడాయిచేస్తూ వుండగా, యీ బయిదర్ గుర్రం ఫౌజు లేచి రాప్తాటి వాకిలికి, వుప్పరపల్లె వాకిలికి, అడ్డంగా వచ్చినిలిచెను, పేటలో ముట్టడి వేసి వున్న రుద్రప్పనాయుని ఫౌజు, యిది చూచి అధైర్యపడి మోర్జాలు విడిచిపెట్టి పొయ్యేదానికి మార్గం లేక, బహుమంది హతులైరి. తక్కినవారు చెరువులో కొంచెము నీళ్లు వుండగా, ఆ నీళ్లలో పడిపోతూవుండగా చూచి, యీ కోటలో నుంచి వచ్చినమందిన్ని, అడ్డకట్టుకొన్న బయిదర్ ఫౌజున్న వారిని పట్టుకవచ్చి, ఖిల్లేదారు న్యామత్ ఖాన్, ఆమిల్ ఫత్తేమహమ్మదు, యీ వుభయులు బాజారు వెంబడి రణం విచారిస్తూ, యీ చెరువుకట్టకు పడమటి దిక్కున పోతురాజు బయలున వుప్పర్లపల్లెకు పొయ్యేమార్గం దగ్గర నిలిచివుండగా, వారి యెదుట వుంచిరి. వారు యీ చిక్కినవారికి యేమి శిక్ష చేయవలెనని యీ గాజీఖాన్, మద్దూఖానులవారిని అడుగగా, వారు కాళ్లు చేతులు ఖండించినట్టు అయితే బహు ప్రసిద్ధిగా వుండునని చెప్పినందున, న్యామత్ఖాన్, ఫత్తేసాహేబులవారు అదే ప్రకారం యీచిక్కిన జనులను కాళ్ళుచేతులు తెగగొట్టించిరి. ఆ రుద్రప్ప కొంత జనంతో పారిపోయెను.

CHAPTER NINE.

1. తర్వాత శ్రీరంగపట్నంవారు రాజీ చేసుకోగా, ఫేష్వావారి ఫౌజున్ను నిజాంవారి ఫౌజున్ను తమతమ జాగాలచేరెను; తర్వాత యీ అనంతపురములో వున్న న్యామత్ ఖాన్, ఫత్తేసాహేబులవారు ఆదేశం యావత్తు ఠాణావేసి, రయితు రాజీచేసి విస్తారం సాగుబడి అయ్యేటట్టుచేసిరి. టీపుసుల్తాన్ వారు శాలివాహన శకం ౧౭౨౦ అగునేటి కాళయుక్తినామ సంవత్సర మాఘమాసము ఆఖరు (A. D. 8th March 1799) వరకు రాజ్యము విచారిస్తూవుండిరి. యింగ్లీషు వారి ఫౌజు వచ్చి శ్రీరంగపట్నం ముట్టడివేసి వుండగా, హాయిదరాబాదు తట్టునుంచి నిజామల్లిఖాన్ వారు యీ యింగ్లీషువారికి సహాయముగా, అమీర్ సాహేబు, రాజా రోషంరావు, మీర్ ఆలం, మొదలయినవారి వెంబడి కొంత ఫౌజుసాహాయ్యం చేసి అంపించగా వారున్ను వచ్చి కోట ముట్టడి వేసి రెండు నెలలు జరిగినమీదట యుద్ధరంగమందు టీపుసుల్తాన్ లడాయి చేసి హతుడైనందున, శకం ౧౭౨౧ అగునేటి సిద్ధార్థినామ సం. చైత్ర బ 30 దిని ౨ ఝాములకు (A. D. 4th May, 1799) శ్రీరంగపట్నంలో కుంఫిణి వారి ఠాణా పడెను.

2. ఈ వర్తమానం చతుర్దిక్కుల ప్రసిద్ధి అయినందున కాళహస్తితాలూకు పాపానాయుని పేటలో వున్న హండే సిద్దప్ప నాయుడు విని, తమ స్వజనంతో వేముల పులి వెందల

ఆ ప్రాంత్యాలకు వచ్చి, యెర్రగొర్ల శీతన్న, పెదవెంకటపతి మొదలయినవారితో మాట్లాడి, కొంతమందిని తీసుకొని అక్కడినుంచి బుక్కపట్నం, కొత్త చెరువు తట్టు వచ్చేవేళకు, ఆ గ్రామస్థులు యీ వర్తమానం విని, తమ దొర వచ్చెనని యెదురుగా పోయి వెంటపెట్టుక వచ్చి, కొత్త చెరువులో వున్న నిడుమామిడి స్వాములవారి మఠములో దించిరి. యెనిమిదిదినములు అక్కడవుండి, ఆ చుట్టు పట్టు గ్రామాల మందిని కొంత కూర్చుకొని స్తోమంతో వచ్చి రాప్తాడు చేరెను. యీ అనంతపురం కోటలోవున్న ఖిల్లాదారుడు, రిసాల్ దారుడు, బేలుతంబురాలు, గోలందాజులు, సగైరాబారువాండ్లు సహావుండి శ్రీరంగపట్నానకు ముట్టడి దిగిన తాగాయతి తమకు మూడు నెలలు సంబళం బాకీ వున్నది యిమ్మని, అవల్ ఖిల్లేదారు దుయ్యం ఖిల్లేదారు, యీ కందాచారం వుభయ శిరస్తేదారులయిన హనుమంతరాయడు, రామరాయడు అనేవారిని పహారాలోవుంచి నిర్దాక్షిణ్యముచేసి, నన్నూరు వరహాలమట్టుకు వసూలుచేసిరి. ఆ వరహాలను సరబేలు బిరాంషిరీఫు యావత్తు మందికి పంచిపెట్టైను. పిమ్మట రాప్తాడు వచ్చి చేరిన యీ సిద్దప్పనాయునివారు, అనంతవురం చుట్టుపట్టు స్వారిచేస్తూ వుండఁగా, కోటమీది నుంచి తోపుఖానాలు కాల్చినందున వెనక్కు పారిపోయెను.

3. ఈసమయంలో శ్రీరంగపట్నములోనుంచి చెరసాలవిడుదల అయి, యీ సిద్దప్పనాయుని అన్నకొమారుడు అయిన వసంతరాయడు, అమ్మగారు మొదలయిన జనముతో కూడా వచ్చి రాప్తాడు చేరిరి; ఆవసంతరాయని వారిని యీసిద్దరామప్పనాయునివారు ఆలింగనము చేసుకొని, బహుశా పశ్చాత్తాపపడి ఆదరిస్తూ వుండిరి; అనంతపురములోవున్న రిసాల్ దార్ల వగయిరా వారు పట్నంపోయి టీపుసుల్తాన్ వారు వచ్చిన సమాచారం తెప్పించుకొని, "మాకు రెండు నెలలసంబళంబాకీ వున్నది; అదిన్ని ముందు మా నలుగురికి అన్నస్థితిన్ని చేసి యిచ్చినట్టు అయితే, గ్రామం తాణా యిస్తున్నాము" అని పెద్దమనుష్యుల ముఖాంతరంగా యీరాప్తాటిలో వున్న సిద్దప్పనాయుని వారికి చెప్పి అంపించిరి. అది విని వారి అభిప్రాయమును అంగీకరించి, బండమీది పల్లె సుబేదారు లాడఖాన్, ఖాలీసాహేబున్ను నాగలింగప్పకొమారుడు అయిన కోటప్పనున్ను అనంతపురములోకి అంపించగా, వారుపోయి పేటలో బసవన్న దేవాలయం వద్ద కూర్చొని, కోటలోవున్న రిసాల్ దార్ల పెద్దమనుష్యులను పిలిపించి, వారితో "మీరుకోటతాణాయిచ్చినట్టుగానే మీరెండు నెలల సంబళం యిస్తున్నాము; మీ మందిని యావత్తు సూదగ్గెర కొలువు నిలుపుతున్నాము; మీ నలుగిరికి అన్నస్థితులను చేసి యిస్తున్నాము" అని బహువిధాలా కుదరచెప్పిరి.

4. అదివిని ఆపెద్ద మనుష్యులు సమ్మతించి, వారు వీరు కలసి మాట్లాడుకొని, అదే మేరకు వారి తాంబూలం వీరు వీరి తాంబూలం వారు తీసుకొని, "మీరు దొరవారిని కళ్యాణమ్మగారి బావిదగ్గెరకి పిలిపించి, ఖిల్లాలోకి మాకు ఖబురు చెప్పి అంపితే, మేము తయారు అయి యీ బసవణ్ణ కట్టదగ్గెరికి వచ్చి, మీరు మేము యెదుర్కొని పోయి వారిభేటి చేసుకొని తోడకవచ్చి, కోట తాణా యిస్తున్నాము" అని చెప్పి

వారు కోటకు పోయిన పిమ్మట, యీ కోటప్ప లాడఖాన్ ఖాలీసాహేబులవారు యీ వర్తమానం దొరవారికి చెప్పి పంపగా, వారు విని బహుసంతోషపడి, మర్నాడు రాత్రాటి నుంచి తన జనంతోకూడా కళ్యాణమ్మగారి బావి దగ్గరికి వచ్చిరి. యీ వర్తమానం కోటలోకి చెప్పి అంపగా, అక్కడ నుంచి ఆరిసాల్దార్లు కొంత బారుమంది పెద్దమనుష్యులు సహా బసవన్న కట్టదగ్గరికి వచ్చి, కోటప్పరాడఖాన్ ఖాలీ సాహేబులవారినిన్ని వెంటబెట్టుకొని, యెదుర్కొని పోయి ఆ సిద్దప్పనాయనివారికి బహుమాన సన్మానములు చేసి, వుభయ సేనలతో తోడకవచ్చి అనంతపురం ఖిల్లా బీగముద్రలు వగైరా వారివశం చేసి కోటతాణా యిచ్చిరి. పిమ్మట యీ సిద్దప్పనాయుడు ఆకోట రెండో అలంగం అగడ్త మీద వున్న బతేరీలమీద సహా తనచౌకీ పహరా వుంచి, కోటలో వున్న రిసాల్దార్ల నలుగురికివస్త్ర తాంబూలాలు యిచ్చి సెలవు యివ్వగా, వారు తమ తమ జాగాలకు పోయిరి.

5. తదనంతరం, యీ సిద్దప్పనాయుడు అదివరకు వివాహం లేదు గనక, శకం ౧౭౨౧ అగు నేటి సిద్ధార్థినామ సంవత్సరం జ్యేష్ఠ బ ౫ లు (A. D. 22nd June 1799) వివాహముహూర్తం నిశ్చయించి, సకల సాహాయ్యం చేసుకొని, తమ సంబంధులయిన జగ్గుల కూసప్ప కొమార్తె నీలమ్మగారిని వివాహమాయెను. పిమ్మట శ్రీరంగపట్నానకు కుమ్మకుగా పోయిన, నిజామల్లీఖాన్ తాలూకు ఆమీను సాహేబులవారున్ను, రాజా రోషంరాయలవారున్ను, సైన్య సమేతముగా గుర్రంకొండ మార్గాన గుత్తికి వచ్చి, తాణా వేసి బందోబస్తు

చేసే నిమిత్తం అనంతపురం మార్గాన వచ్చి, యీ సిద్దప్పనాయునివారిని భేటికి పిలిపించి, వారితో "మీ జాగా తాణా వేసి యిచ్చి, మేము యిచ్చిన అన్నం భోజనం చేసుకొని ఖైరు వుండేలాగున, మా ధణీ హుకుం అయిన"దని చెప్పి, అనంతపురం తాణా వేసుకొని, వారి చిన్నా చిరతలను బుక్కపట్నం దగ్గరవున్న సిద్దరామపురమందు వుంచి, ఆగ్రామం ఆయనకు వుమ్మళిగె యిచ్చి, నూటికి వరహాలు పది ప్రకారం యేర్పాటు చేసియిచ్చి, వెంకటాద్రిపంతులవారికి యీ అనంతపురం తాలూకా అములు యిచ్చి, ఆదవాని తాలూకా బ్రాహ్మడు బెనకప్ప అనే వానికి ఖిల్లా వొప్పగించి, పౌజు లేచిపోయెను.

6. తదనంతరం, మీర్ ఆలం తాలూకానుంచి నాగనాథరాయనివారికి, యీ అనంతపురం తాలూకాకున్ను, మరికొన్ని తాలూకాలకున్ను, అములు యిచ్చి అంపించగా, వారు యీ రాజ్యం విచారించుతూ, ఆమీన్ సాహేబులవారు యీ సిద్దప్పనాయునివారికి నియమించిన ప్రకారమే, ఆ సిద్దరామపురమున్ను ౧౦౦కి ౧౦ వంతున్ను పది నెలల పర్యంతం జరిపిస్తూ వుండిరి. తదనంతరం కంపినీ తాలూకు కర్నల్ మండ్రోల్ సాహేబులవారు, కంపలి ఆ ప్రాంత్యాన్నుంచి అనంతపురం శీమ బందోబస్తుచేసే నిమిత్తం నరశింగరాయనివారిని పంపించగా, వారు శా-శకం ౧౭౨౨ రౌద్రినామ సంవత్సరం మార్గశిరశు ౬ లు (*i. e.* 22d November, 1800) గ్రామం చేరి, యావద్రాజ్యం బందోబస్తు చేసి, యీ సిద్దప్ప నాయునివారికి నడిచె గ్రామమున్ను రుసుమున్ను జప్తిచేసిరి. నెలకు పిమ్మట, కర్నల్ సాహేబులవారి వల్ల, మద్దగిరి సీమ తిరుమ

లయ్య అముల్దారుగానున్న శివరామయ్య శిరస్తాగానున్న నియమింపబడి వచ్చి, యీతాలూకా లెక్క పత్రాలు విచారిస్తూ వుండిరి; కర్నల్ సాహేబులవారున్న తాలూకాల జమాబంది వగైరా నిమిత్తం ధర్మవరం చేరి, యీ తాలూకా అములుదార్ల శిరస్తేదార్ల గ్రామస్థులను పిలిపించి జమాబంది చుకాయిస్తూ వుండగా, సిద్ధరామపురములో వున్న హండే సిద్దప్పనాయునివారు ధర్మవరానకు వచ్చి, కర్నల్ సాహేబుల వారి భేటీ తీసుకొని, తన పూర్వోత్తరం యావత్తు మనవి చేసుకొనెను.

7. ఆ మనివి కర్నల్ సాహేబులవారు చిత్తగించి, మా సవారి వెంబడి హండే అనంతపురానకు హాజరుగా రమ్మని అప్పణ యిచ్చినందున, అదే మేరకు వారి వెంబడి అనంతపురం చేరి, మండ్రోల్ సాహేబులవారి దర్శనము చేసుకోగా, మీ కైఫియ్యత్తు వ్రాసి పట్టీ తీసుకరమ్మని సెలవు యిచ్చినందున, అదే ప్రకారం పాత కాపుల నలుగురిని కూర్చుండపెట్టి, వకీలు కొత్తచెరువు శీనప్ప, బాళప్ప, వామణ్నగారి నరసప్ప, దేశాయి తిమ్మణ్ణ, వెంగన్న, వగైరావారు కూర్చుని పరంపర యావత్తు పూర్వోత్తరం వ్రాయించి యిచ్చినందున, రాజశ్రీ మండ్రోలు సాహేబులవారు ఆదరించి, నెల ౧కి కంఠేరాయి ౪౪ ౭౫లు అన్నానకు సంబళం నిష్కర్ష చేసి, పూర్వం మొగలాయివారి తాలూకు అమీర్ సాహేబులవారు యిచ్చిన, జహగీరు బుక్కపట్నం దగ్గర వుండే సిద్ధరామపురమున్ను దీనికి చెల్లే వుపగ్రామములున్ను, యివి గాక ప్రతి గ్రామాన వున్న రుసుమున్ను జప్తిచేసి, పూర్వం వ్రాసిన ప్రకారం నెల నెలకు సంబళం

యిచ్చి రసీదు తీసుకొనేలాగున, ఖజానాకు సన్నదున్ను ఆమీల్ దారునికి పరవానా యిచ్చిరి. కాన అదే ప్రకారం సంబళం అనుభవించుకుంటూ, దగ్గరవున్న యావత్తు జనాలను సంరక్షణచేస్తూ వుండగా, యీ యన భార్య నీలమ్మగారికి చెంగళమ్మ అనే కుమార్తె కలిగి సంవత్సరం శిశువుఅయి వుండగా, శా-శకం ౧౭౨౩ దుర్మతినామ సం. ఆషాఢ బ ౧౦ లు (A. D. 30th July 1801.) యీ సిద్దప్పనాయుడు సిద్ధరామపురములోనే కాలంచేసెను.

8. అప్పటికి యీసిద్దప్పనాయునివారి అన్నకొమారుడైన వసంతరాయనివారు యిరువై సంవత్సరముల వయస్సుగలవారై యుండిరి. కర్నల్ మండ్రోల్ సాహేబులవారు కడప మకాం మీద వుండగా, అచ్చటికిపోయి వారి దర్శనం చేసుకొని, యీ వర్తమానం అర్జి చేసుకున్నందున చిత్తగించి, ఆ సిద్దప్ప నాయుడు తన అన్న కొమారుడు వున్నట్టు చెప్పగా యెన్నడు వినలేదని సంశయించగా, అక్కడ ధర్మవరం దేశాయి నారణప్ప హజూరు మునిషిపనిలో వుండేగనక ఆయన ౧, అనంతపురం సుంకం మణియం సంజీవప్ప కుమారుడు పుల్లప్ప ౧, పరికి సుబ్బన్నకొమారుడు శేషయ్య ౧, వీరు తాలూకు మజుకూరు సుంకం యిజారా చేసే నిమిత్తం పోయి హజూరిలో వున్నప్పుడు, దివానులైన చంది వెంకట్రాయనివారు, రామచంద్రరాయనివారు, మునిషీలవగైరా వారు యావత్తు కచ్చేరిలో యీపుల్లప్ప శేషప్పగారు అనంతపురం స్థలం వారని అడిగినందున పూర్వం వ్రాసిన పారంపర్యసంతతి వాఙ్మూలము యావత్తున్ను దాఖిలా చెప్పి, "పట్టపుదొర సిద్ధరామప్పనాయునివారి కొమారు

డైన పెద్ద రామప్పనాయునివారి కొమారుడు యీ వసంతరాయడు పట్టపుదొరసరేను; యిందుకుయేమైనా హెచ్చుతక్కువ వచ్చినట్టు అయితే, సర్కారువారు చేసిన శిక్షకు హాజరుగా వుండగలవారము” అని కంపినివారికి ముచ్చలికా వ్రాసియిచ్చిరి.

9. యిదిగాక పరా యీ తాలూకా ధర్మవరం దేశాయి నారణప్ప సహితంగా యిదే ప్రకారం ముచ్చలికా వ్రాసి యిచ్చినందున, సిద్దప్పనాయునివారికి చేసిన సంబళం యీ వసంతరాయని పేరట నిష్కర్ష చేసి, ఖజానాకు సన్నదున్ను ఆమిల్ మాధవ రాయని వారికి దయ చేసిరి గనక, కర్నల్ సాహేబుల వారి అప్పణ తీసుకొని, సిద్ద రామపురానకువచ్చిన మరికొన్ని దినములకు కర్నల్ సాహేబుల వారు అనంతపురానకువచ్చినది విని, యీవసంతరాయనివారు తిరుగా పోయి, తన పెండ్లి నిమిత్తం ఖర్చు వెచ్చాలకు పేషగీ అడగవలెనని తలంచి, స్వతహా హజూరికి పోయి, అర్జీచేసుకోగా, ఆ యర్జి ఖాతరుకు తెచ్చి నాలుగు నెలల సంబళం పేషగీ యిమ్మని ఖజానాకు పరవానా వ్రాయించి యిచ్చిరి.

10. తదనంతరం యీ వసంతరాయడు ఆ ఆయివజు తీసుకపోయి, పెండ్లి సాహాయ్యములు యావత్తున్ను చేసి, నిజాపురం తాలూకు బాగవాడా అనేపరగణేలో సంకనహాళు అనే గ్రామంలో, వీరి పరంపర బాలదమానుమప్పనాయకుని తట్టునుంచి సంబంధం లెస్సగా విచారించి నబీగౌడు అనే ఆయన కొమార్తె ౯ సంవత్సరముల వయిస్సుగల కళ్యాణమ్మగారు ౧, నింబకల్లు గ్రామంలో వున్న కరిహుళి కొట్టూరప్ప కొమార్తె ౯-యేండ్లుగల వీరమ్మగారు౧, యీ యిద్దరిని యేక కాలమందు వివాహమయిన మరిమూడు నెలలలోగా, శాలివాహన శకవరుషంబులు ౧౭౨౪ అగునేటి దుందుభినామ సంవత్సర జ్యేష్ట మాసములో, యీ వసంతరాయనివారు చనిపోయిరి.

తదనంతరం, సిద్దరామ పురములో వున్న అమ్మగారి జన వివరం.

11. సిద్దరామప్పనాయుని రెండో భార్య పొన్నమ్మగారి కొమారుడైన చినరామప్పనాయుని భార్య చెన్నమ్మగారు యిప్పుడు కొరుకోడులో వున్నది యీ వసంతరాయునికి బాల్యమందే మాతా పితృలు వియోగము అయినందుననున్ను, తనకు పుత్త్రిలు లేనందుననున్ను, యీ చిన్నవాణ్ని వడి గట్టుకొని సాకి, కష్టనిష్టూరాలకు లోనై, బహుశా లాలన చేత శ్రీరంగపట్నం చెరలో సహా సంరక్షణచేసి, అతి వ్యామోహం చేత సాకుతూవుండగా, యీయనకు కాల ప్రమాణం తీరి, గతించిపోయినందున, బహు దుఃఖాక్రాంతురాలై, రెండు నెలల పర్యంతరం యింట్లోనే వుండగా, యీ వున్న కొదువ అమ్మగార్లు, సక్రమ్మ ౧, నీలమ్మగారు ౧, బసవప్పనాయుని భార్య పెద చెన్నమ్మగారు ౧, చినచెన్నమ్మగారు ౧, యింకా పెద్దమనుష్యులైనవారు వకీలు శీనప్ప ౧, బాళప్ప ౧, రాఘువప్పగారి అప్పణ్ణ ౧, వామణ్ణగారి శరసప్ప ౧, వీరి గురువులైన ముత్తైనపండె బసవలింగస్వాములవారు ౧, అలమూరి కరిబసవప్ప ౧, నబీరి పెద్దవీరప్ప ౧, వీరు మొదలయిన యావజ్జనము యీ పుత్ర శోకముచేత వ్యధపడుతూ వున్న చెన్నమ్మగారిని చూచి “దైవాధీనంచేత కావలసిన పనులు ఆయినదానికి యెన్ని దినములు వ్యధపడినా తీరదు; చనిపోయినవారు పోనేపోయిరి; యికను ముందువున్నవారి క్షేమం విచారించవలసివున్నది.”

12. “ఇదిగాక ముప్పయి నలుబయి అమడనుంచి చిన్న పాపలను తీసుకవచ్చి వివాహంచేస్తిరే, వారి గతియేమి? యీ

రెండు నెలలనుంచి దుఃఖాతురంచేత మీరు మూలపడి వుంటే, యీ సంస్థానం నడిపించి యావత్తు విచారించేవారు యెవరు? మీరు ధైర్యం తెచ్చుకొని, ముందు కాగలపనులు కానా వున్నవి; గనక, యీవర్తమానం యావత్తు కర్నల్ సాహేబులవారికి మనవిచేసుకొని, వారి సెలవు ప్రకారం నడవవలె"నని, బహువిధాలా బోధించి, పూరడించి తెలియచెప్పగా, పెద్దమనుష్యులద్వారా ఆ నీలమ్మ సక్రమ్మగారు సహా, యీ చెన్నమ్మగారితో మంచిపని అయినా, చెడ్డపని అయినా, నీ సమాధాన ప్రకారం నడవగలవారము అని చెప్పుకొన్నందున, ఆ చెన్నమ్మగారు ఆ వుత్తరములను కొంచెము అంగీకరించి, యిందాక వ్రాసిన వకీలు శీనప్ప బాళప్ప నబీరివీరప్ప మొదలయిన వారిని ప్రయాణంచేసి అంతగా, వారు అనంతపురానకు వచ్చి, మండ్రోల్ సాహేబులవారితో యావత్పూర్వోత్తరం మనివి చేసిరి. వారు యీ మనవి చిత్తావకు తెచ్చి, "యీ అమ్మగార్లలో యీ సంస్థానం నడిపించతగిన బుద్ధిమంతులు యెవ"రని అడుగగా, పదిమంది సమ్మతించి "పెద్దతనానకు యీ చెన్నమ్మగారిని నిష్కర్ష చేసినారం" అని మనవి అర్జి దాఖలుచేయగా, కర్నల్ సాహేబులవారు చిత్తగించి, యీ వసంతరాయని దివసాల ఖర్చులకు ఫేషగీ సహా హుకుం చేసి ఖజానాకు సన్నదు యిచ్చిరి.

13. పిమ్మట, ఆవకీళ్లు ముందు వంశానకు యెవరులేరు; పూర్వమందు యీ రాజ్యానకు విజాపురం శీమ నుంచి వచ్చేటప్పుడు, వీరి వంశస్థులు కొంతజనం అక్కడనే నిల్చిరి గనుక, వారిలో వొక చిన్నవాణ్ని పిలిపించి, పట్టాభిషేకం చేయగలందులకు తమ అప్పణ కావలెనని తిరుగా అప్పుడే అర్జీదాఖల్ చేసుకొన్నదిన్ని ఆ మండ్రోల్ సాహేబులవారు చిత్తగించి, అదే ప్రకారం సెలవు యిచ్చిరి గనక, ఆ వకీళ్లు సిద్ధరామపురం

పోయి, ఆ చెన్నమ్మ మొదలయిన అమ్మగార్లతో నున్ను, వసంతరాయని మామగారు అయిన నబీగౌడు మొదలయిన పెద్దమనుష్యులతోనున్ను, యీవర్తమానం చెప్పిరి. వారు విని, ఆ వకీళ్లతో, "నిజాపురం తాలూకా బాగవాడి అనేపరగణాలో ముత్తిగె ౧, వడవడగి ౧, యీ రెండు గ్రామాలలో, మూలపురుషుడు అయిన లక్కినాయకునికి, బాలద హనుమప్పనాయకుడు ౧, బళిగానాయకుడు ౧, అని యిద్దరు కొమాళ్లు. వారిలో, ఆ బాలద హనుమప్పనాయకుని సంతతివారు యీ అనంతపురం బళ్లారి ప్రాంత్యానకువచ్చిరి. బళిగానాయకుని సంతతివారు అక్కడనే నిల్చిరి. యిందుకు హద్దులు హాండేవారి గుమ్మట సమాధి మొదలయినవాటి పైన గుర్తులు వున్నవి. మేము చూచినది నిజమని" చెప్పి, వారితో కూడా ఆలమూరు కరిబసవప్ప ౧, బుక్కపట్నం మఠం శివలింగదేవర జనం ౧, నగరితాలూకా చినరామన్న ౧, సిద్ధమల్లప్ప ౧, కొట్రిగెబసవప్ప ౧, పెదకోటప్ప ౧, వీరు మొదలయినవారిని, చిన్నవాణ్ని పిలుచుకవచ్చే నిమిత్తమై పంపించిరి. వీరందరున్ను సదరు గ్రామాలకు పోయి, నబీగౌడు పెద్ద మనుష్యులు చెప్పిన సాదృశ్యములున్ను చూచి, ఆ బళిగానాయుడి సంతతిలో సిద్ధరామప్ప అనే పేరుగల వొక చిన్నవాణ్ని నిష్కర్ష చేసి తీసుకవచ్చిరి.

14. తదనంతరం, యీ చిన్నవాణ్ణి పట్టపుదొర అయిన వసంతరాయని భార్య కళ్యాణమ్మగారి వడిలో, వేసినందున, ఆమె దత్తపుత్రునిగా చేసుకొని, సంరక్షణచేస్తూ వుండగా, కొందరు దుర్జనులు నీలమ్మతో "చిన్నవాణ్ని తెచ్చి చెన్నమ్మగారు సాకుతూవున్నారు; ముందు నీ ప్రపంచం యేమి నడిపించే యోచన కనపడలేదు; నీవు ఆ చెన్నమ్మ చెప్పినట్లు విని వుండడానకు అతంత్రురాలవు గావు; గనక, ప్రత్యేకంగా భా

గం పంచుకొని, వేరై స్వతంత్రముగా వుండేది వుత్తమం" అని బోధించిరి. అందుకు ఆమె మనస్కరించి అనంతపురానకు వకీలు వచ్చి సంబళం తీసుకొని పోతూ వుండగా, నీలమ్మగారి తమ్ముడున్ను యింకా వారి పక్షపాత జనమున్ను వచ్చి అటకాయించగా, సంబళం అట్టే కచ్చేరిలోనే పడివుండెను. తదనంతరం, చెన్నమ్మగారి తట్టు వకీళ్లున్ను, నీలమ్మగారితట్టు వకీళ్లున్ను హాజూరికి పోయి, రెండు మూడు నెలలు పంచాయతి అయి హాజూరులో నిష్కర్ష అయినది, చెన్నమ్మగారి తట్టు హిస్సాలు ౨, నీలమ్మ సక్రమ్మగారి రునుములు ౧కి హిస్సా ౧, వుభయం 3 మూడు హిస్సాలమీద సంబళం నిష్కర్ష అయి, తాలూకు మజుకూరు తహశ్శీలుదారు నరశింగరాయని వారిపేట పరవానా సాదరు అయినందున, తీర్పు ఆయెను. యిందుకు సాక్ష్యం కర్నల్ సాహేబులవారి పరవానా యీ ప్రకారం ఆయెను.

15. తదనంతరం, యీ చెన్నమ్మగారి నగరిలో దొంగలు చొరపడి, సొత్తులన్ని పోయినందువల్లనున్ను, తమకున్ను నీలమ్మ గారికిన్ని కలహంగా వున్నందున, యీ చిన్నవానికి యేమి వుపద్రవం వచ్చునో అనిమనస్సుకు అందేశా పుట్టి, హాజరత్ కర్నల్ సాహేబులవారు పులివెందల ఆ ప్రాంత్యాలయందు వుండగా, అక్కడికి వకీళ్లను పంపించి, యీ సిద్ధరామపురంలో వుండే దానికి రాజీ లేదు; తాలూకు మజుకూరులో చేరిన మౌజే కొరకోడు అనే గ్రామంలో వుండడానకు అప్పణ అయితే, అక్కడ యిల్లు చేసుకొని వుంటున్నాము అని, అర్జీ యిమ్మనగా అదే ప్రకారం వారు అర్జీ యిచ్చినందున, ఖామందులవారు చిత్తగించి, కొరకోడులో వీరు కోరిన జాగా యిప్పించమని, ఆమీలు నరసింగరాయనివారికి అధికారపత్రిక పంపిరి. అదేప్రకారం నరశింగరాయనివారు

కొరకోడు రెడ్డి కరణాలను పిలిపించి, రెండు యిండ్లు యిప్పించుమని తాకీదు చేయగా, వారు అదే ప్రకారం రెండు యిండ్లకు స్థళం యిప్పించినందున, యిన్నూరు వరహాలు ఖర్చు చేసి, నగరు కట్టించి, చేదు బావి తొవ్వించి, ఆ శిద్ధరామపురం విడిచి, కొరకోడు వచ్చి చేరిరి.

16. తదనంతరం, ఆ చిన్నవాడైన సిద్ధరామప్పనాయుడు మంజూరు కావలెనని, మండ్రోలు సాహేబులవారు ఆదవాని మకాం మీద వుండగా, అక్కడికి యీ చెన్నమ్మగారున్ను సిద్ధరామప్పనాయుడున్ను వకీళ్లు మొదలయినవారున్ను పోయినంతట, వారు ఆ చోటు విడిచి, గుత్తి తాలూకు వ్రేష్ఠపాడు దగ్గెర దిగి వుండగా, అక్కడికి పోయి దర్శనం అయి, "లోగడ అనంతపురంలో అర్జీ చేసి తమ అప్పణ అయిన ప్రకారం చిన్నవాణ్ని తీసుకవచ్చినాము అని," మనవిచేసిరి; యీవర్తమానం యావత్తు విని, దొరవారు "ఆ చిన్నవాణ్ని సంరక్షణచేయండి" అని చాలా దయచేత వుత్తరవు యిచ్చిరి. గనక, వారివద్ద అప్పణ తీసుకొని, సంతోషంతో తిరుగా కొరకోడు వచ్చి చేరిరి. తదనంతరం, కర్నల్ సాహేబులవారు విలాయితికి పోయిన పిమ్మట, కొడికొండ జిల్లా చేసిన త్రైవార సాహేబులవారు వచ్చిరి. వీరు పోయిన తర్వాత, గేహాగన్ సాహేబులవారు వచ్చి, కల్కటరు హోదా విచారిస్తూ వుండగా ఆ వకీళ్లు యీ చెన్నమ్మగారు సాక్షాన్న శిద్ధరామప్పనాయుని వారిని అనంతపురానకు పిలుచుక వచ్చి హాజరతు వారి భేటి చేయించి, లోగడ కర్నల్ సాహేబులవారి అప్పణ అయిన వివరమున్ను, వారు సెలవు యిచ్చిన అభిప్రాయమున్ను, గుత్తి మకాం మీద వారి భేటి అయినదిన్ని, యీ యావద్వర్తమానం వినికి చేయగా, వారున్ను అదేప్రకారం సెలవు యిచ్చిరి.

17. పిమ్మట, తాము తిరుగావచ్చేటప్పుడు బసవేశ్వరుని దేవాలయానకు వచ్చి దర్శనం చేసుకొని, పేట వెంబడి ఛత్రి, చౌరి, వాళది, వుడాన్ పావడ, అనే బిరుదులతోనున్ను, భట్లకైవారముతో కూడా దిగిన స్థలానకు వచ్చి చేరిరి. యీప్రకారం ఆ అనంతపురంలో అయిదారు దివసములు వుండి, ధణీల సెలవుతీసుకొని, కొరకోడు వచ్చిచేరిరి. యీప్రకారం కొన్ని దినములు జరిగిన పిమ్మట, గుత్తి తాలూకా గల్లు అనే గ్రామంలో పూర్వం నుంచి పరంపరగా బంధుత్వం గల జగ్గుల సక్రప్ప కుమార్తె అయిన అయిదు యేండ్ల వయస్సుగల లింగమ్మ అనే చిన్నదాన్ని తీసుక వచ్చి, సాక్షి తాంబూలం పంచి, యీ శిద్ధరామప్పగారి భార్య అని నిష్కర్ష చేసి, కులాచార పద్ధతిగా, తమ సంస్థానం మర్యాద ప్రకారం ఆచిన్నదాన్ని పిలుచుకవచ్చి నగరిలోవుంచుకొని, సంరక్షణ చేస్తూవున్నారు.

18. శాలివాహనశకం ౧౭౩౩ అగునేటి ప్రజోత్పత్తినామ సం. వైశాఖశుద్ధ ౧౫ల సరికి జీవితుడై వున్నాడు. యీ వాండే వారి మర్యాదలు; వీరు శివభక్తులు. లింగవంతులు. వీరికి కులదైవమున్ను యిష్టదైవమున్ను అయిన విజాపురం శీమలో వున్న సొన్నలాపురం శిద్ధరామేశ్వరుణ్ని గాని, యితర దేవతలను కొలవరు. శివపూజ చేయక గాని, గంగ పానం చేయరు. మధురాహారములే గాని, మధు మాంసభక్షణ చేయరు. యీడేరిన చిన్నదాన్ని వివాహము చేసుకోరు. కాలప్రమాణం తీరి నష్టము అయితే, వీరశైవాచార పద్ధతిగా సమాధి చేస్తున్నారు.

సమాప్తము.

బుక్కరాయ సముద్రం అనంతసాగరం యీరెండు గ్రామాలయొక్క చెరువు యొక్క కైఫియతు.

పూర్వం దక్షిణప్రాంత్యమందు గార్గేయమహాముని ఆశ్రమమందు దేవరకొండకు పడమర అరఘడియ దూరంలో ఓకూరు అనేగ్రామం వుండెను. ఆగ్రామమందు నందవరీక బ్రాహ్మడు డాకరాజు అనేవాడు వానిభార్య మేళమ్మ వీరు యిద్దరు దంపతి సమేతంగా ఆవూరిలో వాసంచేసుకొనివుండిరి గనుక యీ డాకరాజుకు చౌడేశ్వరి కృపవల్లను వక మొగశిశువు కలిగెను. ఇట్లావుండగా కొన్నిదినాలు అయిన పిమ్మట ఆడాకరాజు ఆవూరిలో కాలం ఆయెను. ఈ మేళమ్మ ఆవూరిలోవుండి నిర్వాహకం చేయజాలక తమచిన్నవాడుపేరు చిక్కప్ప అనేవానికి అయిదుసంవత్సరాలు అయివుండగా ఆచిన్నవానిని వెంబడి తీసుకొని దేశ సంచారానికిపోయెను. ఇట్లా కొన్నాళ్లు జరిగిన పిమ్మట పంపాతీరమందు విద్యానగరపట్టణంలో బుక్కరాయలు రాజ్యంచేస్తూవుండగా ఆపట్టణానకు పోవలెనని యోచనచేసి ఆపట్టణం సమీపమందు చక్రతీర్థందగ్గిర కోదండరామస్వామి దేవాలయందగ్గిర యీ చిన్నవానిని వుంచి తాను భిక్షాటనానకు నగరంలోకి పోయెను. ఇక్కడ యీ

చిన్నవాడు రామస్వామి దేవళంవద్ద పండుకొని వుండగా ఆసమీపమందు పాముపుట్టవుండెను గనుక, పుట్టలో నుంచి ఘటసర్పం బయటికివచ్చి యీ చిన్నవాని ముఖానకు యెండ తాకకుండ తనపట్టం విచ్చి ఆడుతూవుండగా ఆసమయమందు నాగాభోగి అనే పాములవాడు యీసర్పం చిన్నవానిమీద ఆడుతూవున్నదిచూచి తాను ఆశ్చర్యపడి యిట్లా కొంతసేపు చూస్తూవుండగా ఆపాము కొంతసేపు ఆడి ఆవల తనపుట్టలోకి పోయెను. ఆనాగాభోగి చెప్పినమాట వీడు దశావంతుడు అయ్యేయోగం వుంటే నేను నాగస్వరం పట్టితే పునహః సర్పంవచ్చి ఆడినట్టయితే వీడు మహాదశావంతుడు అని తెలును కుందామని నాగస్వరం పట్టేసరికి ఆనాగస్వరం ధ్వని విని రెండుఘడియలు ఆడి పునహః పుట్టలోకి పోయెను. ఆచిన్నవానిని ఆలింగనముచేసుకొని నీవు మహాదశాపురుషుడవైతే నాకు యేమియిచ్చేవని అడుగగా నాకు మహాదశవచ్చినట్టయితే నీపేర వక తటాకం కట్టించి గ్రామాలు చెరువులు కట్టిస్తున్నానని చెప్పెను. ఆనాగాభోగి మార్గస్థుడై పోయెను. ఇంతలో యీమేళమ్మ యాచకం చేసుకొని దేవళం దగ్గిరకు వచ్చెను. ఈలాగు కొన్నిదినములు చనిన పిమ్మట బుక్కరాయలప్రధాని నారాయణప్ప వుండ

గా వాని ఆశ్రయంలోవచ్చిచేరెను. ఇట్లా కొన్నాళ్లు కాలక్షేపంచేసుకొని వారియింట్లో పనిపాటు చేసుకొనివుండెను. ఆచిక్కప్ప అనే చిన్నవానికి వుపనయనముచేయించి విద్యాభ్యాసంచేయించి తనవెంబడిగా రాజు దివాణానకు వస్తూ పోతూవుండెను. ఇట్లా కొన్నాళ్లు జరిగినమీదట చిన్నవాడు బుద్ధిమంతుడై యీప్రధాని మనస్సుప్రకారం నడుచుకొంటూవుండెను. ఈప్రకారంగా వుండగా బుక్కరాయలవారిపేర డిల్లీ పాదశహా వారిదగ్గెరనుంచి పరవనావచ్చెను. అది చదువడానకు రాయసంవారిని పిలువమని రాయలవారిశెలవు అయినందున మనుష్యులు రాయసంవాండ్లను పిలిచేనానికి వచ్చి చూస్తూ అపరాత్రి అయివుండెను గనుక రాయసంవారు యింటికి పోయివుండగా ఆమనుష్యులు రాయలవారికి 'కచ్చేరీలో వఖరూలేరు'. అని చెప్పిరి. అయినా చింతలేదు. గ్రామంలో విచారించి యెవడైనా జాబు చదివేవాణ్ణి తోడుకురమ్మని శెలవు యిచ్చినందున గ్రామంలో విచారించగా బోధవేళ గనుక యెవరూ కనపడలేదు. ఈప్రధాని యింటి ముందర చావడిలో యీ చిక్కప్ప అనేవాడు పడుకొని నిద్రపోతూవుండగా వాణ్ణిచూచి లేపి రాయలవారు నిన్ను పిలుచుకరమ్మని శెలవు అయింది.

రమ్మనిపిలిస్తే నేను చిన్నవాణ్ణి నాతో పనియేమి? అనగా నీకు దశకాలం వచ్చెను. జాబు చదువనేర్తువా అని అడుగగా "నాకుతోచినంత యెరుగుదును." అని చెప్పుకోగా వీణ్ణి తోడుకుపోయి రాయలవారి సన్నిధానాన విడిచిరి. విడిచినప్పుడు రాయలవారు పరవానా చేతికియిచ్చి చదువురా అనగా విశదంగా చదివి చెప్పేవేళకు విని చాలాసంతోషపడి పండుక్కో పొమ్మని శెలవుయిచ్చిరి. తర్వాత తెల్లవారెను. మరసునాడు పాదుశహదగ్గరనుంచివచ్చిన హరకారులు బదులు లిఖితాలు వ్రాయించి యిస్తే పోయ్యేమని శెలవు అడుగగా బదులువుత్తరం రాయడానకు గాను రాయసంవాండ్లను పిలిచి వ్రాయమంటే మేము పరవానా చూచినవారముకాము.వుత్తరం దయచేస్తే బదులు వ్రాసేమని చెప్పగా అవుత్తరం విచారిస్తే కుత్తుదీసి దూలంలో చిక్కివుండినందున కనుపించలేదు. గనుక రాత్రి పరవానా చదివినవారు యెవరు అని విచారించి ఆచిన్నవాణ్ణి పిలుపించి రాత్రి నీవు చూచిన ఫరవానామాటలు నీకు యెరుకవున్నదా! బదులు వుత్తరం వ్రాయవలసివున్నది అని అడుగగా రాత్రి తానుచూచిన మతలబు అవగాహనచేసి నకలు వ్రాసి హరకారులకు బదులు వుత్తరం వ్రాసి యిచ్చి యీనకలు రాయల

వారి చేతికియిచ్చి సెలవుతీసుకొని వెలపటికి వచ్చెను. ఆదినం రాత్రి రాయలవారు పడకయింటికిపోయి శయనించి వుండగా యీజాబు దూలంలోవుండగా చూచి కాగితం చూచుకోగా రాత్రి పరవానా అని మనస్సుకు తెలుసుకొని మరసనాడు రాయసంవారిని పిలుపించి యీనకలు సహా ఇచ్చిచూచేవరకు తప్పకుండా వుండె గనుక మనస్సుకు తెలిసి వీడు యేకసంత పురుషుడు ; బుద్ధిమంతుడు అని చిత్తమందు వుంచి కచ్చేరికివచ్చి ప్రధానసమేతం సకలజనసహితంగా కూచోని యీచిక్కప్పను పిలుపించి శిఖావస్త్రతాంబూలం యిచ్చి, ప్రధాని, పట్టంయిచ్చెను. కితాబుచిక్కవడయరు అని కితాబుయిచ్చి అంపించిరి. వుత్తరానకు కార్యభారం నిమిత్తం రాయలవారు సకలసేనాసమేతుడై ప్రయాణమైపోతూ యీచిక్కవడయరును పిలుపించి సకలవ్యవహారం బీగంముద్ర బొక్కసంసహా వొప్పించి తామురాచకార్యానకు తర్లిపోయిరి. పోయినతర్వాత కొన్నిదినాలు రాజ్యం రూకలు బొక్కసంసహా విచారిస్తూవుండగా కొన్ని దినాలమీద రాయలవారి పెళ్లాము యీతనమీద మనస్సుపెట్టి అగత్యం రావలెనని చెప్పి అంపించగా యిది మహాద్రోహం పనివచ్చెను అని యోచన చేసెను..........

దేహమందు స్వస్తంలేదు అని వర్తమానం రాయలు విని ఆక్షణమందు విద్యానగరానకు వచ్చి చిక్కవడయర్రును పిలుపించి వుపచరించి నీకు వివాహం చేయవలెనని వుంటెని యిట్లాపని యేలచేస్తివి అని అడిగినందున నాకు యీలాగు వుండవలెనని బ్రహ్మదేవుడు వ్రాశివున్నప్పుడు నాప్రియత్నం యేమివున్నదని మనివిచేసుకోగా చిత్తానకుదెచ్చి అయిన నాకుచింతలేదు. మనస్సునయేమి కావలెనని వున్నావు. అడుగుమని శెలవుయియ్యగా పూర్వం సంపాదించినబొక్కసం యీవల నేను సంపాదించిన పదార్థం సహా దయచేయిస్తే నాకు సంతృప్తి అని అడుగగా అదేప్రికారందయచేసి తాము పూర్వం సంపాదించిన పదార్థము సహా ధారాగ్రిహితంగా యిచ్చిరి. యిచ్చిన తర్వాతబహుసంతోషపడి వాపీకూపతటాకాదులు నిర్మాణాల నిమిత్తం పూర్వరాజ్యానకు వస్తూ మార్గాన పెనుగొండ దిక్కునుంచి దక్షిణాననుంచి వుత్తరానకు వొచ్చే వంక వస్తూవుండె గనుక అక్కడ రెండు నల్లగుట్టలు వుండగా యిక్కడ తటాకం నిర్మాణంచేస్తేబాగావుండేని అని మనసాచింతించి అక్కడనిలిచి తటాకం ఆరంభంచేసి తాను పూర్వమందు నాగాభోగికి యిచ్చిన మాటప్రికారం నాగభోగిపేరిట తటా

కం గ్రామం నిర్మాణంచేసి దానికి నామధేయం నాగసముద్రం అని పేరుపెట్టెను. ముందర పూర్వరాజ్యమందు యింకా మంచి స్తళాలు యెక్కడవున్నా తటాకాలు నిర్మాణం చేయవలెనని అగస్త్యాశ్రమం పినాకినికొండలు భేదించి వొచ్చినగండి చూచి యిక్కడ తటాకం నిష్కరుష జేయవలెనని అనేకమంది సమూహాంకూర్చి ఆరంభం చేయించి కొండలమీదనుంచి గుండుగండికి అడ్డపడే లాగునను శాశ్వితతటాకం ఆరంభంచేశిన రాత్రి చిక్కవడయరుకు స్వప్నమందు పినాకిని స్త్రీరూపంగావచ్చి నీవు యిక్కడచెరువు నిర్మాణంచాయవద్దు. నేను నిలిచేదిలేదు. అని చెప్పగా ముందర నాకు యేమి బుద్ధి అని మనవిచేసుకోగా యిక్కడికి దక్షిణభాగమందు నాచెల్లెలు చిత్రావతి అనే నది వున్నది. అక్కడ కట్టిస్తే నిలుస్తూవున్నది పొమ్మని శెలవుయియ్యగా అక్కడనుంచి ముందర పార్లపల్లె గండి విచారించగా అక్కడి నది పట్టుపడేది లేదు, అని చెప్పగా అక్కడనుంచి వెనక్కుతిరిగి పశ్చిమానకు వచ్చి గార్గేయ ఆశ్రమమందు దేవరకొండ వోరూరు వుండినది చూచి యిందుకు పదికోసులమీద కంబురిగి శ్రీస్వామికొండలలో పుట్టిన పాండునది అనే నదివస్తూవుండగా చూచి యిక్కడ తటాకం

నిర్మాణం చేయించవలెనని తటాకం నిర్మాణంచేసి తటాకం రెండు మరవల రెండుగ్రామాలు తమ దొరపేరిట తూర్పుమరవన బుక్కరాయ సముద్రం రాయలుపేరిట గ్రామం, పడమట మరవన యీ యన పెండ్లాముపేర అనంతసాగరం అని పేరుపెట్టి నిర్మాణంచేసి తటాకం కట్టమీద నల్లగుట్టమీద బాణలింగం దెప్పించి దేవాలయం గట్టించి శివప్రతిష్ఠచేసి శంకరదేవుడు అనే నామధేయం నిష్కరుష చేయించి యీశంకరేశ్వర దేవళం ముందర రాతిబండకు శిలాశాసనం వేయించి అందులో శాలివాహన శకవర్షంబులు ౧౨౮౬ అగునేటి క్రోధి సం. కార్తిక బ ౫ గురువారం వ్రాసినది యీ ప్రకారం వ్రాసినది బుక్కరాయసముద్రం గ్రామంలో కోటకుపడమర విష్ణుస్థానం లక్ష్మీనారాయణస్వామి అనేది ౧, లోని కోటకు దక్షిణం ఆంజనేయ దేవస్థానం ౧, శంకరేశ్వరుడు దేవళానకు పడమరకట్టమీద చౌడేశ్వరి దేవళంకట్టించి ప్రతిష్ఠచేసినారు యీగుడికి వుత్తర భాగాన విఘ్నేశ్వరుని దేవాలయం నిర్మాణంచేసి వున్నది అందు ౫ దేవస్థానాలు నిర్మాణంచేసి గ్రామానకు రెడ్డితనం బుక్కరాయసముద్రానకు బళిరెడ్డివెళ్లబోయని వెంగళరెడ్డి వుభయుం యిద్దరు అనంతపురానకు గుగ్గిళ్ల చిన్నపరెడ్డి ౧, వీరిని నిష్క

రుషచేసి యిక్కడనుంచి ముందర యింకా మంచిస్థళాలు బయిలు ప్రశస్తంగావుంటే చెరువు కట్టించవలెనని యీబుక్కరాయసముద్రానకు దక్షిణభాగం పదహారు కోసులమీద వరగిరి శ్రీవెంకటేశ్వరుని కొండదగ్గిర చిత్రావతి అనే నదివున్నది చూచి యింకా యీకొండకు పశ్చిమభాగాన రెండు పెద్దవి నల్లగుట్టలువుండగా యీగుట్టలు నడుమ నదిపోతూవున్నది చూచి యిది బయలు యిక్కడ తటాకం గొప్పగా నిర్మాణం చేయవలెనని పనియిచ్చి బహుమంది వడ్డెవారిని జనాన్ని పిలుపించి కట్ట ఆరంభం చేయించి తూర్పుమరవన బుక్కపట్నం పడమట మరవన అనంతసాగరం రెండుగ్రామాలు నిర్మాణంచేసి కట్టక్రింద చౌడేశ్వరి దేవాలయం వకటి యీదేవళంతో విఘ్నేశ్వరుని దేవాలయం ౧ కట్టించి యీ ప్రకారం కొన్నిదినాలువుండి యిక్కడనె అంతర్ధానమైపోయెను. అనంతసాగరం బుక్కసాగరం అనే గ్రామాలున్ను చెరువులున్ను సదరహి వ్రాశిన రెండుస్థళములయందు వున్నవిగాని మూడో స్థళమందు యీ ప్రకారం లేదు. ఈవల కొన్నిదినాలు నడిచిన పిమ్మట బుక్కరాయసముద్రం చెరువు వుత్కృష్టంగా నిండి రెండుమరవలు పట్టక వుదకం పారుతూవుండగా బుక్కరాయసముద్రం ఆయగాండ్లు పురజ

నాలు చూచేదానికి వచ్చి వుండగా ఆజనంలో వక స్త్రీకి శివంయెత్తి నేను గంగాభవాని నాకు ఆహారం నరబలియిస్తే నిలుస్తూవున్నాను. లేకపోతే నిలవవలసినది లేదు. అని చెప్పినందున అక్కడ వుండిన గ్రామస్తులు పెద్దమనుష్యులు నరబలికి యేలాగున చేతాము అని ఆలోచనచేయగా అందుమీద బుక్కరాయసముద్రం గ్రామంలో బసిరెడ్డికి కడకొట్టు యేడోకోడలు ముసలమ్మ అనే చిన్నది యింకా యీడేరకవుండగా ఆచిన్న పడుచుకు గంగాదేవిపూని నీవు బలికావలెనని చెప్పగా అదేప్రకారంగా అక్కడనుంచి బలికి సిద్ధమై పసుపుకుంకుమ పెట్టుకొని వులికిన చీరకట్టుకొని నిమ్మపండు చేతితో పట్టుకొని కట్టమీదికివచ్చి తమ మామ అయిన బసిరెడ్డికి నమస్కారంచేసి పురజనాలకు నమస్కారంచేసి నాకు గంగాభాగీరథి శెలవు అయినది. నేను బలిపోతూవున్నాను. అని రాయభారం తూముకు తూర్పుపదహైదు బారలమీద గుమ్మడపడి వుండగా ఆగుమ్మడలోనికి, కట్టలోనికి నెర్రివిడిచివుండగా అనెర్రి గుండా లోనికిపోయి నిలిచినందున పైన మన్ను రాయివేశిరి గనుక కట్టనిలిచెను. తదనంతరం మరసునాడు యీబలిపోయిన ముసలమ్మ గ్రామంలో స్త్రీజనంమీద ఆవేశంవచ్చి నన్ను శిలారూపంగా ప్రతిమచేసి వృక్షంకింద పెట్టి కొలవ

మని చెప్పెను. కొన్నిదినాలు ఆయమ్మ గుమ్మడ దగ్గిర వచ్చే పొయ్యే జనులు 'ముసలమ్మా' అని పిలిస్తే 'వో' అని పలుకుతూవుండినందున వఖనాడు రాత్రి గడ్డికిపొయ్యేవారు 'ముసలమ్మా' అని పిలువగా 'వో' అని పలికెను. 'చచ్చినా నీకావరం విడవకపోతివి' అని చెప్పినందున ఆదినంనుంచి పలికేది మట్టామెను. ఆముసలమ్మకు యీదినానకు నిత్యాపూజనడుస్తుంది. ఆరాయలవంశస్థుడు కృష్ణరాయలు కొన్నిదినాలు రాజ్యభారం సకలజనాన్ని సంరక్షణచేసి కాలపక్వమాయెను. అయినది శాలివాహన శకంబులు ౧౪౫౨ అగునేటి ప్రవర్తమాన క్రోధన నామసంవత్సరం జ్యేష్ఠ శుద్ధ ౬ భానువారం నిర్యాణం అయిరి. తదనంతరం కృష్ణరాయలవారి భార్యలు చిన్నాదేవి ౧, తిరుమలదేవి ౧, వీరు యిద్దరికిన్ని యిద్దరు ఆడబిడ్డలు కలిగియుండిరి. తిరుమలదేవి కొమార్తె రామరాయలకు వివాహమాయెను. చిన్నాదేవి రెండోకొమార్తెను రామరాజు తమ్ముడైన తిరుమలరాయులకు యిచ్చి వివాహంచేసిరి. తమకు పుత్రులు లేరని సంస్థానానికి అళియపట్టం అనగా అల్లునిపట్టంకట్టవలెనని దొరసానులు సంకల్పించగా బొక్కసం గొల్ల సనకయ తిమ్మయ అనేవాడు రాజు లేనందున రాజ్యం అరాజకమైనది, బొక్కసం

తన స్వాధీనంగా వున్నదని చతురంగబలాన్ని వొనగూర్చుకొని బందోబస్తీచేసి యీరామరాజు తిరుమలరాజులను పట్టివేయవలె నని యోచనసేయగా విని దేశంవిడిచి పారిపోయిరి. సనకయ్యా తిమ్మయ్యా రాజ్యం విచారిస్తూవుండెను. ఈరామరాజు తిరుమల్రాజు గ్రామం చెలాయించిపోయి పెనుకొండ మొదలయిన సంస్థానాలు సంచారం చేసుకొని కొంతసేన కూర్చుకొని ఆదవానిచేరిరి. అక్కడ నాలుగు నెలలు వాసంచేసుకొని కందనూలు గద్వాల ఆప్రాంత్యాల కొంత సైన్యాన్ని పిలుచుకొని సకల సేనా సమేతులై విద్యానగరానకు పోయి దండు యెత్తిరాగలవారు. అని యీవర్తమానం చారులవలన సనకు తిమ్మయ్యా విని తనకు యీరాజ్యం అరాచకమైనది దొరలు యెవ్వరు లేమ అని కుదుపషా, బరీద, పాదషాహనిజామాదులకు లిఖితం వ్రాయించి మీరు చతురంగబలసమేతులై వొస్తే రాజ్యం యావత్తు మీస్వాధీనం అవుతూవున్న దని వ్రాయించి అంపించగా ఆపాదశహావారు ముగ్గురు సకలసేనా సమేతులై వచ్చి విద్యానగరానకు పరువుమీద దిగిరి. యీవర్తమానం చారులనలన యీరామరాజు తిరుమలరాయనివారు తామున్న స్వర్ణలాపురమందు వుండే సూండే హనుమప్పనాయకు బహుశూరుడు

అని విని సైన్యయుక్తంగా పిలుపించి చాకిరీనిలిపిరి. ఈరీతిన ఫౌజుబందీచేసుకొనిపోయి విద్యానగరానకు రెండుపరువులమీద తుంగభద్రాతీరమందు దిగిరి. ఆపావశహాఫౌజు నూతనస్తులు గనుక స్థళం పవుజు సనక తిమ్మయ్యాను అగాడితో వుంచుకొని యుద్ధానకు సన్నద్ధులై యుండగా చారుల వలన ఈరామరాజు తిరుమలరాయనివారు తఘంజ హనుమప్పనాయుని సహా పట్టిపగలు రణభేరివేయించి అగాడిలోవున్న సనక తిమ్మయ్యా పవుజు మీద పడి యుద్ధంచేయగా అక్కడవుండిన స్థళపాతవాండ్లు వీడు గొల్లవాడు ధనబలంచేత సంస్థానం బలకాయించవలె నని ప్రయత్నంచేసినాడు వీనిని మనము సహాయముచేస్తే మనకు దైవసహాయం కానేరదు. అని యుద్ధానకు తొలగి చక్కగాపోయిరి. లడాయిలో సనకయ్యా తిమ్మయ్యా చిక్కెను. వానిని కొట్టి పారవేసిరి.యీవర్తమానం చారులవలన దొరసానులు విని ప్రధానుల పిలుపించి రామరాజు తిరుమలరాజును పిలుచుకవచ్చి పట్ణం వీరి స్వాధీనం చేయమని దొరసానులు శెలవు యిచ్చినందున ప్రధానులు సకలసేనాసమేతంగా దండుకుపోయి వారిని తోడుకొని పట్ణం వీరి స్వాధీనం చేసిరి.

ABSTRACT TRANSLATION OF THE INTRODUCTION

TO

THE WARS OF THE RAJAHS AS FOUND IN THE ORIGINAL LOCAL CHRONICLE

IN THE MACKENZIE COLLECTIONS.

KAIFIYAT OF THE TANK OF THE TWO VILLAGES BUKKARAYASAMUDRAM AND ANANTAPURAM.

In the village of Voruru which was situated near the hermitage of the ascetic Gargeya there lived a Nandavarika Brahmin named Dakaraju and his wife Mêlamma. They had a son named Chikkappa. Dakaraju having died Mèlamma left the village with her son and went to the city of Vijayanagara to eke out his livelihood. One day, she left the boy near the temple of Kodandaramaswami, and went into the city to beg alms. The boy was sleeping on the bare-earth when a cobra came out of an ant-hill and spread its hood over his head to protect it from the Sun. A snake charmer named Nâgâbhôgi who observed it, embraced the boy when he woke up and asked him "What will you do for me when you become a great personage"? The boy answered, "I shall excavate great tanks and build villages and name them after you." Mèlamma, entered the service of Narayanappa the chief Minister of king Bukka

as a domestic servant, and the boy was brought up by the minister.

One day king Bukka received a *Firman* from the Emperor of Delhi at midnight. No scribes were in attendance. The servants of the king who were sent to seek out a scribe found Chikkappa sleeping in the office in front of the minister's house. He was taken to the king and read out and explained the *Firman*, clearly, so that the king was pleased. Next day when the scribes were asked to draft a reply to the Emperor's *Firman*, it was found that the *Firman* was missing. The scribes expressed their inability to prepare an answer without reading the *Firman*. The king sent for Chikkappa who reproduced the wording of the *Firman* from memory. That night, while retiring the king noticed the missing *Firman* in a beam (in his bed chamber) and showed it next morning to the scribes. They found to their great astonishment that Chikkappa had reproduced it with remarkable fidelity.

Pleased with his intelligence the king appointed Chikkappa, Minister and conferred on him the title *Wodayar*.

The king left the administration in the hands of Chikkappa and went on an expedition. During his absence the queen made

advances to Chikkappa who resisted them. On his return from the expedition the king guessed the situation......He admired the conduct of Chikkappa and asked him to crave a boon. Chikkappa begged all the coin in the Treasury wherewith to build villages and excavate tanks. Then he left Vijayanagara for the Eastern kingdom. On the way he built a tank between two hills and called it Nagasamudram after the snake charmer Nagabhogi. He contemplated daming the river *Penakini* between two hills. But the river appeared to him in a dream in the guise of a lady and warned him against the daring enterprise. She advised him to *dam* her younger sister the river *Chitrawati*. Then he threw a *dam* across the river *Pandu* near *Devarakonda* and made a tank. Near the two sluices of the tank he built two villages. One he named Bukkarayasamudram after his master, and the other Ananthasagaram after the queen. He built a temple on a hill and an inscription there dated Thursday the fifth of the dark fortnight of the month of *Kartika* in the cycle year Krodhi, corresponding to the saka year 1286, furnishes this information. There are diverse temples in the village of Bukkarayasamudram.

'VAVILLA' PRESS, MADRAS. 1920.

2618

END OF
TITLE